PRIMĂVARA
KARL OVE KNAUSGÂRO

Karl Ove Knausgård (n. 1968) este un scriitor norvegian cunoscut mai ales pentru cele şase romane autobiografice intitulate sugestiv *Lupta mea* (*Min kamp*). Născut în Oslo, Knausgård a crescut pe insula Tromøya, în Arendai şi în Kristiansand, şi a făcut studii de artă şi literatură la Universitatea din Bergen. A debutat în 1998 cu romanul *Ute au verden*, pentru care a primit Premiul pentru Literatură al Criticilor Norvegieni, acordat pentru prima dată unui roman de debut. Între 1999 şi 2002, Knausgård a fost coeditor la *Vagant*, o revistă literară norvegiană fondată în 1988, pentru care a realizat interviuri extrem de interesante cu scriitorii Rune Christiansen şi Thure Erik Lund. Al doilea roman, *En tidfor alt* (2004), a fost la fel de bine primit de critică şi a fost nominalizat la Premiul pentru literatură al Consiliului Nordic şi la ÎMPAC Dublin Literary Award. Consacrarea a venit însă odată cu publicarea, între 2009 şi 2011, a seriei de romane autobiografice însumând peste 3500 de pagini, care a devenit unul dintre cele mai mari fenomene literare în Norvegia, cu peste 450.000 de exemplare vândute, în 2010, scriitorul a înfiinţat o mică editură împreună cu Yngve Knausgård (fratele său) şi cu Asbjørn Jensen. În 2015 – 2016 a publicat patru cărţi dedicate anotimpurilor: *Om høsten* (*Toamna*), *Om vinteren* (*Iama*), *Om vâren* (*Primăvara*) şi *Om sommeren* (*Vara*).

PRIMĂVARA
KARL OVE KNAUSGÂRD
Cu ilustraţii de Anna Bjerger
Traducere din limba engleză JUSTINA BANDOL
LITERA
Bucureşti 2020
Om vâren

Karl Ove Knausgând Copyright text © 22016 Karl Ove Knausgând Toate drepturile rezervate
Copyright traducere în limba engleză © 22018

Ingvild Burkey Copyright ilustraţii e Anna Bjerger
LITERA* Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372 e-mail: comenzilitera.ro
Ne puteţi vizita pe ww. litera.ro
Primăvara
Karl Ove Knausgând
Copyright © 22020 Grup Media Litera pentru versiunea în limba română Toate drepturile rezervate
Editor: Vidraşcu şi fiii Corector: Emilia Achim
Prepress copertă: Flori Zahiu Tehnoredactare şi prepress: Ofelia Coşman
Seria de ficţiune a Editurii Litera este coordonată de Cristina Vidraşcu Sturza.
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României KNAUSGÂRD, KARL OVE
Primăvara / Karl Ove Knausgând; cu il. de Anna Bjerger; trad. din lb. engleză: Justina Bandol.
— Bucureşti:
Litera, 2020
ISBN 978 – 606 – 33 – 4823 – 5
I. Bjerger, Anna (il.)
II. Bandol, Justina (trad.)
821.113.5

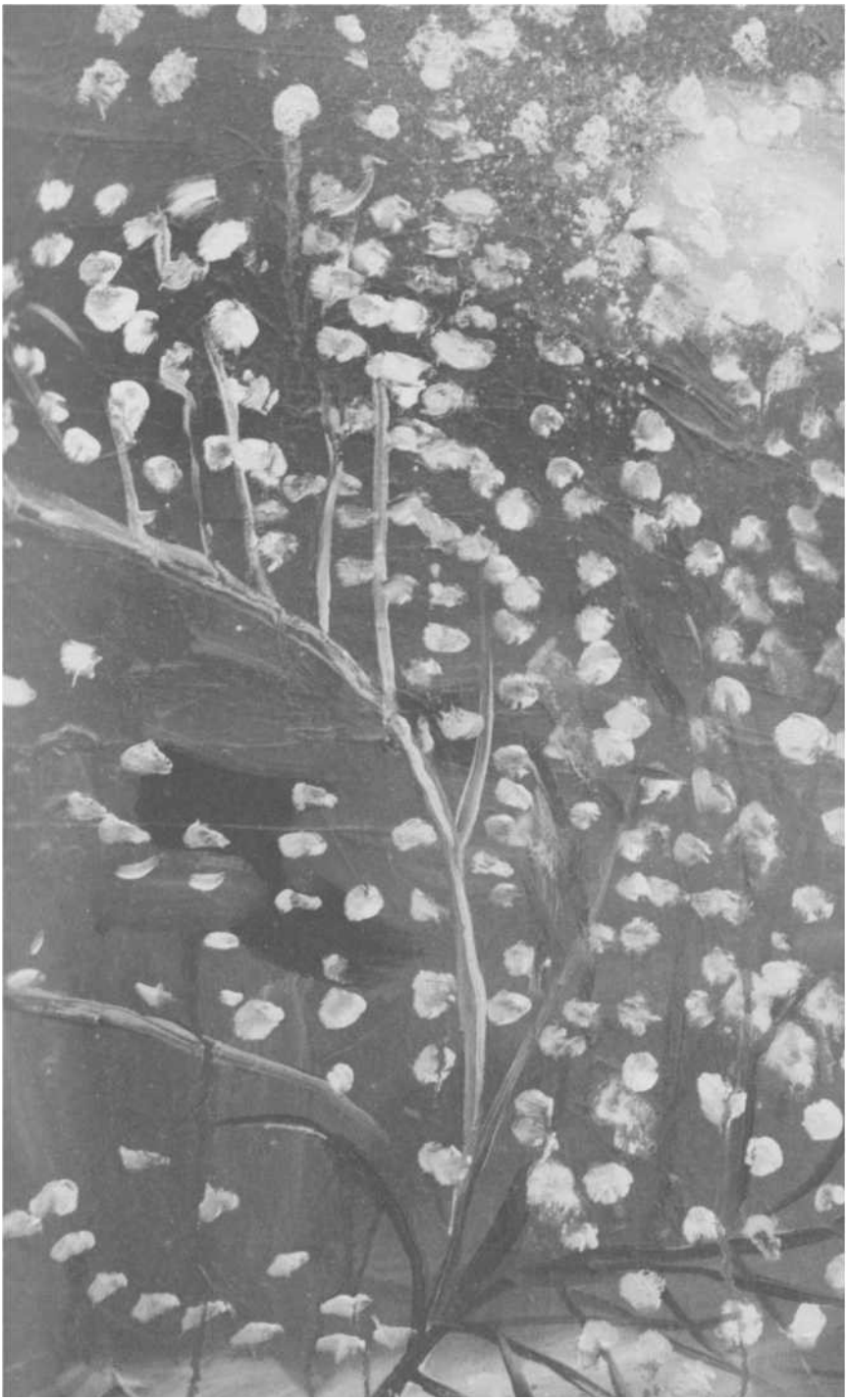

1

1

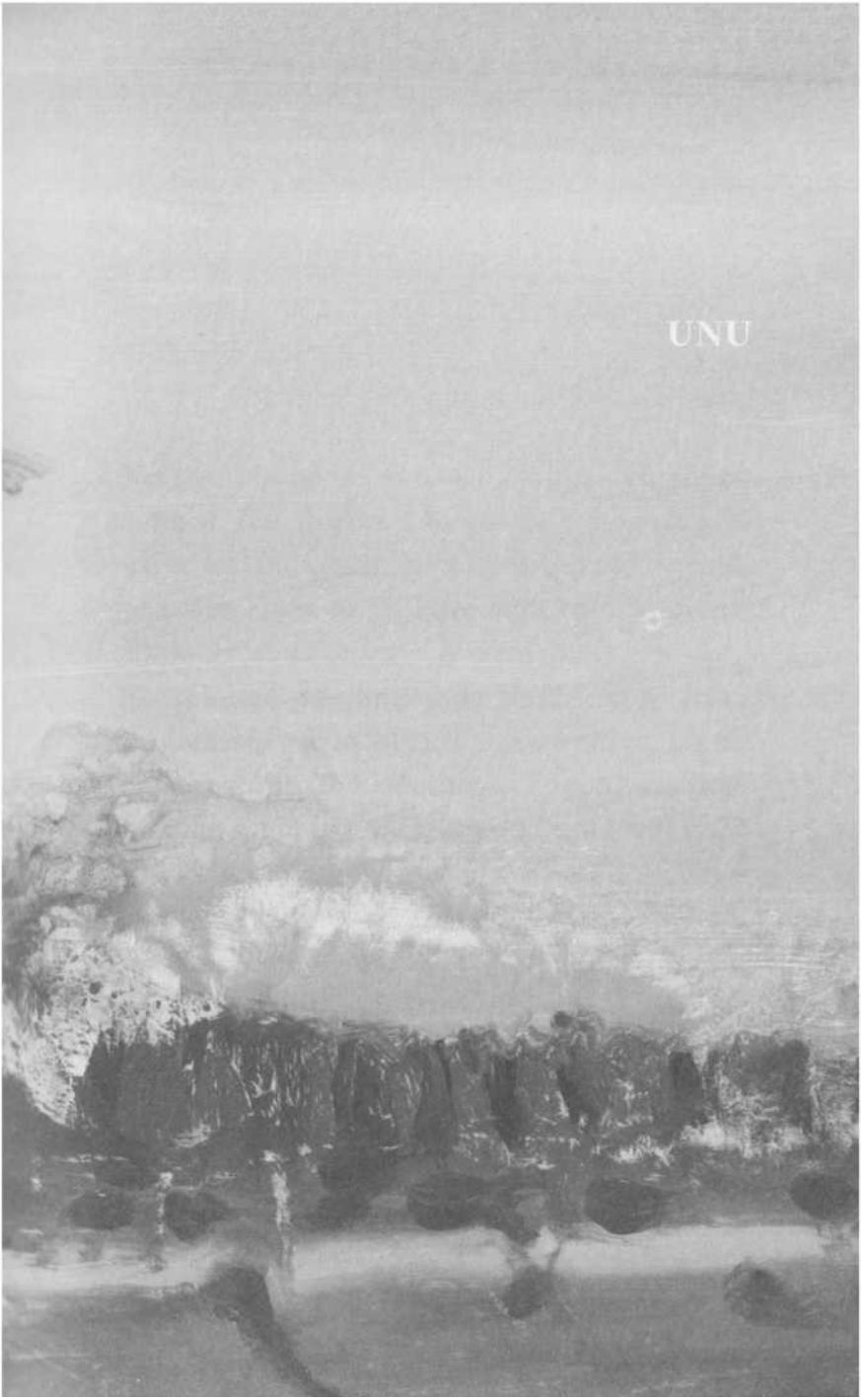
UNU

Nu ştii ce e aerul, şi totuşi respiri. Nu ştii ce e somnul, dar dormi. Nu ştii ce e noaptea, şi totuşi te laşi în voia ei. Nici inima nu ştii ce este, şi cu toate astea ea îţi bate statornic în piept, zi şi noapte, zi şi noapte, zi şi noapte.

Ai trei luni de când te-ai născut şi îţi treci zilele înfăşată parcă în gesturi repetitive, pe un pat al neschimbării, căci nu ai cocon, aşa cum au larvele, nu ai buzunar, cum au cangurii, nu ai vizuină sau bârlog, ca bursucii şi urşii. Ai biberonul cu lapte, masa de înfăşat cu scutecele ei şi şerveţelele umede, căruciorul cu perna şi păturica din el, trupurile mari şi calde ale părinţilor, înconjurată de toate acestea, creşti atât de încet, încât nimeni nu-şi dă seama când – tu cel mai puţin, căci mai întâi creşti în afară, apucându-te şi ţinându-te de lucrurile din jurul tău cu mâinile, cu gura, cu ochii, cu gândurile, dându-le astfel fiinţă, şi abia după ce ai făcut asta timp de câţiva ani, şi lumea a fost constituită, începi să descoperi ce te ţine pe dinăuntru, şi atunci creşti şi în interior, spre tine însăţi.

Cum e lumea, pentru un nou-născut?

Luminoasă şi întunecată. Rece şi caldă. Moale şi tare.

Toată suma de obiecte dintr-o casă, tot sensul care derivă din relaţiile dinăuntrul unei familii, semnificaţia aceea în care locuieşte fiecare om, toate acestea sunt invizibile, ascunse nu de întuneric, ci de lumina nediferenţiatului.

Cineva mi-a spus odată că heroina e fabuloasă pentru că senzaţiile pe care ni le trezeşte seamănă cu cele încercate în copilărie, când n-avem nicio grijă, cu sentimentul acela de siguranţă totală în care ne lăfăim şi care este în mod fundamental bun. De aceea, oricine a trăit vreodată senzaţia aceasta supremă vrea s-o trăiască din nou, căci ştie deja că e posibilă.

Viaţa pe care o trăiesc eu e separată de a ta printr-un abis. E plină de probleme, de conflicte, de îndatoriri, de lucruri care trebuie rezolvate, manevrate, reparate, de

dorinţe care trebuie satisfăcute, de dorinţe care trebuie respinse şi poate chiar rănite, toate într-un flux continuu în care aproape nimic nu stă locului, ci totul e în mişcare şi totul trebuie parat.

Am patruzeci şi şase de ani, şi aceasta e concluzia mea intimă, că viaţa e formată din întâmplări care trebuie parate. Şi că momentele de fericire au toate de-a face cu situaţia opusă.

Care e opusul lui a para?

Nu e să regresezi, să te retragi în lumea aceasta de lumină şi întuneric, cald şi rece, moale şi tare. Nu e nici lumina nediferenţiatului, nu e nici somnul sau odihna. Opusul lui a para este a crea, a face, a adăuga ceva care nu exista înainte.

Tu nu existai înainte.

„Dragostea” e un cuvânt pe care nu-l folosesc prea des, mi se pare prea mare faţă de viaţa pe care o duc, de lumea pe care o cunosc. Pe de altă parte, am crescut într-o cultură care-şi măsura bine vorbele. Mama nu mi-a spus niciodată că mă iubeşte, şi nici eu nu i-am spus vreodată că o iubesc. La fel şi cu fratele meu. Dacă le-aş declara că-i iubesc, ar fi îngroziţi. Le-aş pune o povară pe umeri, stricând brutal echilibrul dintre noi, aproape ca şi când m-aş împletici beat în biserică la un botez.

Când te-ai născut, nu ştiam nimic despre tine, şi totuşi eram plin de sentimente faţă de tine, copleşitoare la început, căci naşterea e copleşitoare, chiar şi pentru cineva care nu face decât să asiste la ea – e ca şi cum tot ce există în încăpere devine mai dens, ca şi cum se formează un fel de gravitaţie care atrage tot sensul către ea, încât, timp de câteva ore, sensul rezidă numai acolo, după care, treptat, se răspândeşte mai uniform, expus rutinei zilnice, diluat de lipsa de întâmplări a orelor zilei, şi totuşi fără să dispară vreodată.

Eu sunt tatăl tău, şi tu îmi cunoşti faţa, glasul, felul cum te ţin, dar dincolo de asta aş putea fi oricine pentru tine, nutrind orice fel de sentiment. Propriul meu tată,

bunicul tău, care e mort deja, şi-a petrecut ultimii ani din viaţă împreună cu mama lui, într-o existenţă nemiloasă pentru amândoi. El era alcoolic şi regresase, nu mai avea putere să pareze nimic, lăsase totul în voia sorţii şi pur şi simplu stătea şi bea. Faptul că asta s-a întâmplat în casa mamei lui e semnificativ. Ea îl născuse, îl îngrijise şi îl cărase peste tot, avusese grijă să-i fie cald, să fie uscat şi sătul. Legătura creată astfel între ei nu se rupsese niciodată. El încercase s-o rupă, ştiu asta, dar nu reuşise. De aceea a rămas în casa mamei. Acolo se putea lăsa în voia autodistrugerii. Oricât de schilodită, de hidoasă, aceea era tot dragoste. Undeva în profunzime era dragoste – o dragoste necondiţionată.

Pe atunci nu aveam copii, aşa că n-am înţeles. Am văzut numai hidoşenia, nelibertatea, regresul. Acum ştiu. Dragostea e făcută din mai multe lucruri deodată, majoritatea formelor ei sunt fulgurante, legate de ceea ce se petrece, de ceea ce vine şi pleacă, de ceea ce mai întâi ne umple, apoi ne goleşte, dar dragostea necondiţionată e constantă, luceşte stins pe tot parcursul vieţii, şi vreau să ştii că şi tu ai venit pe lume în această dragoste, şi că ea te va înveli, indiferent ce se întâmplă, câtă vreme eu şi mama ta suntem în viaţă.

S-ar putea să nu vrei să ai de-a face cu ea, să-i întorci spatele. Dar într-o zi vei înţelege că asta nu contează, nu schimbă nimic, că dragostea necondiţionată e singura formă de dragoste care nu te leagă, ci te eliberează.

Dragostea care leagă e altceva, e o altă formă de iubire, mai puţin pură, mai amestecată cu fiinţa celui care iubeşte, şi are o forţă mai mare, poate pune în umbră orice altceva, poate chiar distruge. Şi atunci trebuie parată.

Nu ştiu cum va fi viaţa ta, nu ştiu ce se va întâmpla cu noi, dar ştiu cum e viaţa ta acum, ce facem noi acum, şi, fiindcă tu n-ai să ţii minte absolut nimic, nici cel mai mic detaliu, am să-ţi povestesc o zi din viaţa noastră, din cea dintâi primăvară pe care ai petrecut-o cu noi. Aveai pe cap nişte smocuri de păr rar, care păreau roşietice în lumină,

iar la ceafă un petic complet chel, probabil pentru că aproape totdeauna stătea lipit de ceva, de perne sau pleduri, de canapea sau de scaun – dar mie oricum mi se părea ciudat, doar părul tău nu era ca iarba, nu? care creşte doar acolo unde bate soarele şi sunt curenţi de aer.

Faţa ţi-era rotundă, gura mică, dar cu buze destul de late, ochii mari şi rotunzi. Dormeai în pătuţul tău din capătul casei, cu un carusel atârnat deasupra cu animale din Africa, iar eu dormeam pe un pat alături, căci noaptea cădeai în responsabilitatea mea, mama ta avea somnul foarte sensibil, pe când eu dormeam dus, ca un copil, indiferent ce se întâmpla în jur. Uneori te trezeai noaptea şi ţipai de foame, dar, cum eu nu mă trezeam sau te auzeam doar ca de foarte, foarte departe, ai învăţat pe propria piele să nu aştepţi nimic pe întuneric, aşa că, după numai câteva săptămâni, dormeai toată noaptea, de când erai pusă la culcare, la şase seara, până când te trezeai la şase dimineaţa.

Dimineaţa asta a început ca toate celelalte. Te-ai trezit în întuneric şi ai început să ţipi.

Cât era ceasul?

Am bâjbâit după telefon, care ar fi trebuit să fie pe pervaz chiar deasupra capului meu.

Era.

Ecranul cât palma umplea aproape toată întunecimea camerei cu o lucire ştearsă.

Şase fără douăzeci.

— A, e încă devreme, domnişoară, am spus şi m-am ridicat în capul oaselor.

Mişcarea mi-a stârnit un şuier răguşit în piept, şi câteva zeci de secunde am tuşit.

Tu amuţiseşi.

Am făcut doi paşi până la pătuţ şi m-am aplecat asupra ta, ţi-am cuprins toracele între mâini şi te-am ridicat, lipindu-te de pieptul meu şi susţinându-ţi ceafa cu o mână, cu toate că erai deja în stare să-ţi ţii capul şi singură.

— ’Neaţa! am zis. Ai dormit bine?

Respirai calm şi păreai să-ţi lipeşti obrazul de pieptul meu.

Am ieşit cu tine pe hol şi te-am dus la baie. Am văzut pe geam o fâşie îngustă de lumină la răsărit, chiar deasupra orizontului, vag roşiatică în contrast cu cerul şi cu pământul, amândouă negre. În casă era frig, noaptea fusese senină şi plină de stele şi temperatura probabil coborâse, dar uscătorul de rufe mersese din fericire toată noaptea, şi în baie se mai simţea ceva din căldura lui, care uneori părea aproape tropicală.

Te-am pus cu grijă pe masa de înfăşat, înghesuită între chiuvetă şi cadă, şi am tuşit din nou. Un guguloi de mucus mi s-a desprins din gât, l-am scuipat în chiuvetă, am deschis robinetul ca să-l elimin, l-am văzut cum se agaţă, neted şi vâscos, de peretele metalic al scurgerii, în timp ce apa vine peste el de pe ambele laturi, până când a început să alunece uşor într-o parte şi apoi, brusc, ca şi cum ar fi acţionat din proprie voinţă, a dispărut în canalizare. Am aruncat o privire în oglinda de deasupra chiuvetei, mi-am văzut faţa ca o mască fixându-mă scurt, am oprit robinetul şi m-am aplecat asupra ta.

Ai ridicat ochii spre mine. Dacă te gândeai la ceva, nu era un gând care să poată fi pus în cuvinte sau concepte, pe care să-l formulezi în forul tău interior, ci doar ceva ce simţeai. „Uite-l!” – poate asta ai simţit văzându-mă, şi, odată cu faţa pe care o recunoşteai, au apărut o serie întreagă de alte senzaţii asociate în mod normal cu ceea ce-ţi făceam eu de obicei şi cu felul cum o făceam. Probabil mare parte dintre ele erau încă vagi şi deschise înăuntrul tău, asemenea luminii care pâlpâia pe cer, dar din când în când totul fuziona probabil şi devenea clar şi inevitabil, şi acestea erau senzaţiile de bază ale corpului, venind în valuri – foamea, setea, oboseala, ceea ce era prea fierbinte sau prea rece. Şi atunci începeai să plângi.

— La ce te gândeşti? te-am întrebat ca să-ţi distrag

puţin atenţia în timp ce-ţi descheiam nasturii de sus ai pijamalei albe.

Tu însă ţi-ai împins oricum buza de jos în afară, şi gura a început să-ţi tremure. Am atins cu arătătorul coada unuia dintre avioanele de lemn atârnate deasupra mesei de înfăşat, şi el a început să se rotească. Am mai atins unul şi apoi şi pe al treilea.

— Nu-mi spune că şi azi te laşi păcălită de acelaşi truc obosit!

Dar tu exact asta ai făcut. Ai privit ţintă, cu ochii căscaţi, mişcarea din aer, în timp ce eu îţi Scoteam pijamaua. Chiar când o puneam în coşul de rufe, pe tavanul de deasupra noastră s-au auzit paşi. Era pesemne sora ta cea mai mică, fiindcă cea mare doarme întotdeauna cât mai târziu, iar fratele tău probabil se trezise deja. Am desfăcut pampersul pe laturi şi ţi l-am scos. Când l-am dus la coşul de gunoi mi s-a părut neaşteptat de greu, aşa cum par de obicei scutecele, fiindcă materialul te face să crezi că ar trebui să fie foarte uşoare. A fost o greutate plăcută, însemna că eşti bine, corpul îţi funcţionează cum trebuie. Totul în rest părea să se descompună în jur, de la tubul fluorescent de deasupra aragazului, care începuse să pâlpâie cu mai bine de un an în urmă şi care apoi se stinsese de tot – şi care stă până azi inutil în tocul lui –, până la maşină, care începuse dintr-odată să vibreze de fiecare dată când depăşea o anumită viteză şi care până la urmă fusese suită pe o platformă de tractare şi dusă la un service – ca să nu mai spun de toată mâncarea care se strica sau mucegăia, de nasturii care se descoseau sau de fermoarele care se înţepeneau, de maşina de spălat vase care la un moment dat încetase să mai meargă sau de ţeava de scurgere de sub chiuveta din bucătărie care se înfundase undeva în curte, probabil cu un guguloi de grăsime îngheţată, spusese instalatorul când venise s-o repare. Numai corpurile copiilor, perfect netede şi moi la suprafaţă, iar pe dinăuntru infinit mai complexe decât orice maşinărie sau dispozitiv, funcţionaseră întotdeauna

perfect, nu se stricaseră niciodată, nu se făcuseră niciodată bucăţi.

Ţi-am pus un pampers nou, am băgat mâinile în deschizătura unei salopete s-o lărgesc şi ţi-am tras-o peste cap. Dădeai din mâini şi din picioare încet, ca o reptilă. Te-am ridicat şi te-am dus la bucătărie chiar în clipa când sora ta cea mai naică intra şi ea, desculţă şi cu ochii mijiţi de somn.

— Bună dimineaţa! i-am spus. Ai dormit bine?

Ea a încuviinţat din cap.

— Pot s-o ţin? m-a întrebat.

— Da, ar fi super, am spus. Trebuie să-i fac puţin lapte. Uite, stai aici pe bancă!

Sora ta s-a aşezat şi i te-am pasat ei. Am umplut cu apă ceainicul electric, galben aprins, am scos laptele praf şi biberonul, am măsurat şase linguri şi le-am turnat în apa călduţă, şi în tot acest timp tu ai stat pe jumătate ridicată în poala ei, dând din picioare.

— Am impresia că se simte bine azi, a spus sora ta, luându-ţi pumnişorii în pumnii ei, care au părut deodată mari.

Avea nouă ani şi tendinţa de a se gândi mai mult la alţii decât la ea, o trăsătură de caracter care mă făcuse de multe ori să mă întreb de unde provine. Avea un suflet plin de lumină, viaţa trecea prin ea fără să întâlnească prea multe obstacole, şi poate faptul că nu se îndoia de ea însăşi, nu-şi punea întrebări, însemna cumva că şinele ei nu-i pretindea niciun fel de efort sau de străduanie, lăsându-i suficient loc înăuntru pentru alţii. Dacă mă supăram şi ridicam cât de puţin vocea la ea, reacţiona foarte puternic, începea să plângă cu atâta disperare, încât nu suportam şi încercam imediat să-mi iau vorbele înapoi – de obicei într-un colţ al casei, unde se refugia ca să fie singură cu nefericirea ei. Dar asta nu se întâmpla aproape niciodată, în primul rând fiindcă nu făcea aproape nimic rău şi în al doilea rând fiindcă urmările erau groaznice pentru ea.

— Da, e foarte bine, am spus înşurubând capacul la

loc.

Cu degetul mare, am aplecat tetina moale de cauciuc într-o parte, ca laptele să nu ţâşnească, şi am agitat sticla… Pe cer, la răsărit, fâşia roşie crescuse, culoarea părea să i se fi diluat, iar cerul de deasupra ei pălise. Pământul, plat în toate direcţiile, nu începuse încă să reflecte lumina, şi nici copacii din curte, de afară. Dimpotrivă, păreau s-o absoarbă, încât tot negrul din jur se umplea încet-încet de purici cenuşii, ca şi cum s-ar fi umflat de întuneric.

— Vrei să-i dai să bea? am întrebat-o.

Ea a încuviinţat din cap.

— Dar mai întâi trebuie să mă duc la veceu, a spus.

Te-am luat pe braţ şi am intrat în camera de zi, unde fratele tău stătea întins pe canapea şi se juca pe un Mac. Purta o pijama verde care-i rămăsese mică şi era ciufulit.

— Deci aici erai, am spus. Te-ai trezit de mult?

— Da, a spus el cu ochii în ecran.

— Ştii că n-ai voie să te joci pe calculator dimineaţa, nu?

— Da.

S-a uitat la mine şi a zâmbit. Tu priveai ţintă veioza de pe bibliotecă.

— Dar n-am ce să fac altceva, a spus.

— Poţi să citeşti.

— E plictisitor să citeşti, a spus el.

— Foarte bine, atunci poţi să te îmbraci, am spus şi m-am aşezat alături. Sau şi asta e plictisitor?

— Da, a spus el râzând. Totul e plictisitor!

Te-am pus în poală, cu ceafa pe genunchii mei, pe care i-am ridicat ca să stai aproape în şezut, şi m-am uitat în ochii tăi.

Ai desfăcut braţele şi ai scos un gâlgâit.

— Ce ţi-a trecut prin cap? am spus.

M-ai privit cu intensitate.

— Ştii ce facem azi?

Cred că ai vrut să dai din cap, dar, pentru că nu-ţi

stăpâneai încă întru totul mişcările, ţi-a alunecat puţin într-o parte.

— Ne ducem să-i facem o vizită lui mami la Helsingborg, am spus. După ce-i ducem pe ceilalţi la şcoală.

— Vreau şi eu să merg la mami, a spus fratele tău ghemuindu-se lângă noi.

Tu mă priveai mai departe cu ochii larg deschişi. Stăteam aşa de două-trei ori pe zi, era un fel de exerciţiu care se născuse din teamă, pentru că, după ce veniseşi pe lume, nu putusem să stabilesc legătura cu tine. În prima ta lună de viaţă ai dormit aproape tot timpul, şi, când nu dormeai, de obicei îţi întorceai privirea. Nu ţineam minte aşa ceva de la fratele şi Surorile tale. Dimpotrivă, parcă-mi aminteam că ei îmi susţineau privirea cu ochii deschişi, curioşi. Nu puteam uita legătura aceea, era de parcă atunci îi vedeam pe ei, cei care erau, persoana lor, care părea să iasă la iveală în privire. Dacă lumea lor interioară semăna cu o pădure de senzaţii nediferenţiate, momentele acestea erau în ea ca nişte luminişuri, ca nişte poieni neaşteptate, în ochii tăi nu vedeam asta, nu erai niciodată întru totul prezentă în propria ta privire, şi asta mă speria. Mi se părea că e ceva în neregulă, că poate ai vreo leziune la creier sau eşti autistă. Nu vorbeam cu nimeni despre asta, căci eu cred că un lucru, odată spus, devine adevărat. Dacă nu e spus, e ca şi cum nu există întru totul, iar dacă nu există întru totul, încă nu e fixat, şi, dacă nu e fixat, poate încă să dispară.

Cu alte cuvinte, închid ochii la orice nu-mi face plăcere. Iar atunci era mai mult decât neplăcere, era o fatalitate.

Nu te uitai la noi.

A durat o lună. Apoi, încet-încet, te-ai ivit, ai devenit tot mai prezentă în spaţiul din jurul tău, nu doar în tine însăţi-şi, când am văzut asta, când am văzut că ieşi la lumină în privire şi că treptat în ochi ţi se citeşte chiar bucurie, neliniştea mi s-a topit. Te-ai născut cu o lună

înainte de termen, şi poate de asta fusese aşa, poate avuseseşi nevoie de câteva săptămâni în plus pentru tine. Dar sperietura pe care am tras-o m-a făcut să am grijă mereu să-ţi vorbesc, să mă uit la tine, să pălăvrăgesc şi să mă iau cu tine la joacă.

Mă temusem că ai putea avea vreo leziune la creier sau că ai fi autistă pentru că mama ta a luat nişte medicamente foarte puternice pe vremea când era gravidă cu tine. A fost într-o stare cumplită, şi tratamentul, care i-a făcut bine, a fost adaptat la sarcină, aşa că nu exista niciun pericol real, dar, pentru mai multă siguranţă, naşterea a avut loc într-un salon special, iar tu ai fost monitorizată în prima săptămână de viaţă. N-ai dat semne că ar fi fost ceva în neregulă, erai perfect sănătoasă, şi totuşi nu putea să nu mă îngrijoreze faptul că ne evitai privirea şi preferai să întorci ochii când încercam să ne uităm drept în ei.

Pe de altă parte, ştiam cât de puternici şi de rezistenţi sunt nou-născuţii şi că numai ceva grav le poate devia cursul vieţii fiziologice. Nu credeam sub nicio formă, de pildă, că, în timpul cât plutesc în lichidul călduţ din pântec, ar putea să-i afecteze oscilaţiile stării mentale a mamei. Deşi trăiesc în simbioză cu ea, sunt, pe de altă parte, autonomi, căci codul genetic care le determină creşterea este stabilit din momentul concepţiei. Pe vremuri, oamenii îşi dădeau seama că-i aşa – mi-am spus asta de multe ori. Vechea noţiune de soartă exprimă acelaşi lucru: faptul că, în momentul când se naşte copilul, mare parte din ceea ce se va întâmpla a fost deja decis.

— În curând o să mergem toţi la mami, am spus. Dar azi trebuie să mergi la şcoală.

— Şi dacă nu vreau? a spus el.

— Atunci probabil va trebui să te duc pe sus.

Chiar atunci a intrat iar sora ta şi s-a aşezat lângă noi, blajină şi încă puţin somnoroasă în mişcări.

— Când vă întoarceţi, o s-o găsiţi pe bunica, am spus.

— Serios? a întrebat sora ta.

— Da! a spus fratele tău, privindu-mă întrebător. Pot să dorm cu ea în pat?

— Cred că da, am zis. Dar diseară e noaptea valpurgică, ai uitat? Probabil o să vă culcaţi mai târziu decât de obicei.

— Şi buni o să vină cu noi?

— Asta nu ştiu, am răspuns şi m-am ridicat. Poţi s-o ţii puţin? Până mă duc să beau o cafea?

Sora ta a încuviinţat din cap, iar eu te-am pus în braţele ei, sprijinită de îndoitura cotului, şi i-am dat biberonul, pe care ea ţi l-a pus imediat în gură.

— Vino să mă chemi dacă e nevoie, am spus, uitându-mă la fratele tău. Tu te descurci?

— Sigur, a spus sora ta, prea concentrată asupra misiunii ei ca să se mai uite la mine.

— Clieamă-mă dacă ai nevoie de ajutor, am repetat.

M-am dus în bucătărie, mi-am făcut o cană de cafea, am ieşit cu ea pe hol, mi-am băgat picioarele în pantofi şi am deschis uşa. Aerul rece de primăvară mi s-a lipit de faţă ca o peliculă. Soarele se ridicase la orizont. Lumina portocalie orbitoare, extrem de limpede şi de concentrată sus în cer, se dispersa pe distanţa enormă dintre soare şi pământ şi părea să se fi dizolvat în aerul de aici, de jos, care, luminos şi uşor, cădea pe orice suprafaţă, reflectându-se în culori

27 blânde – mai puţin în locurile pe care razele soarelui băteau direct, de pildă vârful mărului, unde frunzele doar pe jumătate desfăcute scânteiau ca nişte fărâme de oglinzi.

Am traversat curtea spre corpul de casă de vizavi, pe care îl foloseam drept birou şi unde puteam să fumez. Când cumpărasem ferma, acolo era un atelier, şi, cu toate că acoperisem toţi pereţii cu cărţi, interiorul purta încă semnele fostei sale destinaţii – într-un mod imposibil de definit, părea făcut pentru a adăposti operaţiuni mecanice brute, legate de activităţile în aer liber, cam ca un garaj –, pe care nici covoarele de pe podea, nici tablourile de pe

pereţi nu reuşeau decât abia s-o mascheze.

M-am aşezat în fotoliul din colţ. Pe masa de alături era un teanc de facturi care-mi stârneau tot timpul un sentiment de vinovăţie, Dumnezeu ştie cum, niciodată nu reuşeam să le achit la timp, şi, când le plăteam în sfârşit, era întotdeauna atât de târziu, încât ne fuseseră trimise deja scrisori de avertisment şi somaţii. Era foarte simplu, nu trebuia decât să plătesc, bani aveam – şi totuşi nu ajungeam s-o fac decât cu preţul unor eforturi colosale. Deasupra teancului era o factură de la Kronofogden, autoritatea de stat pentru colectarea datoriilor, era o treabă serioasă, dacă nu plăteai, veneau şi-ţi băteau la uşă. Ni se întâmplase o dată pe când locuiam la Malmö şi încă o dată de când ne mutaserăm aici.

Ah!

Am luat plicul şi l-am deschis, am pus documentul pe masă în faţa mea, am pornit Macul, am intrat pe pagina băncii, am scos portofelul din buzunarul de la spate şi l-am pus şi pe el pe masă până căutam tokenul de la bancă. Uite-l, rămăsese pe o carte de William Blake din bibliotecă, chiar lângă fotoliu. Am introdus cârdul în el, am tastat pinul, apoi codul de pe pagina de net a băncii şi am fost redirecţionat către pagina unde se plăteau facturile.

După ce am încheiat operaţiunea, am sorbit o înghiţitură de cafea şi am luat pachetul de ţigări rămas pe raftul de sub Blake, pus peste o carte de Sven Nykvist numită *Vârânadfdr Ijuset* (*Veneraţie faţă de lumină*) şi una de Klaus Mann pe care n-o citisem niciodată. Aveam cărţile acestea de atâta vreme, şi stăteau în acelaşi loc de atâţia ani, încât îmi dădeau o senzaţie de familiaritate asemănătoare mai degrabă cu ceea ce simţim pentru florile din grădină decât pentru cărţi. În ambele cazuri mă mulţumeam să mă uit, pur şi simplu, la ele – aici crini, dincoace saga islandeze, acolo ghiocei, mai încoace Jayne Anne

Phillips iar dacă scoteam o carte şi începeam să citesc, era ca şi cum aş fi adus florile în casă şi le-aş fi pus

într-o vază.

Odată stăteam la birou şi lucram – mi-am amintit acum când am auzit deodată un bufnet în spatele meu. M-am răsucit imediat. Pe podea zăcea o carte, probabil căzuse din bibliotecă. Dar cum să cadă? Stătuse pe un raft perfect neted, strânsă între alte cărţi. Curios, m-am ridicat şi m-am apropiat de bibliotecă.

Să fi fost un animal? Un şoarece sau un şobolan?

Nu. Dar în golul lăsat de cartea căzută se vedea o plantă agăţătoare. Crescuse pe peretele exterior al casei, până la acoperiş, unde găsise o crăpătură pe sub ţiglă, îşi făcuse loc în structura acoperişului, printre grinzi şi scânduri, şi de acolo se strecurase în jos pe peretele interior al camerei, dăduse peste bibliotecă, unde crescuse peste carte – era *American Psycho*, romanul lui Bret Easton Ellis – şi o împinsese infinit de încet, milimetric, până în ziua când volumul ajunsese brusc în punctul în care gravitaţia îl supsese în jos, şi el căzuse doi metri până la podea cu un bufnet sonor.

Mi se părea încă incredibil. Şi întrucâtva înspăimântătoare – forţa aceasta a creşterii. Mai târziu, când m-am descotorosit de planta agăţătoare smulgând-o stânjen după stânjen de pe perete ca pe o frânghie, am descoperit că părţile care crescuseră sub acoperiş erau complet albe, ca tot ce trăieşte la întuneric.

M-am aplecat înainte şi am scuturat uşor căpăcelul de scrum al ţigării de marginea unei căni. Din locul unde stăteam vedeam cealaltă casă, ambele ferestre de la camera de zi şi uşa, şi-mi imaginam, că supraveghez într-un fel ceea ce se întâmplă acolo. Căci exact aşa simţeam minutele pe care reuşeam să le fur lăsându-i pe sora şi fratele tău să aibă grijă de tine – ca pe nişte minute furate, nejustificate. Ştiam că totul e în regulă, că nu se poate întâmpla nimic periculos, aşa că ceea ce mă deranja, în timp ce mă lăsam pe spate în fotoliu şi inhalam atent, ca să nu-mi provoc un nou acces de tuse, apoi suflam fumul afară şi mai luam o gură de cafea, era mai degrabă

senzaţia că aş fi făcut altora impresie proastă. Cum ar fi fost dacă cineva ar fi venit acum aici şi m-ar fi găsit aşezat în fotoliu, fumând, lăsând în timpul ăsta nişte copii încă mici să aibă grijă de un bebeluş? Ce-ar fi crezut?

În vara trecută, cu jumătate de an înainte să te naşti, fusesem chemat la o întrevedere la Serviciul pentru Protecţia Copilului. Era o procedură de rutină, întotdeauna făceau asta când se întâmpla ceea ce se întâmplase la noi, dar nu pot spune că nu m-a afectat, şi nu doar pentru că a fost umilitor să stau într-un birou răspunzând la întrebările a doua femei tinere, amândouă sub treizeci de ani, despre copiii mei şi despre felul cum trăiam, ci şi pentru că era o situaţie ruşinoasă, însemna că noi, ca familie, ajunseserăm în punctul în care cineva din afară avea dreptul să se implice, să ne dea sfaturi, ba chiar să intervină în viaţa noastră şi să preia controlul. Deşi n-avea să se ajungă niciodată acolo, la urma urmei, asta era miza, acesta ar fi putut fi rezultatul cel mai rău al unei asemenea întrevederi.

Ca atare, nu m-am dus acolo aşa cum sunt eu, nu m-am dus nespălat, cu părul ciufulit şi îmbrăcat în aceleaşi haine pe care le purtam de săptămâni de zile, cum făceam de obicei, mi-aş fi asumat un risc prea mare, s-ar fi putut crede că-i las şi pe copii să umble nespălâţi, ciufuliţi şi în aceleaşi haine săptămâni la rând. Nu, în dimineaţa aceea am făcut duş, m-am spălat pe cap, pe dinţi, m-am îmbrăcat în haine curate, prezentabile, m-am suit în maşină şi am plecat spre oraş.

Fusese o vară superbă, zile în şir cu un cer albastru şi înalt, fără pic de vânt, cu un soare orbitor, şi ziua aceasta era la fel. Când am parcat la destinaţie, lumina inunda oraşul, reflectându-se peste tot în jur în capote şi acoperişuri, în vitrine şi faţade, şi, cu toate că era încă devreme, pe străzi se vedeau o mulţime de oameni, îmbrăcaţi în tricou şi pantaloni scurţi, în maiou şi fustă, în sandale şi adidaşi. Pe trotuarul de lângă clădirea în stil funcţionalist unde urma să aibă loc întrevederea, chiar

lângă piaţa centrală, până şi aerul de la umbră era cald şi apropiat.

M-am prezentat la recepţie, unde mi s-a spus să iau loc şi să aştept. Ca în fiecare sală de aşteptare, pe măsuţă era un teanc de reviste săptămânale, şi, ca aproape întotdeauna în zilele noastre – cel puţin în locurile unde am stat eu să aştept, în policlinici, spitale şi service-uri auto –, erau şi câteva ziare locale gratuite. Am luat unul din ele, m-am uitat la dată, era vechi de câteva săptămâni, dar nu conta, căci ştirile din el aveau curioasa însuşire de a fi complet goale, nu lăsau nicio urmă. După ce le citeai, era exact ca şi cum nu le-ai fi citit.

În sală au intrat două femei tinere. M-am ridicat şi le-am strâns mâna, ele m-au rugat să le urmez la etaj, acolo am intrat într-o încăpere spaţioasă, unde ele s-au aşezat de o parte a mesei, iar eu, de cealaltă. Aveau nişte acte în faţă. Mi-au spus că e o formalitate, aşa se face întotdeauna când se întâmplă ceea ce se întâmplase la noi acasă. Le-am spus că înţeleg şi le-am zâmbit, încercând să par cât mai amabil şi mai normal. Imediat sub fereastră era un mic parc, şi o clipă m-am uitat la vârfurile nemişcate ale copacilor, la frunzişul des plin de lumină, la trecătorii de pe stradă, la maşinile care sclipeau în razele soarelui.

Apoi mi-am întors privirea spre cele două femei.

— Aveţi copii? le-am întrebat.

— Nu, din păcate, a răspuns una.

Cealaltă a scuturat din cap şi a zâmbit.

„Deci nu ştiu nimic”, m-am gândit, şi m-am simţit iritat că două persoane atât de tinere aveau să-mi pună întrebări despre familia mea fără să aibă niciun fel de experienţă proprie asemănătoare, fără să ştie nimic afară de ceea ce citiseră şi de ceea ce li se spusese.

M-au întrebat ce se întâmplase şi le-am povestit;

Apoi m-au rugat să le descriu copiii. I-am descris, am vorbit mai întâi despre cea mare, apoi despre cea mijlocie şi la sfârşit despre băiatul cel mic. Ştiam că vor să se asigure că am o relaţie cu copiii, că îi „văd” cine sunt, şi

mi-am dat toată silinţa să le ofer ceea ce le interesa, cu toate că era aiurea, exact pentru că ele nu aveau copii şi nu puteau să lege ce le spuneam eu de niciuna din experienţele lor personale. În acelaşi timp eram nervos, îmi căutam cuvintele, simţeam că tot ce spun e nepotrivit şi revelator.

Una dintre ele părea să-şi înăbuşe un zâmbet în timp ce vorbeam.

Eram cumva ridicol?

Era ceva în neregulă cu felul cum vorbeam despre copiii mei?

Dintr-odată mi s-au umezit ochii.

Mi-am ferit privirea, ar fi fost absolut groaznic să plâng aici, pentru că ele ar fi scris în hârtiile lor „instabil" sau „inadecvat" „Tată instabil emoţional".

— Nu mi-e uşor să-i descriu, am spus. Sunt multe lucruri.

— Înţelegem, a spus una din ele şi a zâmbit.

— Cine are grijă de ei acum? a întrebat cealaltă.

— Doi prieteni care au venit în vizită la noi, am spus. Un cuplu. Au trei copii ei înşişi. Copii adulţi. Cel mai mic s-a mutat de curând de acasă.

— Foarte bine, a spus una din ele, şi amândouă au zâmbit.

Discuţia n-a durat mai mult de o jumătate de oră, timp în care nu s-a întâmplat nimic, şi totuşi, când am ieşit din nou pe stradă, eram răvăşit. Şocantă era denumirea instituţiei, ideea că copiii ar fi putut avea nevoie să fie protejaţi de altcineva decât noi. Da, poate chiar să fie protejaţi *de* noi.

De atunci, fiecare izbucnire emoţională a copiilor, toată debandada din casa noastră, viaţa noastră dezorganizată mă duceau cu gândul la Serviciul pentru Protecţia Copilului, ca şi cum am fi trăit pe muchie de cuţit.

Raţiunea îmi spunea că nu e chiar aşa, dar imaginea nu-mi ieşea din minte: trăiam pe muchie de cuţit. Până şi

un fleac precum a bea o bere seara era de neconceput. Îmi închipuiam o vizită acasă neanunţată, în timp ce eu stăteam şi beam pe canapea în loc să am grijă de trei copii mici.

Dar copiii habar n-aveau. Uneori mi se părea că misiunea mea e să mă ocup de umbră, pentru ca ei să poată creşte în lumină. Că devorez umbre.

Probabil că simţeau ceva, totuşi. Erau umbre pe care nu le puteam absorbi. Şi poate că eu însumi eram o umbră pentru ei.

Am dat drumul ţigării încă arzând într-una din ceştile de pe masă, unde s-a stins cu un sâsâit scurt, abia auzit, m-am ridicat şi m-am întors în casă.

Ceva mai târziu, când i-am dus pe fratele tău şi pe sora ta mai mică la şcoală, tu stăteai întinsă în cărucior, privind în sus la cerul albastru luminos. Drumul trecea prin curtea fermei vecine – printre o clădire uriaşă de cărămidă jumătate grajd, jumătate hambar, şi casa de locuit, puţin retrasă în spatele unui pâlc de copaci stufoşi – şi apoi pe un drum de ţară mărginit pe o latură de copaci, iar pe cealaltă, de câmpuri întinse. Iarna mergeam pe întuneric, încă departe de prima geană de lumină, care putea să apară ca o fâşie pală la orizont, iar când nu erau nori, ai fi zis că suntem undeva în mijlocul universului, printre stele şi planete, în timp ce, în jumătatea caldă a anului, lumina părea să amplifice totul în jur, câmpurile şi copacii, solul şi iarba, devenind din ce în ce mai densă şi mai grea cu cât ne apropiam de miezul verii.

Acum totul avea încă un aer frugal, peisajul era lipsit de plenitudinea aceea profundă a verii, copacii etalau încă abia o tentă de verde, căci aşa e aprilie: muguri, mlădiţe, nesiguranţă, ezitare. Aprilie e undeva între marele somn şi marele salt. E tânjirea după altceva, când obiectul dorinţei e încă necunoscut.

Împingeam cu o mână căruciorul prin culoarul larg dintre cele două clădiri, ţinându-l pe fratele tău de mână cu cealaltă. Avea aproape şapte ani şi putea încă să

meargă de mână cu tatăl lui fără să se gândească, în timp ce sora ta mergea pe partea cealaltă, şi ghiozdanele li se legănau în spate.

Aş fi vrut foarte mult să se ducă singuri la şcoală, aşa cum făceam eu la vârsta lor, dar acum, în circumstanţele actuale, mă temeam ca personalul să nu creadă că n-o fac de lene, că-i neglijez, aşa că mergeam cu ei în fiecare dimineaţă cele câteva sute de metri până la clădirea şcolii.

Am ajuns pe creasta valului de pământ, de unde câmpurile se vedeau întinzându-se până la dealurile blânde din depărtare. Unele porţiuni erau galbene – lanuri de rapiţă –, altele verzi sau maro uscat, pentru că fuseseră arate de curând. Totul strălucea în lumina soarelui jos, orbitor.

— Când ne iei azi, tati? a întrebat sora ta.

— Nu ştiu, am spus. Poate pe la patru.

— Tati se duce s-o vadă pe mami, a spus fratele tău.

— Mi-e dor de mami, a spus sora ta.

— Ştiu, am spus. Şi ei i-e dor de tine.

— Şi de mine? a întrebat fratele tău.

— Şi de tine, bineînţeles!

Ştiam dintotdeauna că o iubeau mai mult decât pe mine – sau cu o intensitate mai mare. Mama ta era mai caldă şi mai sinceră decât mine şi le dădea ceva pe care eu n-aş fi putut să-l dau. Şi totuşi aveau nevoie şi de mine, pentru că, atunci când veneam acasă după ce fusesem plecat, era ca şi cum ceva se potolea în ei şi în casă, ca şi cum prezenţa mea crea un soi de echilibru în viaţa lor.

Zgâlţâielile căruciorului îţi îngreunaseră pleoapele, şi, când ne-am oprit în faţa clădirii galbene, în care, pe lângă şcoală, funcţiona o cafenea pentru pensionari, tu adormiseşi deja. Te-am lăsat în căruţ şi am intrat cu ceilalţi în hol ca să fiu văzut de angajate. Una din ele împingea un cărucior cu cutii de lapte, iaurt şi cereale pentru micul dejun spre sala interioară, unde cinci sau şase copii aşteptau aşezaţi în jurul a două măsuţe.

— Bună! am salutat-o.

— Bună!

Sora şi fratele tău îşi scoseseră deja încălţările şi hainele. Sora ta s-a lipit grăbită de mine înainte să se ia după fratele tău înăuntru, şi, ca întotdeauna, m-am întrebat dacă o făcea pentru ea sau pentru mine.

— Pa pa! le-am spus şi m-am uitat cum se aşază pe scaunele lor şi cum par să se contopească deodată cu ceilalţi copii, mai şterși parcă acum în lumina dimineţii, desprinşi de mine.

La fel mi se întâmpla şi mie de îndată ce închideam uşa biroului în urma mea: copiii îmi dispăreau din minte, putea să treacă toată ziua fără ca gândul să-mi zboare măcar o dată la ei, şi mi-i aminteam abia spre sfârşitul după-amiezii, când trebuia să-i iau înapoi.

Afară, tu încă dormeai. Am ridicat frâna cu piciorul, am deschis cu o mână poarta de fier, am împins căruciorul afară din curte, am închis poarta la loc şi am luat-o pe strada îngustă asfaltată până la şosea, pe care am mers apoi vreo douăzeci de metri, până am cotit pe drumul de ţară.

Copacii care creşteau aproape ca un zid pe marginea şoselei făceau parte dintr-o pădurice, un teren de formă pătrată care despărţea întinsa zonă rezidenţială nouă, unde locuia cea mai mare parte din populaţia satului, de zona veche, din jurul bisericii, unde locuiam noi. Aici se afla un fel de conac mare, părăginit, cu un iaz pe care-l bănuiam artificial, amândouă înconjurate de un gard, încât făceau probabil parte mai degrabă dintr-un vechi parc sau dintr-o grădină întinsă, nu dintr-o pădure. Locul avea ceva întunecat şi mohorât, pământul părea îmbibat de apă şi permanent în umbră, dar cândva, mă gândeam, aici trebuie să fi fost ceva mare, unde intrau şi se cheltuiau o mulţime de bani. Să fi aparţinut bisericii şi să fi fost, de fapt, reşedinţa preotului?

Acum câteva zeci de ani în sat existaseră o berărie şi un centru de prelucrare a laptelui, mai multe magazine şi ateliere, o bancă şi un oficiu poştal, aici opreau trenuri,

dar, când agricultura se mecanizase în anii ’60—70, toate activităţile auxiliare încetaseră, şi oamenii începuseră să se mute. Acum nu mai rămăsese decât o băcănie, care probabil avea să se închidă şi ea când proprietarii ieşeau la pensie, spusese odată femeia care lucra acolo. Şcoala cea veche se închisese în primul an de după venirea noastră aici, iar grădiniţa cu greu găsea copii ca să supravieţuiască.

Într-un luminiş dintre copaci stătea nemişcat un cal uriaş și se uita la noi. După smocurile flocoase de la chişiţe ai fi zis că e încălţat cu cizme de blană. Era probabil un cal din Ardeni, m-am gândit. Soarele îi cădea pe spinarea lată şi pieziş pe crupa musculoasă, ieşită în relief. Ne-a privit calm şi gânditor o vreme, apoi a lăsat capul şi a continuat să pască, şi eu am urcat înapoi spre creasta aceluiaşi val jos de pământ, împingând căruciorul în care tu dormeai, în timp ce un bărbat în salopetă a ieşit din ferma vecină, a traversat curtea şi a urcat într-o camionetă. Am ridicat mâna, şi el mi-a răspuns la salut. Deşi eram vecini, nu schimbaserăm niciodată vreun cuvânt afară de bună ziua, şi nu ştiam nimic despre el. Din cauza orientării, căci casa lui – locuia singur? o fi avut nevastă, copii? – era în spatele casei noastre, şi, cu toate că amândouă aveau ieşire la şoseaua din faţă şi la legătura cu oraşul pe care o reprezenta aceasta, legătură înrudită îndeaproape cu fluxul lumii din afară care se scurgea spre noi prin cablurile de fibră optică şi care ni se dezvăluia pe ecranele televizoarelor şi calculatoarelor, a lui era mult mai în spate, cu faţa spre câmpuri şi pajişti, de care probabil tot el se ocupa – o îndeletnicire necunoscută experienţei mele şi care-şi pusese amprenta asupra peisajului, cu elementele sale străvechi: câmpia vastă, cu grupuri mici de case îngrămădite în jurul unei biserici. Noi locuiam chiar în mijlocul acestui peisaj, îl vedeam în fiecare zi – câmp după câmp, sat după sat, biserică după biserică –, şi totuşi eu tânjeam după el, uneori cu intensitate. După ce tânjeam? Poate să fiu legat de el prin altceva decât simpla

privire.

Cu alte cuvinte, prin corp? Să lucrez pământul? De puţinele ori în viaţă când făcusem asta, jinduisem să fug, să mă întorc înăuntru la căldură, la cărţile mele sau la televizor.

Dar nu era cu totul adevărat. În ultimii câţiva ani lucrasem periodic în grădină, şi, după plictiseala şi împotrivirea din primele două-trei ore, părea că trec printr-un zid, că intru într-un ritm şi devin posedat de el, şi nu mă mai opream până după miezul nopţii.

Dar, Dumnezeule, nu era decât o grădină!

Grădina era o lume mică, artificială, falsă, natura din ea era o falsă natură, lipsită de necesitate, nimic nu se crea acolo afară de un sentiment de satisfacţie interioară, care, fără îndoială, era o falsă satisfacţie, pentru că deriva din ceva artificial.

Lumina soarelui la răsărit dădea hambarului de cărămidă din faţa noastră o strălucire roşiatică. Pe şoseaua aflată la vreo sută de metri în spate şi care traversa satul de la un capăt la altul a trecut un camion articulat, mare cât o căsuţă. Huruitul profund al motorului a părut să stea suspendat în aer, tremurător, sub croncănitul stăncuţelor care-şi făceau cuib în vârful copacilor, într-un colţ al proprietăţii mohorâte, şi mi-am amintit dintr-odată sunetul special al Volvo-urilor din anii ’70. Pe lângă zumzetul motorului şi fâşâitul cauciucurilor pe asfalt, scoteau un sunet subţire, ascuţit, ca de fluier micuţ, aproape un vaier. Când mă plimbam cu tine pe strada paralelă din cartierul rezidenţial, fără să vedem şoseaua principală care se afla la vreo zece metri mai jos, îmi dădeam întotdeauna seama dacă maşina care trece e un Volvo.

În spatele hambarului am cotit de pe drumul de pământ, am împins căruciorul peste gazonul din curtea vecinului, am intrat în curtea noastră din spate, apoi pe poartă, şi m-am oprit la uşă, unde am lăsat căruciorul în aşa fel încât să te văd de la geam. Apoi am intrat în hol.

— Te-ai trezit? am strigat.

Sora ta a mormăit ceva de la etaj.

— Hai, scularea! am spus. Autobuzul pleacă în juma' de oră.

— Okeeei, a făcut ea.

— Haide!

— OK, am zis! Ajunge!

— Foarte bine. Atunci coboară, te rog!

— Ah, tati! Termină!

M-am dus în bucătărie, am pus două felii de pâine în prăjitor, am pornit ceainicul electric, am scos margarina, nişte brânză şi un pachet de şuncă feliată din frigider, le-am pus pe toate pe o tavă şi le-am dus în sufragerie chiar când sora ta a coborât scările, cu pilota înfăşurată în jurul ei ca o mantie, şi a trecut spre camera de zi fără să se uite la mine.

— Vrei ceai? am întrebat-o.

— Nu, mulţumesc.

— Am pus deja ceainicul.

— Atunci de ce mă mai întrebi?

— Aici ai dreptate, am spus şi m-am apropiat de fereastră să văd dacă mai dormi.

Dormeai. M-am întors în bucătărie, am scos un pliculeţ de ceai din cutie, am luat o cană şi

I-am pus în ea, apoi am turnat deasupra apa clocotită.

— Bun, vino să mănânci! am spus după ce-i adusesem cana şi farfurioara şi le pusesem pe masă la locul ei.

— Nu mi-e foame, a spus ea din camera de zi.

— Trebuie să mănânci măcar o felie.

M-am dus şi m-am postat în uşă. Stătea întinsă pe canapea, acoperită cu pilota. În cameră domnea obscuritatea, soarele bătea în cealaltă parte a casei, dar afară, razele pătau şoseaua pe oriunde reuşeau să treacă fără piedici printre copaci şi garduri vii, printre zidurile caselor şi tufişuri.

— Scuze, domnişoară, dar autobuzul pleacă în douăzeci de minute, şi tu nici măcar nu te-ai îmbrăcat.

— Am destul timp.

— Dacă te mişti acum, da, ai. Surioara ta doarme în cărucior afară. Poţi să te uiţi puţin la ea? Şi să-mi spui dacă se trezeşte?

Ea m-a privit suspicioasă.

— Tu unde te duci?

— La veceu.

— Nu era nevoie să-mi spui exact, a spus ea.

— Asta ai vrut să ştii, nu? Am văzut-o că încearcă să-şi înăbuşe un zâmbet. Deci poţi?

— Da, bine, a spus ea şi s-a ridicat în capul oaselor. Dar să ştii că nu beau niciun ceai.

Am intrat în baie, am încuiat uşa după mine, mi-am tras pantalonii jos şi m-am aşezat pe scaunul de toaletă. Perdeaua albă, pe care mama mea o croşetase pentru noi, era plină de lumină. O umbră ca un gât lung cu un cap mic deasupra s-a clătinat uşor înainte şi înapoi în timp ce urina a împroşcat vasul de ceramică şi s-a scurs în pârâiaşe spre apa de pe fund. Era ca şi cum perdeaua ar fi absorbit complet razele de soare, căci lumina albă părea să vină din materialul însuşi, luminat pe dinăuntru. Fiecare obiect de aici, de pildă cele două săpunuri mari de pe raftul de sub masa de înfăşat, puse la îndemâna oricui intra în cadă, unul bleu, aproape turcoaz, celălalt de culoarea nisipului, cu numele firmei încă inscripţionat pe ele, sau micul teanc de prosoape împăturite de alături, părea să se odihnească în sine, parcă independent de lumină, care era atât de discretă şi distribuită atât de egal în încăpere, încât părea invizibilă. Şi totuşi lumina era cea care punea totul în evidenţă: sticlele de plastic cu şampon şi balsam, albe cu capace verzi, punga albastră de plastic îndesată cu scutece, cele cinci periuţe de dinţi din cana de pe chiuvetă – roşie, albă, galbenă, verde, albastră. Toate aceste obiecte nu se aflau pur şi simplu acolo, ele constituiau camera. Era uşor s-o concepi ca pe un cub gol care fusese umplut cu lucruri, dar încăperea aceasta goală exista numai în mintea noastră, aparţinea modului nostru de a gândi. Toţi

pictorii au această ştiinţă, de aceea unul dintre primele lucruri pe care le învaţă este să deseneze nu obiectele, ci spaţiile dintre ele. Învaţă să se raporteze la spaţiu într-un mod care nu e evident. Chiar şi camera de baie, în care intri de câteva ori pe zi şi care ţi-e mai bine cunoscută decât orice alt loc, există în virtutea unei anumite presupuneri despre realitate şi, dacă faci un efort să te împotriveşti percepţiei asupra ei pe care o naşte această presupunere, se poate transforma dacă nu într-o sălbăticie, cel puţin în ceva haotic, o acumulare monstruoasă de forme şi contururi, de culori şi planuri.

Dar de ce-ai face un asemenea efort?

Mi-am contractat muşchii abdominali şi am simţit scaunul alunecând din secţiunea finală a intestinului – acolo unde se acumulase pe măsură ce se adunaseră resturile, cam ca un cârnat care e îndesat în maţ – şi ieşind prin anus.

Lucrul cel mai animalic nu era vaga sclipire de satisfacţie pe care mi-o dădea, cât faptul că mirosea bine. Întotdeauna faptul că propriul nostru scaun are un miros uşor şi plăcut, iar al oricui altcuiva miroase îngrozitor mi s-a părut o trăsătură primitivă, de dinainte de civilizaţie.

M-am ridicat, am rupt o bucată de hârtie igienică şi m-am şters. Chiar când mă pregăteam să-i dau drumul în vas şi să trag apa, am văzut că e plină de sânge.

Pe pereţii vasului se scurseseră dâre palroşietice, iar pe fundul lui sângele era mai întunecat, parcă mai greu.

Sânge? Şi atât de mult?

Sângele însemna pericol, şi m-am speriat.

Dar apoi m-am gândit: „Ce-o fi o fi”.

Era un gând plăcut.

Am privit rapid în jur, deşi ştiam că nu e nimeni, am apăsat butonul de pe rezervor şi m-am uitat cum apa proaspătă şi limpede năvăleşte pe pereţii vasului şi alungă apa roşie, uzată, în conducta de canalizare. Apoi mi-am tras pantalonii, m-am spălat pe mâini la robinet şi m-am şters cu prosopul atârnat lângă chiuvetă. „Probabil doar

hemoroizi”, m-am gândit – stăteam jos toată ziua şi făceam asta de ani de zile. Nimic îngrijorător.

Dar tatăl tatălui meu murise de hemoragie internă, nu? Crezuse că are hemoroizi şi nu se dusese la doctor, şi pe urmă bunica îl găsise pe jos în baie, iar când ajunsese la spital devenise limpede că pierduse foarte mult sânge.

Şi totuşi de asta murise oare?

Nu, mai trăise după aceea.

Atunci de ce murise?

M-am gândit la ce ne spusese bunica la vremea când ne povestise întâmplarea. Bunicul zăcea pe jos în baie, slăbit, pe moarte, aşteptau salvarea, şi el o luase de mână şi-i spusese că aveau să meargă în vacanţă undeva la soare. Poate ca s-o consoleze, ca să-i dea curaj în nesiguranţă, şi poate ea îi strânsese mâna şi-i răspunsese că da, au să meargă. Dar nouă, mie şi fratelui meu, ne spusese, râzând, că bunicul avea să se ducă probabil într-un loc mai fierbinte decât Mediterana.

Fusese o glumă reuşită, şi sunt sigur că zâmbisem, dar pe dinăuntru simţisem un fior de îngheţ.

Am descuiat uşa şi m-am dus în sufragerie, unde sora ta mai mare şedea la masă cu o felie de pâine doar pe jumătate mâncată în farfurie.

— Nu mai avem timp, mi-a spus.

— Tu eşti în întârziere, nu eu, i-am răspuns. Apucă-te să te îmbraci dacă vrei să-l mai prindem.

— Aia mică nu s-a trezit.

— Îi face bine să doarmă afară, am spus.

— De ce?

— Aerul proaspăt. E sănătos. Îţi mulţumesc că te-ai uitat la ea. Am scos telefonul din buzunar să văd cât e ceasul. Autobuzul pleacă în unsprezece minute.

— Dar n-am terminat de mâncat.

— Ia-ţi sandvişul pe drum. Hai să mergem!

M-am aşezat la masă. Căruciorul de afară era scăldat în lumină, mânerul de metal strălucea, dar faţa ta era în umbră, şi, cu toate că boneta albă care-ţi învelea capul

semăna cu bulbul unei flori, aveai ceva demn aşa adormită, ceva aproape maiestuos: părea că lumea îţi aparţine.

Şi chiar aşa era.

Am simţit o înţepătură de bucurie în piept şi m-am ridicat, am adunat farfuriile murdare, le-am dus la bucătărie şi le-am pus în maşina de spălat vase. „Probabil ar trebui să mă duc la doctor”, m-am gândit, uitându-mă afară în curte pe geam, la iarba încă verde pal, la florile albastre risipite care sclipeau pe gazon sub măr. Dar ăsta era unul din lucrurile pe care nu le făceam. Mi se părea jenant să fii examinat de un medic doar ca să afli că n-ai nimic.

Uşa s-a deschis din nou, şi sora ta a ieşit din baie cu peria de păr în dreptul frunţii.

— Bun, hai să mergem! am spus, aruncând o privire la ceas.

Autobuzul pleca în şapte minute.

De când avea vârsta ta de acum, sora ta cea mai mare absorbea totul din jur, şi de pe atunci m-am întrebat dacă marea ei sensibilitate e ceva în plus, ceva ce are mai mult decât alţii, sau dacă vine din faptul că are mai puţin din lucrul acela pe care îl posedă majoritatea oamenilor şi cu ajutorul căruia ţin lumea la distanţă. Dacă aveam o zi mai plină, dacă făceam, de pildă, o plimbare lungă prin oraş cu căruciorul, începea să plângă când ajungeam acasă, uneori neconsolat. Când a mai crescut puţin, uneori închidea ochii în cărucior şi se prefăcea că doarme dacă ne întâlneam cu cineva cunoscut sau se ascundea când aveam vizitatori. Erau metodele unui copil mic de a para realitatea.

Ah, ce diferenţă este între a fi pur şi simplu în lume, cumva imun la toate impresiile pe care ţi le creează, şi a fi lipsit de apărare şi a absorbi totul! Cine e protejat e liber, poate face orice are chef să facă. Pe vremea aceea observam o mulţime de copii care păreau înveliţi într-un costum emoţional de protecţie împotriva milioanelor de impresii, impulsuri şi dorinţe ce funcţionează între oameni

şi care fără nici cea mai mică inhibiţie trânteau maşinuţele de podea, alergau ţipând prin camere sau erau pur şi simplu prezenţi într-o încăpere cu o naturaleţe atât de curată, încât străluceau ca nişte sori în mânia. tură. Surorile şi fratele tău se purtau aşa numai în locuri unde se simţeau complet în siguranţă, unde fuseseră de multe ori şi unde cunoşteau pe toată lumea. Aşa că pentru noi era foarte important să facem aceleaşi lucruri în fiecare zi, să creăm un sentiment de stabilitate şi siguranţă.

Există un motiv pentru care se vorbeşte despre familie nucleară. Căci, la vremea când surorile şi fratele tău au fost la vârsta aşa-zisă recalcitrantă, când copilul începe să-şi afirme voinţa, când emoţiile se revarsă liber, şi orice lucru, cât de mărunt, poate deveni pentru el un obstacol insurmontabil, iar stabilitatea şi consecvenţa sunt deosebit de importante, sau mai târziu, în timpul unor episoade emoţionale necontrolate, apărea uneori o reacţie în lanţ, în care acţiunile lor se ciocneau de ale mele şi mă făceau în cele din urmă pe mine să explodez într-un fel pe care nu-l mai trăisem de pe vremea când eram eu însumi copil şi când vederea mi se tulbura câteodată de furie. Chiar şi în public mi-am pierdut de câteva ori complet cumpătul. Odată am urlat „ÎNCETEAZĂ! ÎNCETEAZĂ!” la sora ta cea mai mare în mijlocul unui mall, avea vreo doi ani şi jumătate, şi am aruncat-o pe umăr şi am cărat-o ca pe un sac în stradă, în timp ce ea ţipa şi dădea din picioare, iar eu spumegam pe dinăuntru. Bineînţeles că lumea s-a holbat la mine, i-am lăsat să se holbeze, eram într-un loc unde alţii şi părerile lor nu contau. După aceea, regrete teribile, o disperare cumplită. Dacă era ceva ce se putea spune că ştiu despre creşterea copiilor, acela era că previzibilitatea este esenţială. Şi că primii ani din viaţa unui copil sunt hotărâtori pentru dezvoltarea ulterioară a personalităţii lui. Deci eu ce făceam? Abia dacă mă recunoşteam. Ultima oară mă înfuriasem pe la douăzeci şi un pic de ani. Mama îmi spunea uneori că sufăr de agresiune inhibată, dar eu credeam că vorbeşte aşa pentru

că ea însăşi e inhibată, fiindcă da, trăsăturile pe care le identificăm cel mai uşor la alţii sunt cele care predomină în noi înşine. În ochii mei eu eram o persoană calmă. Nu mă înfuriam niciodată pe alţii nici măcar atunci când aş fi avut motiv, de pildă, dacă cineva mă umilea. Şi asta pentru că întorceam sentimentul de vină, furia înăuntru, către mine – şi nu fiindcă aşa voiam, ci pentru că aşa eram. De fiecare dată noaptea când mă gândeam la ceva înainte să adorm, firul gândurilor mi se încheia fie cu ceva ruşinos, fie cu un sentiment puternic de vină, şi, când ajungeam aici, îmi venea în cap o imagine în care mă împuşcam, cu ţeava pistolului vârâtă în gură sau îndreptată spre tâmplă ori spre frunte, şi atunci încercam să mă gândesc la altceva, care după câteva momente se sfârşea cu aceeaşi imagine, a împuşcării. Mă obişnuisem atât de tare, încât nici n-o mai observam. Prima dată când am devenit conştient de ea, am încercat s-o opresc, dar n-am putut, era deja reflexă. Îmi puneam ţeava în gură sau mi-o lipeam de tâmplă ori de frunte fără să mă pot stăpâni. Nu eram capabil nici să îndrept agresiunea în afară, mi-era imposibil să ţintesc pe altcineva imaginar cu arma aceea închipuită, nu puteam, pur şi simplu, nici măcar în gând nu eram în stare să ating pe altul decât pe mine. Şi de ce-aş fi făcut-o? Alţii n-aveau legătură cu persoana mea.

De asta mi s-a părut foarte ciudat să simt furia curgându-mi din nou prin vene în anii aceia, ca şi cum un copac bătrân şi mort ar simţi seva urcându-i iar în trunchi. Eram la ani-lumină depărtare de persoana care credeam că sunt. *Acesta* eram eu oare? Furia dormitase în mine în toţi aceşti ani? Şi oare dormitau şi alte emoţii, gata să erupă când apăreau condiţiile potrivite?

Suntem oare conduşi de împrejurări, şi acestea scot la iveală persoana care suntem cu adevărat?

Odată m-am înfuriat atât de tare, încât am izbit cu toată puterea în braţul canapelei, care s-a rupt sub privirile căscate ale surorilor tale.

Mă rodea spaima că momentele acestea le

rămăseseră în minte sub forma unor fisuri în respectul lor de sine, în încrederea lor în ele însele. Pe de altă parte, erau nenumărate zile, şi în timpul pe care îl petreceam împreună nu se întâmpla mai nimic dramatic. Plus că foarte mult din ceea ce le trebuie copiilor mici sunt lucruri practice – mese, schimbatul hainelor, ieşiri în aer liber –, şi mai era şi grădiniţa, care era condusă tot după anumite reguli şi unde domina ordinea, aşa că, în tot haosul acesta interior, exista un echilibru exterior, un sistem, un spaţiu, o speranţă, o lumină. Şi aşa a fost, surorile şi fratele tău au crescut, şi îmi plăcea să cred că nu sunt nici mai buni, nici mai răi decât alţi copii, căci fiecare familie are problemele ei, şi a mea le-a avut, şi a ta le are, şi toate celelalte familii pe care le cunosc; asta e condiţia vieţii noastre.

Dar poate toate astea erau numai scuze pe care mi le inventam ca să mă consolez. Pentru că asta facem, ne acoperim greşelile şi eşecurile, inventăm poveşti ca să ne punem într-o lumină mai favorabilă. Autoamăgirea e poate cel mai omenesc lucru dintre toate.

În decursul acelor ani am ajuns de asemenea să înţeleg că nu e aşa cum crezusem întotdeauna înainte – că orice copil se dezvoltă, în timp ce părinţii lui rămân aceiaşi, aşa încât el creşte într-un regim al neschimbării –, ci că relaţia e mult mai dinamică, că, într-un fel, copilul îşi creează propria educaţie. Asta pentru că diferitele lui nevoi trebuie îndeplinite în moduri diferite, ca şi cum gândurile şi acţiunile părinţilor sunt un râu care trebuie să se adapteze la albia copilului, umplând-o acolo unde înainte nu era nimic, curgând mai departe acolo unde este plină.

Sora ta mai mare era mândră şi temătoare, îşi dădea capul pe spate şi nimeni n-o putea face să tacă, deşi copil încă, avea ironia unui adult, asta o ajuta să ţină lumea la distanţă. Dacă distanţa devenea prea mare, apropierea trebuia recuperată, şi la fel sentimentul de siguranţă, căci, dacă a se simţi în siguranţă ar fi însemnat pur şi simplu să evite orice provocare, ferindu-se de ea, asta ar fi

împiedicat-o să se dezvolte. Dacă asta nu se întâmpla de la sine, cel puţin se producea nepremeditat, şi, prin toate miile de mici ajustări zilnice menite să facă totul să curgă cât mai uşor şi mai fără efort, se creau tipare, curenţi, moduri de a fi, atât în copii, cât şi în părinţi.

Dar în anul acela toată atenţia s-a îndreptat spre supravieţuire.

Am împins căruciorul până la maşină, te-am luat în braţe, şi tu ai deschis ochii, dar n-ai plâns, nu plângeai aproape niciodată, ai privit doar în jur ca şi cum te lăsai umplută de toate şi-ţi spuneai: „Deci aici sunt”. Am tras uşa glisantă a maşinii, m-am sprijinit cu o mână, cu cealaltă te-am ţinut strâns, am urcat înăuntru, te-am aşezat cu grijă în scaunul de maşină şi ţi-am prins centurile. Apoi am strâns căruciorul şi l-am pus în portbagaj, m-am repezit înăuntru să iau punga cu scutece, şerveţelele umede, un schimb de haine şi biberonul cu lapte, care stătea pregătit pe hol, în timp ce sora ta venea spre maşină cu geanta ei de umăr. În lumea ei nu mai existau ghiozdane de spate; toată lumea avea genţi de umăr dreptunghiulare, pentru cărţi, ne spusese, aşa că îi luaserăm şi noi una.

Când am pornit maşina, mai erau trei minute până la plecarea autobuzului.

— Ajungem? a întrebat sora ta.

— O să vedem, am spus, aplecându-mă înainte să mă uit pe după gardul viu în timp ce ieşeam încet de pe aleea cu pietriş, scrâşnind din roţi.

Deasupra câmpurilor, palele turbinelor eoliene se roteau agale sub cerul vast, albastru pal.

Am luat-o spre intersecţie, am accelerat, am semnalizat stânga, era liber, şi am cotit pe strada care trecea printre primărie şi staţia de pompieri, îndreptându-mă spre capătul proprietăţii misterioase, îmbibate de apă şi năpădite de vegetaţie, spre pâlcul de copaci mari şi rămuroşi, încă nu tocmai înfrunziţi, în care înnoptau stăncuţele, şi în dreptul lui am frânat din nou în faţa unei

intersecţii, de data asta cu autostrada.

— Vii cu noi diseară la noaptea valpurgică? am întrebat.

— Să mă uit la focul de tabără? Nu, mulţumesc.

— Îţi plăcea când erai mică, am spus, ieşind pe şosea.

— Ţi se pare că mai sunt mică?

— Nu tocmai.

— Exact, a spus ea şi s-a uitat pe geam.

Carosabilul era acoperit de frunzele toamnei, nişte zdrenţe maronii zbârcite ce nu păreau să aibă nimic în comun cu frunzele proaspete, verde pal, care începuseră să apară pe crengile de deasupra.

S-a uitat din nou la mine.

Când mă iei astăzi?

— Nu ştiu, am spus. Dar nu foarte devreme.

— La două?

— Ha-ha!

— Atunci la trei.

— Vom vedea.

La capătul gardului viu am făcut din nou stânga. Autobuzul pleca într-un minut, dar aveam să-l prindem, fiindcă-l vedeam deja stând la capătul drumului, lângă şcoală, cu avariile pornite şi un rând de copii alături care aşteptau să urce.

— Bine, să zicem trei.

— Nu pot să-ţi promit, i-am spus.

— Ba da, poţi.

Am trecut pe lângă şirul de case de cărămidă galben-maronii, fără etaj, înconjurate de curţi care străluceau verde la soare între metalul şi sticla scânteietoare, am încetinit în faţa autobuzului, am intrat în parcare şi am oprit lângă coada de copii, care se scurta rapid pe măsură ce urcau unul câte unul.

Sora ta a deschis portiera.

— La trei, a spus.

— Zi frumoasă!

— Taţi! La trei!

— O să încerc, am spus şi am urmărit-o cum se apropie de ceilalţi şi se aşază ultima la coadă, cu un cap mai înaltă decât toţi.

Mi-am scos telefonul şi l-am pornit. Aveam un mesaj de la un vecin, mă întreba dacă nu vreau să bem o cafea împreună. I-am răspuns că ajung în cinci minute, şi, în timp ce autobuzul o pornea pe şosea, greoi şi încet ca un animal mare şi bătrân, am pus telefonul în buzunar, am băgat în viteză şi am ieşit în drum.

— Eşti bine acolo? te-am întrebat aruncând o privire în oglinda retrovizoare, deşi nu-ţi vedeam decât scaunul, în care stăteai aproape ca o banană, cu capul mult sub marginea lui de sus.

Nu mi-ai răspuns, n-ai scos nici măcar un bolborosit sau unul dintre nenumăratele tale sunete. Mi-am imaginat că te uiţi la cer şi la copacii din lungul drumului, la acoperişurile caselor şi, când am ajuns la poalele pantei line, poate chiar şi la porţiunea din vârf a şoselei şi la maşinile care veneau de acolo. Totul se scurgea în tine, în timp ce, în tăcerea minţii tale, tu poate te străduiai să separi lucrurile într-un mod mai radical decât o făceam eu prin gândurile mele. Poate te inunda bucuria când vedeai cerul, căci îl recunoşteai, şi recunoaşterea aceasta era un lucru bun.

O, cer, o, soare, o, pajişte verde!

Ah, copil dulce şi inocent!

Am trecut pe lângă băcănie, care încă nu se deschisese, dar unde puteai să baţi la uşă şi să ţi se deschidă chiar dacă veneai prea devreme sau prea târziu, apoi pe lângă vechiul service auto, şi, când în faţa noastră era restaurantul thailandez, am făcut stânga şi am luat-o printre terenul de sport, pe o parte, şi şirul lung de case, pe partea cealaltă, care formau capătul complexului rezidenţial unde locuiau majoritatea sătenilor. Vecinul pe care-l vizitam stătea într-o casă în mijlocul câmpului, între două sate. Casa aparţinuse iniţial Bisericii, care pe vremuri fusese probabil mare proprietar funciar în regiune. Drumul

de pietriş într-acolo avea câteva sute de metri şi era plin de gropi care toamna şi iarna se umpleau de obicei cu apă, dar care acum, după vremea uscată din ultimele săptămâni, semănau cu nişte cratere largi cenuşii.

— N-ai adormit, nu? am spus, ţinându-mă cât mai pe marginea drumului în timp ce traversam câmpurile, împestriţate cu verdele plantelor încolţite şi cu maroniul brazdelor trase de curând.

Vecinul stătea la uşă când am cotit prin spaţiul destul de strâmt dintre case şi am intrat în curte.

Am întors maşina în jurul copăcelului recent plantat în mijloc şi am oprit.

— Ce mai faci? m-a întrebat când am coborât.

— Bine, mulţumesc, am spus. Tu?

— Sunt OK. Vrei nişte cafea?

— Sigur, am spus, aruncând o privire pe geamul maşinii ca să văd dacă dormi.

Dormeai.

Se mutase aici cu partenera sa şi fiul lor cu un an şi jumătate în urmă. Băiatul lor se împrietenise la cataramă cu fratele tău, pe care-l aduceam aici, şi atunci beam de obicei o cafea în bucătărie. El făcea documentare, scria cărţi şi lucrase mulţi ani ca jurnalist. Era un suflet sociabil şi fără astâmpăr, călătorise în aproape toată lumea. Partenera lui era artist plastic şi lucra acum la un documentar despre bunica ei, care într-o seară, după război, îşi împuşcase doi copii şi apoi se împuşcase şi ea într-o vilă din Bromma, lângă Stockholm. Tatăl ei crescuse în umbra acestei întâmplări şi, prin el, presupuneam, şi ea la fel.

— E vreme frumoasă astăzi, a spus vecinul. Aproape ca vara.

— Da, am spus, privindu-l cum stă pe scări, cu capul ridicat spre soare.

Purta un fular elegant, legat la gât, un pulover subţire grena şi pantaloni largi de costum, maro-închis, lălâi, căci ăsta era stilul lui, un amestec de neglijenţă şi

eleganţă, şi, la fel de bine, de drept şi cocoşat, de fermitate şi şovăială, de veselie şi anxietate. Stând acolo pe scări, cu capul ridicat spre soare, avea o ţinută dreaptă şi radia un fel de autoritate naturală benignă, dar, când am intrat în bucătărie şi a făcut cafeaua, limbajul lui corporal a căpătat ceva nesigur şi debil, stătea îndoit de spate, cu capul plecat, iar mâinile lui au desfăcut filtrul de cafea cu mişcări încete şi şovăielnice, ca şi cum nu-şi amintea decât vag cum se face.

Tu nu ştii ce este personalitatea, iar eu ştiu foarte puţin, căci e un fenomen ciudat, dar se referă la totalitatea însuşirilor cuiva, la întregul pe care-l formează ele şi la care cei din jur se raportează atunci când îl cunosc sau când se gândesc la omul respectiv. Personalitatea există în fiecare individ sub forma gândurilor, a emoţiilor şi sentimentelor şi a voinţei, care nu sunt entităţi iniţial abstracte, ci se întemeiază pe ceva neaşteptat de concret: urmele lăsate de reacţiile care au loc în creier atunci când diferite celule comunică între ele. Ceea ce-şi doreşte cineva se poate schimba radical, de pildă, după o operaţie pe creier, dacă anumite celule sănătoase i-au fost îndepărtate, sau ca urmare a unei leziuni cerebrale traumatice, şi la fel se pot modifica toate celelalte trăsături ale personalităţii, încât un individ liniştit şi modest poate deveni egoist sau un om pudic poate deveni vulgar. Cei din cercul lui apropiat vor observa imediat schimbarea, dar persoana respectivă, nu, căci nu va avea acces la personalitatea sa anterioară şi, deci, nici termen de comparaţie. Înfricoşător e faptul că personalitatea pare să existe în mod cu totul arbitrar; omul este el însuşi şi-şi trăieşte viaţa indiferent de situaţie, chiar dacă e dintr-odată echipat cu o personalitate complet nouă şi total diferită.

Deci ce este personalitatea? E cumva un fel de recipient în care vieţuieşte şinele, plin de mici paravane, despărţituri şi compartimente, pe care şinele îl umple şi din care nu iese niciodată decât dacă un eventual accident

sau o boală modifică pereţii, despărţiturile şi compartimentele în aşa fel încât el se instalează altfel, într-o nouă formă?

Dat fiind că gândurile, emoţiile şi voinţa pot fi controlate într-o măsură, ba poate chiar reglementate, surprinzător e faptul că personalitatea rămâne aparent atât de stabilă pe parcursul întregii vieţi, atât de consecventă şi de previzibilă. Pe oamenii pe care îi cunoaştem îi vedem arareori luând-o razna, făcând sau spunând ceva ce ne ia complet prin surprindere, la care nu ne aşteptaserăm niciodată. Mai mult, e surprinzător că variaţiile dintre diferite personalităţi sunt atât de mici, încât nu suntem niciodată realmente curioşi, când cunoaştem pe cineva nou, să aflăm ce i-ar putea trece prin cap acestei persoane să spună sau să facă, ci întotdeauna presupunem cumva de la sine că va fi mai mult sau mai puţin ca noi.

Asta se întâmplă probabil pentru că suntem formaţi după chipul şi asemănarea celorlalţi, deşi nu suntem conştienţi de asta, căci personalitatea este supremă în fiecare individ, nimeni nu are două sau trei personalităţi, şi această supremaţie, acest statut unic ne face incapabili să vedem în ce măsură ea a fost modelată de alte personalităţi şi că în realitate suntem ca un stol de păsări, ca o haită de lupi sau o ceată de maimuţe.

Dacă personalitatea este rezultatul anumitor tipare de reacţie din creier, şi dacă acestea ar putea fi înregistrate sub formă de imagini, atunci poate că ar semăna cu nişte copaci, care sunt toţi formaţi din aceleaşi elemente – trunchi, ramuri, coroană, scoarţă, frunze – şi care se dezvoltă în funcţie de condiţiile de mediu – calitatea solului, cantitatea de lumină, dacă sunt sau nu feriţi de vânt –, astfel încât fiecare, crescând, capătă o formă unică, cu crengile îndreptate în sus sau în jos, cu trunchiul drept sau pipernicit, dar care seamănă în acelaşi timp toţi între ei şi împreună formează o pădure.

Asta era imaginea lui Bazarov despre umanitate, că

oamenii sunt precum copacii dintr-o pădure şi că semănăm atât de mult, încât diferenţele individuale dintre noi sunt nesemnificative. O inimă e o inimă, un creier e un creier, o gură e o gură.

Dar tu nu ştii nici cine *e* Bazarov!

E un personaj din romanul *Părinţi şi copii* de Turgheniev, un scriitor rus. Un personaj care a ajuns să fie considerat întruchiparea nihilismului. De fapt, e un materialist şi un realist – numai ceea ce poate fi măsurat şi numărat are valoare –, dar şi un cinic; replica lui cea mai bună din roman este: „Ridic ochii spre cer numai când îmi vine să strănut”. *Părinţi şi copii* este o carte despre cum cinismul lui Bazarov, care nu recunoaşte decât ceea ce e tangibil, este spulberat atunci când el însuşi trăieşte experienţa unui lucru care nu e tangibil şi totuşi există, şi care triumfă asupra liberului-arbitru – anume dragostea, manifestată în cazul lui sub forma unei obsesii. Femeia pe care o doreşte, Anna Odinţova, n-a iubit niciodată pe nimeni şi îl respinge. Scena respectivă e ciudată, amândoi sunt în camera ei de la etaj, afară e întuneric, înăuntru lumina e slabă „iar atmosfera dintre ei e extrem de tensionată. Scena e ciudată pentru că între ei e foarte limpede dragoste, care, născută fiind între doi oameni lipsiţi de iubire, pare ceva străin, ceva aproape extrapersonal, care îi umple, cu toate că ei nu sunt în stare să se raporteze în vreun fel la ea.

Ce este atunci dragostea, când se impune împotriva voinţei omului? Când e nedorită, dar copleşeşte? Vine de undeva din afara personalităţii, aşa cum vântul vine din afara copacului, care se îndoaie sub forţa lui? Sau vine de undeva de dincolo de conştiinţă? Căci conştiinţa poate fi direcţionată, poate fi modelată de idealuri şi concepte, după cum ne dorim. Sentimentele, pe de altă parte, nu pot fi dirijate, cel puţin cele mai puternice, dar pot fi explicate într-un mod care să ne convină.

După ce a fost demasculinizat de dragoste, şi dragostea i-a fost respinsă, Bazarov se duce la părinţii lui.

Şi se dovedeşte că părinţii îşi iubesc singurul fiu din tot sufletul. Această iubire atotcuprinzătoare, care aduce a idolatrie şi acceptă orice, chiar şi respingerea, este înfăţişată ca un lucru bun, pe când faptul că Bazarov o respinge e un comportament lipsit de inimă. Şi e sfâşietor să citeşti cum îşi răneşte tânărul părinţii aceştia iubitori şi atât de cumsecade, pentru care el este lotul în viaţă. Să fie, deci, Bazarov un om rău?

Ce este un om rău?

Eu sunt un om rău?

Tatăl meu a fost un om rău?

Mama lui a fost oare un om rău?

Turgheniev şi-a plasat romanul exact la intersecţia a ceea ce putem şi a ceea ce nu putem controla din noi, căci, deşi Bazarov, care e tânăr şi neexperimentat, a ales cinismul şi deziluzia, el n-a ales forţele care-i motivează alegerea. Dragostea părinţilor lui e sufocantă, şi, pentru cineva care creşte în centrul ei, totul se va învârti în jurul nevoii de a i se împotrivi ca să poată deveni o persoană autonomă. Ca să rupă legătura, să întoarcă spatele, să respingă. Iar de aici nu mai e mult până la a ajunge să priveşti cu suspiciune orice emoţie, inclusiv pe ale tale proprii.

Dar e oare atât de simplu? Că neîndurarea vine din prea multă sau din prea puţină dragoste?

Poate într-un roman e într-adevăr atât de simplu, fiindcă romanele sunt scrise pentru a elucida un aspect sau altul al vieţii omeneşti, astfel încât ceva care există, dar poate este lipsit de formă, să primească formă şi să devină vizibil.

Viaţa nu are asemenea forme.

Nimeni nu-ţi cunoştea încă personalitatea, nici măcar tu, dar anumite trăsături începuseră să se vadă, de pildă faptul că erai liniştită, viguroasă şi solară.

Vecinul, pe de altă parte, care trăise deja aproape şaizeci de ani, era mereu fără astâmpăr, nu foarte viguros, oarecum evaziv – ceea ce era poate un mod de a

contracara vigoarea lipsă – şi, cu toate că părea blajin, aveam sentimentul că, încolţit, putea fi dur şi fără scrupule. Nu ştiu de ce credeam asta. Cu mine nu fusese niciodată altfel decât foarte amabil. Era sensibil faţă de alţii, aşa cum unii copaci sunt mai sensibili la vânt, şi era curios, poate mai mult faţă de fenomene şi întâmplări decât faţă de oameni, fiindcă ele nu veneau atât de aproape de el. Dar lucrul cel mai izbitor la el era faptul că părea să aibă nevoie de oameni în jur, că nu putea să stea singur prea mult timp. Era gata să vină pe jos trei kilometri ca să bem o cafea şi să schimbăm o vorbă la mine acasă, chiar dacă nu discutam despre nimic realmente interesant şi fără să ceară sau să se aştepte la vreo intimitate; părea că nu-şi doreşte decât pe cineva, aproape indiferent pe cine, cu care să stea şi să vorbească.

Acum stătea cu spatele la mine. A pus cafea în filtru cu lingura, a înşurubat la loc capacul de deasupra, a tras cafetiera pe ochiul plitei electrice şi a răsucit butonul. M-am întors spre fereastră şi am văzut că dormi încă pe bancheta din spate a maşinii.

— Ruşii s-au activat în ultima vreme, a spus el şi s-a aşezat de cealaltă parte a mesei mari de lemn.

Pe masă erau probabil rămăşiţele cinei din seara trecută – trei farfurii mânjite cu sos sleit, două cratiţe, pahare pe jumătate pline cu apă stătută, vag cenuşie. Blatul din bucătărie, de pe latura opusă, era şi el plin de vase murdare. În casa lor era evidentă o atitudine intens antiburgheză, ordinea nu era o prioritate, aşa că în toate camerele domnea o harababură deplină. Casa noastră era la fel, dar eu mă simţeam vinovat din cauza asta şi întotdeauna mă luptam cu dezordinea. N-aveam impresia că el ar fi făcut la fel.

— La ce te referi? l-am întrebat.

— La toate zborurile astea pe deasupra noastră. Au început să violeze spaţiul aerian al Suediei.

— Şi al Norvegiei, am spus.

— Ursul se mişcă în bârlog. E interesant.

Mi-am scos ţigările şi am aprins una, l-am observat aruncând o ocheadă pachetului şi l-am întins spre el.

— Cred c-am să iau una, a spus.

În timp ce-o aprindea, a supt-o ca pe un trabuc, ţinându-şi braţele aproape lipite de trunchiul aplecat înainte, dar, de îndată ce a aprins-o, s-a lăsat pe spate în fotoliu şi a desfăcut larg mâna cu ţigara, cu un gest generos, ca de om de lume.

— UE n-ar fi trebuit niciodată să se apropie de Ucraina, a spus el. Înseamnă că n-au înţeles mai nimic din Rusia şi istoria ei.

— Cum adică?

— Păi, Kievul a fost prima capitală a ceea ce a devenit pe urmă Imperiul Rus. Asta la începutul Evului Mediu, când Moscova era doar un sătuc prăpădit. Ucraina şi Rusia sunt ca nişte surori. Sau cel puţin ca nişte rude apropiate. Ţin una de alta. Cel puţin aşa cred ruşii.

— Da.

— Ceea ce a ţinut Rusia la un loc a fost întotdeauna statul, nu cultura rusă, iar statul a fost întotdeauna expansionist. Nicio altă ţară n-a avut graniţe mai fluide de-a lungul istoriei decât Rusia. Ucraina a fost de nenumărate ori ba înăuntrul, ba în afara lor. Însăşi ideea de Rusia este imperialistă.

— Nu ştiu nimic din istoria Rusiei, am spus. Dar tocmai am citit un roman de Turgheniev, *Fum*, foarte melodramatic, însă, oricum, în el se vorbeşte despre Rusia, despre ce înseamnă a fi rus şi despre relaţia Rusiei cu Europa. Cred că acţiunea se petrece pe la 1850, dar aceleaşi lucruri s-ar fi putut spune şi azi.

— Exact, a spus el şi s-a ridicat, cu ţigara încă în mână, ţinând-o în aer în timp ce se apropia de plită şi apăsa cafetiera peste ochiul aprins.

Apa a început să şuiere.

— Ai timp? m-a întrebat.

— Nu prea. Mă duc până la Helsingborg.

— Ce-ţi face soţia?

— E bine, am spus. Cred că se întoarce curând.

M-am răsucit şi m-am uitat din nou pe geam. Te treziseşi şi plângeai.

M-am ridicat.

— S-a trezit fata, am spus.

— Air! a făcut el.

— O aduc un pic încoace, atunci.

— Foarte bine.

Încă plângeai când am deschis uşa şi am urcat în maşină. Am desfăcut centura şi te-am ridicat din scaun, te-am strâns la piept, am scos cutia cu lapte şi biberonul, puţin nervos că eşti atât de supărată, am desfăcut dopul cu o mână, ţinându-te pe tine cu alta, am turnat cu grijă laptele în biberon, am răsucit dopul la loc, te-am dus în bucătărie, te-am aşezat în poală, cu capul pe braţul meu, şi ţi-am vârât tetina în gură. Ai încetat instantaneu să plângi şi te-ai apucat să sugi. Ţi-am dezlegat nodul de sub bărbie şi ţi-am scos căciuliţa, mi-am trecut degetele prin părul tău subţiratic blond-roşcat, ţi-am simţit pielea capului incredibil de moale. Vecinul mi-a pus o cană în faţă şi mi-a turnat cafea.

— Cred că-i era foame, a spus.

— Aşa se pare, am răspuns şi am ridicat cana cu cafea, trasând cu ea un arc în jurul feţei tale, în timp ce tu sorbeai lacomă şi nerăbdătoare din biberon, ca o mieluşea.

Afară s-a auzit un muget înăbuşitvenit din depărtare. Apoi încă unul.

— Fac exerciţii cumva?

— Da. Probabil s-au speriat niţel, a spus el cu un zâmbet.

Armata suedeză avea un teren de artilerie la Kabusa, pe pantele care coborau spre mare. Când nu era folosit, se deschidea pentru public. Făcusem de mai multe ori plimbări pe-acolo, pe potecile care coborau spre plajă, era o zonă vântoasă, acoperită cu iarbă, care vara putea să fie aproape insuportabil de frumoasă, în zilele când aerul nu se clintea de căldură, când soarele cobora spre apus şi

marea stătea complet încremenită, scăpărând, iar ţintele circulare masive, de metal, care fuseseră montate ici şi colo, pline de găuri de glonţ, păreau obiecte dintr-o altă cultură, complet străină, încă mai străină decât cercul străvechi de pietre din epoca vikingă aflat pe un platou acoperit de iarbă la câţiva kilometri mai spre nord.

A răsunat un alt bubuit. Era un sunet superb, hipnotic, produs parcă de o forţă somnambulă, de ceva neomenesc, din adâncurile lumii.

— Dacă ruşilor le intră cumva în cap să ne invadeze, pe-aici o să vină, a spus vecinul.

— Ar fi chiar interesant, am zis. Ar mai sparge monotonia.

Aveam un prieten comun în sat, scriitor şi sociolog, care, după ce făcuse câteva săptămâni muncă de teren în Afghanistan, venea într-o vreme huruind vijelios în Saabul lui pe drumul de pietriş, intra în bucătăria unde stăteam acum şi ne spunea de mai multe ori, cu forţa pe care ţi-o furnizează numai revelaţiile bruşte, că aici trăim în rai. Că totul aici e raiul pe pământ. Peisajul, oamenii, chiar şi sistemul politic. Vedea totul din perspectiva locurilor pe unde fusese, a ţării sărace, haotice şi devastate de război în care îşi petrecuse săptămânile anterioare.

Vecinul meu era şi el interesat de război, dar într-un cu totul alt fel: în timp ce prietenul nostru comun se raporta la el existenţial şi era preocupat de felul cum războiul îi afectează pe oameni, vecinul era interesat de istoria militară, putea să peroreze cu tot atâta aplomb de cunoscător despre campaniile armate suedeze din secolul al XVI-lea ca şi despre blitzkriegul nemţilor de la sfârşitul anilor ’30, împănându-şi relatarea cu istorioare adevărate şi cu tot felul de curiozităţi. Se uita adesea cu băiatul lui la documentare despre al Doilea Război Mondial, şi observasem influenţa crescândă a fascinaţiei lui şi în vocabularul fratelui tău, căci, deşi avea numai şapte ani şi eu nu vorbeam niciodată cu el despre arme, torpilele, submarinele, avioanele de luptă, tancurile şi mitralierele

apăreau tot mai des în conversaţia lui, adesea alături de numele modelelor şi de alte date specifice. Întotdeauna când treceam pe lângă terenul de artilerie se uita să vadă dacă e înălţat steagul roşu, fiindcă asta însemna că sunt soldaţi acolo.

Şi totuşi mi-era greu să-mi închipui un om mai paşnic şi mai puţin doritor de conflicte decât acest vecin. Nu fusese niciodată într-o zonă de război, spre deosebire de prietenul nostru comun; cel mai aproape ajunsese filmând documentarul pe care-l făcea acum, despre Ramstein, gigantica bază militară americană din Germania. Văzusem un plan de idei al filmului, care era intens antimilitarist şi foarte critic la adresa războiului.

Tu te opriseşi din supt. Ţi-am scos tetina din gură şi am pus biberonul pe masă în timp ce stăteai în braţele mele, uitându-te la tavan cu privirea aceea care nu căuta nimic în particular şi care părea complet deschisă, ca o fereastră prin care se revarsă lumina.

— Daaa, ai făcut, şi privirea ţi s-a schimbat, părând deodată nedumerită, ca şi cum te mirai de unde vine sunetul.

— Cred c-ar cam trebui s-o luăm din loc, am spus. Avem ceva de mers.

— Cam cât îţi ia?

— Vreo două ore.

M-am ridicat cu tine în braţe, şi el a venit după noi până la trepte şi s-a uitat cum te pun la loc în scaun.

— La revedere! l-am salutat şi am tras uşa glisantă, am urcat la volan şi am pornit maşina.

El a rămas acolo în timp ce treceam prin spaţiul strâmt dintre case şi ieşeam în drumul ce străbate câmpurile, unde cerul părea dintr-odată mai înalt, căci peisajul se lărgea în toate direcţiile.

Ar fi putut fi unul dintre acei mici moşieri în care abundă literatura rusă, m-am gândit. După ce-şi petrecuse câteva decenii în barurile şi restaurantele capitalei, intrând şi ieşind pe nesimţite din atmosfera aceea electrică

din jurul scriitorilor cunoscuţi şi al personalităţilor culturale la modă, unde atrăsese atenţia ca unul care nu se ducea niciodată acasă, la vârsta de aproape şaizeci de ani se mutase în sfârşit la ţară, dar fără să-şi găsească liniştea – dacă asta căutase –, căci pleca încă de câte ori avea ocazia la Copenhaga, la Stockliolm sau la Berlin, unde stătea ca pe vremuri, în baruri şi restaurante, cu prietenii lui, care acum, dacă nu intraseră neapărat în declin, îşi pierduseră oricum lustrul pe care-l aveau cândva.

Am făcut stânga la capătul drumului de pietriş și am luat-o spre Ingelstorp, dar nu pe şoseaua de coastă, ca să mai schimb traseul. Soarele bătea drept în parbriz, am coborât apărătoarea de deasupra capului, am deschis capacul micului compartiment de pe bord şi mi-am scos ochelarii de soare, pe care mi i-am pus dând drumul volanului şi băgând cu cealaltă mână într-a cincea, căci aici drumul era drept ca o riglă.

— Ce ţi-ar plăcea să asculţi? am întrebat cu voce tare, mai mult ca să-ţi dai seama că nu eşti singură în maşină, în timp ce deschideam torpedoul din celălalt capăt al bordului şi scotoceam prin teancul de CD-uri.

Întotdeauna alegeam muzica fără să mă uit, în ideea să-mi fac o surpriză plăcută, dar acum ţineam acolo aceleaşi CD-uri de trei ani, aşa că elementul-surpriză dispăruse demult.

Am pus discul în player, tot fără să mă uit, şi am dat mai tare.

„London Calling”.

Se putea mult mai rău.

Am încetinit când ne-am apropiat de intersecţia din mijlocul satului, cu magazinul de cărţi la mâna a doua, deschis acum numai vara, pe o latură a drumului, şi pe cealaltă cu un fel de sală de întruniri, care părea să fi fost construită, după înfăţişare, prin anii ’20 şi care păstra inscripţia FROYA întipărită pe faţada de cărămidă. Pe vremea aceea cultura vechilor scandinavi aducea un val de aer proaspăt, plin de optimism şi de promisiuni de viitor, în

anii dinainte să fie târâtă în întunericul politic şi să-şi piardă toate vechile conotaţii.

M-am aplecat înainte ca să văd dacă drumul până la biserică e liber. Era, dar, în loc să fac la dreapta, pe drumul cel mai scurt, m-am simţit tentat să continui drept înainte, aşa că am urmat strada printre cele două şiruri scurte de case din sat, care mi se părea înainte că se răsfiră ca o mantie de pe capul şi umerii bisericii, şi apoi printre câmpurile verzi abia încolţite. Cu parbrizul presărat de reflexiile soarelui, care se poticnea în toate zgârieturile făcute de mine în iarna când fusesem suficient de prost ca să folosesc carcase de CD să râcâi gheaţa, îmi aruncam privirea spre dreapta, unde câmpurile se întindeau neîntrerupt până în jos spre mare, şi cântam odată cu muzica.

I have nofear, cause London is drowning, and I Iwe by the river.

O pasăre de pradă plana la vreo patru metri deasupra şoselei. Aripile largi întinse îi străluceau mat în soare, şi privirea tulbure nu se potrivea nicicum cu ciocul galben tare şi cu corpul altfel foarte aerodinamic. Erau sute ca ea în zonă; de câte ori mergeam cu maşina la Malmö, vedeam una la fiecare câţiva kilometri – plutind pe curenţii de aer, aşezată pe vreun stâlp de curent sau ghemuită peste unul dintre leşurile de animale călcate de maşini de care e plină autostrada aici. Bursuci, arici, iepuri, pisici, chiar şi câte o vulpe din când în când.

Copiii numeau păsările *gamar*, cuvântul suedez pentru „vultur”. În norvegiană nu ştiam cum să le spun. Poate ulii?

În regiunea unde locuiau bunicii mei din partea mamei, străbunicii tăi, erau ulii. Nu c-aş fi văzut vreodată unul, dar bunicul, care nu mai avea decât o coroniţă căruntă pe marginile capului, spunea că uliul îi furase părul, ilustrând adesea întâmplarea cu o mişcare a mâinii în care îşi întindea degetele în jos tăind aerul şi, ca o pasăre cu ghearele desfăcute, înhăţa părul imaginar şi se

îndepărta în zbor cu el. Multă vreme l-am crezut. Mă temeam şi pentru găini, când erau afară în curte, că poate să vină uliul în picaj şi să le înhaţe.

Bunica şi bunicul muriseră de mai bine de douăzeci de ani, dar mi-erau încă vii în minte. Pentru tine ei vor fi figuri tulburi în obscuritatea istoriei; te-ai născut la un secol după ei şi, când vei împlini douăzeci de ani, ei vor reprezenta pentru tine ceea ce reprezentau pentru mine oamenii născuţi la 1860. Adică practic nimic.

Singurii care contează sunt cei în viaţă.

Aşa a fost întotdeauna şi aşa va fi. Viaţa clocoteşte în cei vii, cu mentalităţile şi psihologia lor, şi, când ei mor şi clocotul din ei încetează, el continuă în copiii lor, şi ajungi să înţelegi că cel mai important era clocotul, el era esenţa, el era viaţa.

Când tu vei atinge vârsta pe care o am eu acum, eu voi avea peste nouăzeci de ani şi – presupunând că voi mai fi încă în viaţă – voi fi pe picior de plecare, îmi voi fi făcând bagajele, în sensul că toate lucrurile de care ajungem să ne legăm, atribuindu-le sens – obiecte, dar şi întâmplări şi oameni –, vor deveni din ce în ce mai distante, iar tu, micuţa mea, şi viaţa în mijlocul căreia te vei afla atunci – poate alături de un bărbat, poate nu, poate alături de copii, poate nu, poate cu o slujbă care va însemna foarte mult pentru tine, poate nu – îmi veţi părea ca un tren pe care îl vezi trecând seara prin pădure în amurg, când presiunea aerului învârtejeşte ninsoarea, iar siluetele din compartimentele luminate ies clar în evidenţă pe fondul copacilor negri şi al cerului tot mai întunecat. Vor fi oameni ca şi mine, dar ce fac, ce vor, ce gândesc şi ce simt nu va mai conta prea mult, ei şi luminile care-i înconjoară se vor face nevăzuţi printre copaci aproape înainte să apară, iar eu voi privi primele stele palide ivite pe cer departe deasupra noastră.

Iată care sunt – îmi spuneam – reflecţiile unui bărbat de vârstă mijlocie care conduce o maşină primăvara, printr-un peisaj luminat de soare, cu un bebeluş pe

bancheta din spate. În tot clocotul vieţii, în care fiecare mărunţiş contează şi în care eu mă simţeam periodic copleşit de o mare nelinişte la gândul a ce avea să se întâmple cu noi şi mai ales cu voi, copiii.

— Până la urmă ne descurcăm noi, nu? am spus tare şi am redus viteza, căci drumul făcea un S printre două clădiri mici şi rotunde, habar n-aveam la ce foloseau şi nu ştiam nimic despre ele decât că aparţin unei ferme întinse, aflată cam la un kilometru distanţă, la capătul unei alei largi mărginite de copaci.

Fusesem acolo de câteva ori, fiindcă acolo locuia una dintre colegele de clasă ale surorii tale mai mari. Aveau foarte multe oi, o herghelie de cai, clădirile erau enorme şi între ele creşteau copaci uriaşi, foarte bătrâni, cu frunze late. Cu câteva zeci de ani în urmă aici lucraseră probabil o mulţime de oameni, ca şi la ferma vecină, pe lângă care trecuserăm mai înainte; pe vremea aceea, în casa noastră locuiau trei familii care munceau aici. Mecanizarea îi făcuse inutili pe aceşti lucrători, şi acum, de fiecare dată când mergeam în vizită, îmi venea în minte că e ceva ciudat în dimensiunile acestui loc, în faptul că un singur om poate să se ocupe de toate astea, şi nu în ultimul rând de câmpurile acelea nesfârşite.

Ce anume era ciudat?

Nu era o senzaţie raţională, pentru că evident nu conta câţi oameni făceau această muncă, câtă vreme munca era făcută. Citisem cândva că un individ nu poate relaţiona cu mai mult de un anumit număr de alţi oameni, că există o limită clară a capacităţii umane de a întreţine relaţii sociale stabile, care se situa undeva între o sută şi două sute de persoane. Limita aceasta se aplică într-o extraordinară varietate de situaţii, de la unităţile militare, care erau împărţite în grupe de câte cinci soldaţi, plutoane de câte douăzeci şi cinci şi companii de câte o sută, la modul contemporan de a împărţi lumea noastră civilă, cu poate cinci prieteni foarte apropiaţi, cam douăzeci şi cinci de membri ai familiei, colegi şi cunoştinţe apropiate, şi de

la cincizeci la o sută cincizeci de prieteni pe facebook, care sunt limita exterioară a cercului nostru social. Pe vremuri, comunităţile sociale şi satele numărau adesea cam o sută – o sută cincizeci de oameni, şi chiar şi un orăşean arareori avea legături cu mai mulţi. Şi poate că există o limită umană similară în toate, inclusiv în întinderea de pământ care poate fi cultivată, o limită pe care maşinile şi utilajele au eliminat-o şi care persistă numai în această senzaţie, că ceva nu e în regulă, că ne încălcăm limitele.

Ce gând conservator! Dar poate asta se afla la originea rezistenţei mele puternice, instinctive la mecanizarea şi tehnologizarea vieţii – sentimentul că ne încălcăm limitele şi că limitele acestea nu sunt arbitrare, poate nici măcar culturale, ci înnăscute în noi, la fel ca susul şi josul sau stânga şi dreapta.

Simţeam foarte clar că nu e bine să transplantăm organe, că e greşit să manipulăm genele sau să scindăm atomul, şi simţisem asta dintotdeauna, deşi nu fusesem niciodată în stare să aduc argumente pentru această viziune. Era ca şi cum însuşi procesul de argumentare şi intelectul însuşi aparţineau lumii tehnologizate şi mecanizate şi reprezentau tot ceea ce există în noi care nu acceptă limite, care tinde spre ceea ce se află dincolo de noi, nu doar ca să-l înţeleagă, ci şi ca să-l cucerească, în timp ce senzaţiile, care aparţin corpului şi percep lumea prin intermediul limitărilor corpului, nu-l pot ajunge în niciun fel.

Da, la naiba, chiar şi internetul avea ceva fundamental greşit, aşa simţeam.

Şi nu avea?

— Ar fi trebuit să călătorim cu trăsura trasă de cai! am spus cu voce tare, deşi bănuiam că adormiseşi din nou, în timp ce începeam ca să iau curba strânsă şi mă uitam la iazul din apropiere, care sclipea în soare.

Fusese făcut de oameni, presupuneam, şi semăna cu un lac mai mic; copiii ieşeau uneori cu barca pe el.

Pe cealaltă parte, în vârful unui deluşor, peisajul s-a

deschis în faţa noastră până jos spre mare. Alesesem acest traseu ocolit anume pentru priveliştea de aici. Peisajul nu era doar foarte frumos, ci şi surprinzător, pentru că, trecând arareori prin zonă, percepeam armonia mediului de fiecare dată altfel. Cele două trasee pe care le urmam de obicei defineau tot ce vedeam, era ca şi cum locurile prin care treceam aparţineau drumului, erau cumva ataşate de el şi izolate de rest. Când alegeam unul dintre celelalte trasee, îmi dădeam seama că peisajul e neîntrerupt, că toate fermele, bisericile, satele se află pe aceeaşi câmpie. Era marea şi erau plajele pe care se revărsa, era ridicătura abruptă, ca o faleză care sileşte vânturile s-o ia în sus, era apoi panta în jos către câmpie şi câmpia care se întindea pe câţiva kilometri spre interior, până unde începeau pădurile.

În zilele pe care le petrecusem singur cu tine în primăvara aceea te luasem adesea în plimbări cu maşina, mi se părea fără sens să stăm acasă atâtea ore în timp ce fratele şi surorile tale sunt la şcoală, iar ţie părea să-ţi placă să stai în spate şi să priveşti afară, cel puţin nu te plângeai niciodată, şi mie-mi plăcea să conduc, aşa că plecam pe la nouă, cotind din şosea pe drumurile de pietriş care se mai găsesc în regiune pe ici, pe colo, fără alt scop decât să vedem ceva ce nu mai văzusem înainte. Puneam muzică şi nu mă gândeam la nimic anume, căci uneori e foarte simplu: gândurile statice se nasc în corpuri statice; când corpurile sunt puse în mişcare, gândurile încep şi ele să se mişte.

Dar n-a fost întotdeauna aşa. În vara dinainte, când mama ta fusese internată la Malmö şi eu mă duceam s-o văd în fiecare zi, măcinam în maşină aceleaşi gânduri, la nesfârşit, şi puneam aceeaşi muzică, Queens of the Stone Age, pe care o dădeam atât de tare, că mă durea. Voiam să mă doară, fiindcă mă durea pe dinăuntru, şi cumva muzica aceasta tare, agresivă, mă ajuta, ca şi cum ar fi fost o contrapondere.

Ce ciudat mă simţeam să mă întorc atunci acasă,

după ce gonisem pe autostradă timp de o oră, cu muzica urlând! Să opresc CD-ul, să reduc viteza la douăzeci de kilometri pe oră şi să străbat liniştea caldă a după-amiezii de pe strada noastră, pe lângă gardurile verzi, pe lângă casele văruite, să urc apoi panta acoperită de iarbă, să intru cu spatele pe aleea de lângă casa noastră vopsită în roşu, să opresc motorul, să deschid portiera, să mă dau jos şi să simt aerul cald lipindu-se de mine. Tăcerea care domnea aici, atât de specifică după-amiezilor pline de soare ale verii târzii, felul cum sunetele care o sfâşie par atât de depărtate, aproape ca prin vis – chiar şi zgomotul copiilor care se bălăcesc în piscina de plastic, făcând tărăboi –, ca şi cum cerul e prea adânc, iar lumea prea vastă pentru ca ceva atât de mic ca o voce să-şi găsească un punct de sprijin în ea. Foşnetul copacilor când briza dinspre ţărm vine ca un val, chirăitul sutelor de stăncuţe care se lasă în copacii de pe proprietatea din apropiere, glasurile stinse ale vecinilor, care au musafiri şi mănâncă afară, râsul şi zăngănitul tacâmurilor în farfurii.

Săptămânile acelea de vară, în peisajul încălzit de soare şi static sub cerul profund, unde totul era albastru şi verde afară de aurul saturat al lanurilor de porumb, fuseseră paradiziace. E singurul cuvânt pe care-l pot găsi pentru ele, paradiziace. Luam toate mesele afară, la umbra merilor, ne duceam să înotăm pe plajele lungi de câte un kilometru, jucam badminton, făceam grătare, şi la copii, şi la mine veneau prieteni în vizită; seara, când soarele atârna jos, portocaliu orbitor, peste acoperişul casei de vară, iar umbrele se lungeau întruna, stăteam la masa de afară până când nu ne mai distingeam feţele pe întuneric, după ce copiii plecaseră de mult la culcare.

Mi-era imposibil să leg în vreun fel traiul acesta de viaţa pe care mama ta o ducea la spital şi de drumurile mele acolo, care păreau să ţină de altceva, de o existenţă în umbră, anemică şi palidă, mai aproape de moarte.

Dar ea te purta pe tine.

Şi nu trebuia să te piardă.

Nu mă puteam gândi la nimic altceva.

DOI

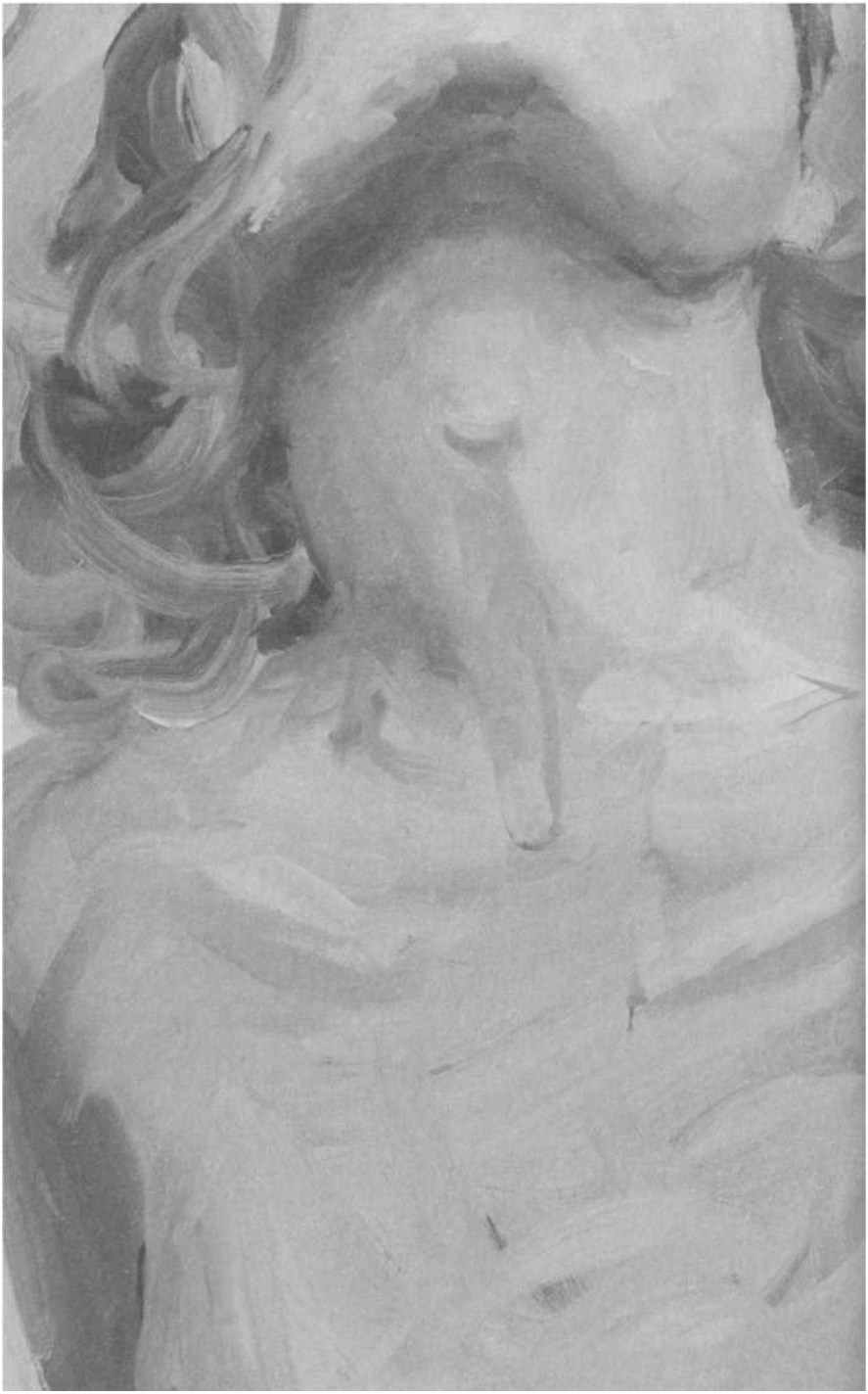

Din ce în ce mai des mi se pare că trăim în două realităţi, una fizică, materială, biologică şi chimică, lumea obiectelor şi a corpurilor, pe care am putea-o numi, eventual, realitatea de ordin prim, şi alta abstractă, imaterială, lingvistică şi cognitivă, lumea relaţiilor şi a interacţiunilor sociale, care ar fi realitatea de ordin secund. Prima este guvernată de legi absolute, care nu lasă niciun dubiu – apa îngheaţă la o anumită temperatură, mărul se desprinde de copac când ajunge la o anumită greutate şi când rafala de vânt atinge o anumită forţă, cade cu o anumită viteză, iar impactul cu pământul face ca miezul de sub pieliţă să se vatăme într-un anumit fel –, în vreme ce a doua realitate este relativă şi negociabilă. Lucrul acesta ar fi uşor de observat dacă cele două realităţi ar exista una lângă alta, dar fireşte că nu aşa stau lucrurile. Una din ele există înăuntrul celeilalte, aşa încât un obiect, de pildă, o găleată roşie, este în acelaşi timp o găleată roşie în sine – care se conformează legilor fizicii prin faptul că, de pildă, se topeşte dacă e pusă lângă foc, în forme şi după tipare determinate de diferiţi factori din mediu care nu pot acţiona altfel – şi o imagine mentală în mintea celui care o contemplă, unde există în numeroase ipostaze diferite: ca obiect produs în serie, standardizat, care stă pe solul acoperit de frunze lângă un morman de pământ recent săpat, în câmpul cu cartofi, tare şi nedegradabil în mijlocul naturii moi şi veşnic schimbătoare; ca recipient gol, cu mâner, pentru cărat apă sau cules cartofi ori mere, ţinut de obicei într-un colţ al bucătăriei; ca sclipirea roşie a unui obiect pe care cineva l-a uitat pe câmp, unde ceea ce contează este faptul uitării, el dă seamă despre oamenii care l-au lăsat acolo, despre felul lor de a fi neatent şi dezlânat; ca unul din multele lucruri care le-au aparţinut părinţilor mei, la care nu mă pot uita fără să mă gândesc la tatăl meu şi la anii cât am trăit împreună; ca suprafaţă roşie topită într-un desen care seamănă cu o faţă de om, pe vremea când mama o punea puţin prea aproape de foc – căci da, de-a lungul anilor,

modelul acela a ajuns să oculteze găleata propriu-zisă, nu mai văd decât faţa scoţând limba la mine şi după treizeci de ani. Faptul că un cilindru de plastic cu fundul tare, care stătea în debaraua mamei, poate avea atâtea identităţi şi poate fi asociat cu atâtea sentimente… Ce atracţie puternică exercită – imaginea găleţii care stă seara lângă mormanul de pământ negru şi reavăn, pusă peste frunzele galben-maronii alunecoase printre care iarba sclipeşte verde pal ici şi colo, la marginea pădurii, zidul acela de pădure care începea acolo unde se sfârşea câmpul de cartofi şi care acum, în timp ce tata dezgropa cartofii cu o furcă, se închisese în sine într-un întuneric dens care probabil curgea pe undeva – cel puţin aşa îmi imaginam eu, că întunericul se prelinge dintre copaci şi se împrăştie peste câmp, unde aerul care cu numai jumătate de oră în urmă fusese limpede devenea tot mai cenuşiu, iar tăcerea creştea şi ea – tăcerea pădurii noaptea este profundă –, încât singurele sunete, pe lângă tremurul aproape neauzit care străbătea copacii atinşi de câte o suflare de vânt, erau zgomotul furcii înfipte în pământ, clănţănind stins când metalul dur aluneca în solul afânat, cizma care apăsa tare pe ea, fâşâitul cu care tata arunca pământul deoparte şi răsuflarea lui. Găleata stătea acolo, licărind în obscuritatea tot mai compactă, găleata care conţinuse tot felul de lucruri – crabi vii, încă uzi şi săraţi din mare, peşti morţi, moi şi alunecoşi, până când un reflex le încorda muşchii şi plesneau din coadă o dată sau de două ori cu mişcarea aceea aparte care e o expresie nici a vieţii, nici a morţii, ci a ceva între ele, înrudit cu mişcarea vântului şi a apei, apoi mere, pere, prune, afine, mure, zmeură, porumbe, moloz, apă curată sau murdară, rufe uscate sau ude, sticle de detergent…

Identitatea mea, persoana care sunt pentru mine însumi, este în aşa fel întreţesută în lumea obiectelor, încât e imposibil de spus unde se termină una şi unde începe cealaltă, în vreme ce corpul meu e, într-un fel, un obiect el însuşi, tot atât definit ca şi celelalte obiecte, tot atât de

limitat, dar şi tot atât de deschis, căci apa curge nu numai în jos prin pământ, ci şi în jos pe gât, iar aerul care umple orice gol umple şi plămânii, ca să nu mai vorbim de plantele şi animalele pe care le ingerăm şi apoi le eliminăm la loc după ce am absorbit din ele tot ce ne e de folos – iar într-o zi corpul va intra complet în lumea obiectelor, va deveni un obiect printre altele, ca frunzele, buştenii, moviliţele, şi va continua să existe sub forma elementelor unei realităţi mute.

Şi tu, copila mea, eşti un obiect, o mică făptură moale, cu patru membre, determinată biologic, cu o inimă care va bate de un anumit număr de ori.

Când a început viaţa ta?

Atunci când două celule din două corpuri diferite s-au unit într-una singură, şi noua celulă a început să se dividă. S-a întâmplat într-un moment şi într-un loc anume de pe lume. Dar, întinsă parcă peste această biologie mută şi autarhică, se desfăşoară o altă naraţiune, cea socială, în care nimic nu are sfârşit şi început, iar începutul poveştii tale, ceea ce va deveni viaţa ta, poate foarte bine să fie momentul când s-a născut mama ta, sau momentul când eu şi ea ne-am văzut pentru prima oară, într-o după-amiază însorită din vara lui 1999, pe o insulă interioară din Suedia, sau momentul când am început pentru prima dată să vorbim despre posibilitatea de a mai face un copil.

Asta s-a întâmplat în mai 2013, când eu şi mama ta am fost la Sydney, în Australia, unde eu participam la un festival de literatură. Hotelul şi sălile unde aveau loc evenimentele se aflau pe malul mării, în clădiri despre care eram sigur că fuseseră cândva depozite. Corpul meu era adaptat la ritmul zilnic al vieţii de acasă, şi mă simţeam de parcă înăuntrul lui se dădea o luptă între simţurile mele, pentru care era fără îndoială noapte afară, dincolo de geam, cu un întuneric dens şi încărcat de ploaie, iar în camere şi pe coridoare cu o tăcere suverană, şi structurile mai profunde ale creierului, pentru care era zi şi care de aceea mă împiedicau să dorm: zăceam pe pat, complet

treaz, cu ochii pironiţi în tavan, sau şedeam în fotoliu în faţa glasvandului, privind terasa şi, dincolo de ea, promenada de pe faleză, luminată de felinare, şi apa neagră, fată viaţă, care se întindea până la următorul dig, la vreo cincizeci de metri mai departe. Ploaia, şi apa, şi lumina care străluceа umed pe clădiri îmi aminteau de Bergen, şi, cu toate că ştiam că sunt în Australia, de cealaltă parte a globului, la Sydney, senzaţia că mă aflu la Bergen îmi covârşea raţiunea şi eram de fapt acolo. Faptul că trupul şi simţurile mele se subminau reciproc în felul acesta, oscilând între zi şi noapte, între primăvară şi toamnă, Bergen şi Sydney, trecut şi prezent, dădea realităţii un aer evaziv, aproape ca şi cum aş fi umblat prin somn. Senzaţia era şi mai puternică ziua, când nici măcar orele de soare, în timpul cărora toate suprafeţele erau luminate şi toate culorile ieşeau clar în relief, nu-mi puteau anula sentimentul meu că e de fapt noapte, întuneric. Percepeam întunericul dinăuntrul luminii, noaptea din timpul zilei, şi impulsul de a dormi era atât de puternic, încât nu mai semăna a oboseală, de care te poţi scutura şi căreia i te poţi împotrivi, ci părea un lucru aparte, o forţă care creştea în mine, un arc care în clipa următoare, dacă mă puneam jos, m-ar fi trimis cu o săgeată direct în somn.

Odată, în copilărie, intrasem în camera de zi a casei unde am crescut, televizorul era pornit, nu era nimeni altcineva înăuntru, şi am aruncat o privire asupra ecranului, unde un individ fără cap urca o scară. Probabil era un film de după-amiază, ţin minte că soarele strălucea afară, într-un peisaj umed de toamnă, şi probabil era duminică, fiindcă eram acasă la ora aceea. Nu cred să fi avut mai mult de şapte-opt ani, şi imaginea de la televizor m-a speriat mai tare decât tot ce trăisem vreodată. Faptul că asta se petrecuse la lumina zilei nu făcea decât să înrăutăţească lucrurile, îmi dădea impresia că nu mai există niciun loc sigur pe lume. Dacă te temi de întuneric, cauţi lumina. Dar ce faci când până şi lumina e încărcată de teroare?

La Sydney nu mă temeam, dar vedeam acelaşi lucru pe care-l văzusem copil fiind, întunericul dinăuntrul luminii, noaptea dinăuntrul zilei. Ceea ce văzusem şi mă speriase cândva, dar nu mă mai speria, era umbra necunoscutului. Când toţi oamenii, toate feţele, toate vocile aparţin unor străini. Când până şi părinţii sunt nişte străini.

Asta este teama stârnită de toate filmele de groază, de toate poveştile cu stafii, de toate istoriile cu vampiri, zombi, strigoi şi doppelgängeri, însă, atunci când e legată de întuneric, cumva izolată de restul vieţii, teama aceasta este excitantă, fiindcă, deşi se naşte pentru că umbra necunoscutului este o realitate, ea are limite – va veni ziua, şi în lumina ei necunoscutul se va dizolva, iar familiarul va reveni.

Persoana lipsită de ataşamente – pentru care toţi ceilalţi sunt străini – este o anomalie, fiindcă aproape în tot ce facem e vorba de a forma ataşamente faţă de alţii şi de a stabili relaţii care sunt percepute ca permanente, în care putem avea încredere că vor dura. Înclinaţia aceasta este atât de puternică, încât ataşamentul nu trebuie să fie faţă de oameni pe care-i cunoaştem, faţă de prieteni sau membrii familiei pentru a deveni semnificativ; poate fi faţă de o voce de la radio, de un chip de la televiziune, de un vânzător de la supermarket, de naratorul de la persoana întâi dintr-o carte. Singura dată când am rămas complet singur pe o perioadă mai lungă a fost când m-am dus pentru câteva luni pe o insuliţă ca să scriu, şi am perceput atunci absenţa altora ca pe o lipsă greu de definit, însă puternică, aproape fizică, asemănătoare cu alte deficienţe precum lipsa de sare sau de lumină, m-am ataşat de anumite voci de la radio, pe care îl porneam de fiecare dată când emisiunile lor stăteau să înceapă, simţeam plăcere ascultându-le la fel cum se poate spune că îţi face plăcere întâlnirea cu un prieten. La fel şi un jurnal pe care îl citeam la vremea aceea. Mă consola, deşi multora li se poate părea o slabă consolare, căci aceste prietenii bizare

nu erau reciproce, nici vocea de la radio, nici autorul cărţii nu ştiau cine sunt eu, şi, fireşte, nu simţeau niciun fel de legătură cu mine, şi probabil până şi eu simţeam că această consolare e insuficientă, aşa cum tindem să considerăm consolarea pe care bătrânii singuri şi-o găsesc în televizor, ba, de fapt, chiar groaznică, fiindcă ei sunt oameni făcuţi din carne şi oase, iar feţele de pe ecran, cărora ajung să le zâmbească din când în când, sunt numai pixeli care-i ademenesc într-o apropiere artificială, ceva profund inautentic, o realitate în care se prefac doar a crede.

Dar imaginează-ţi atunci, micuţa mea, situaţia în care eşti cu adevărat singur, în care nu cunoşti pe nimeni, nu vorbeşti cu nimeni, şi nimeni nu te vede, ceilalţi pur şi simplu se uită în altă parte, într-o asemenea singurătate absolută ar fi imposibil de trăit, căci ce rost ar mai avea să trăieşti? Totul în noi este orientat spre alţii. Limbajul este orientat spre alţii, şi odată cu el gândurile noastre, şi odată cu ele, ca adevărul existenţial cel mai intim, sinele nostru. Câtă vreme şinele există într-un spaţiu unde sunt şi alţii, fie şi numai sub forma unei voci la radio, a unei feţe la televizor, a unui narator într-o carte, există sens, viaţa poate avea sens. Dar, pentru că sinele este structurat ca o adresare către altul, el poate fi menţinut doar prin voinţă în absenţa altora, şi, cum voinţa sinelui este pur şi simplu voinţa ca alţii să existe, mai devreme sau mai târziu, dacă nu-i mai rămâne nici cea mai mică speranţă, el va pieri.

Dacă omul fără ataşamente este o anomalie, la fel este şi sinuciderea. Fiecare sinucigaş are propriile motive, dar toţi au în comun faptul că, într-un fel sau altul, au devenit neataşaţi, ceva care nu e ataşament a ajuns să domine în interiorul lor, făcându-i incapabili să primească lucrurile de care şinele are nevoie ca să trăiască. Imposibilitatea aceasta este adesea temporară, căci întunericul dinăuntru, această rigidizare a sufletului pe care nimic din afară nu-l poate pătrunde sau mişca – am putea-o numi depresie clinică –, este o stare – acută, însă

nu imposibil de schimbat: chiar şi în noaptea neagră a sufletului se ivesc la un moment dat zorile. Toţi ştim asta într-un fel sau altul, în afară de sinucigaş, pentru care întunericul şi suferinţa sunt atât de mari, încât nici măcar siguranţa faptului că situaţia se va îmbunătăţi nu le poate face suportabile. Întunericul şi suferinţa sunt atât de mari, încât nici măcar vederea propriilor copii nu mai e de ajuns ca să învingă dorul după întunericul definitiv, moartea sinelui.

Sinuciderea e uneori şi un mijloc de a crea sens. Ea e un act, şi actele întotdeauna înseamnă ceva, nu doar prin consecinţele lor, ci şi în intenţie. O tânără pe care o cunoşteam a lucrat timp de o vară într-o instituţie şi mi-a povestit cum fiul directorului de acolo se împuşcase în cap cu o armă automată, pe gazonul de lângă biroul tatălui său. Un tânăr de la periferia cercului meu de cunoştinţe se spânzurase sub scara din casa mamei lui, de ziua ei. Avea un copil mic. Amândoi voiau să demonstreze ceva, „fii atent”, spuneau prin acest act, „uite ce mi-ai făcut!” Un alt bărbat pe care-l cunoşteam s-a îmbrăcat la costum negru, cămaşă albă şi cravată şi s-a spânzurat acasă la el; avea doi copii. Toată viaţa, adult fiind, cultivase o imagine romantică despre moarte, o idolatrizase. Poate, cine ştie, a transforma moartea în ceva dezirabil era modul lui de a face suferinţa suportabilă.

Amândouă aceste acte – a arăta cu degetul, agresiv şi irevocabil, spre vina altuia pentru durerea pe care o simţi, şi a da morţii o imagine romantică – sunt infantile şi cunoscute tuturor: cine, copil fiind, n-a fantazat despre durerea pe care o simt alţii mergând pe urma coşciugului nostru spre mormânt, unde îşi dau seama în sfârşit de nedreptatea care ne-a fost făcută? Numai acolo, ni se pare, numai în moarte adevărata noastră valoare va deveni vizibilă altora, ca o lumină aprinsă brusc într-o cameră întunecată.

Ce e aceasta, dacă nu o dorinţă de ataşament? Care este, în acelaşi timp, împlinită şi anulată, gestul acela

imposibil al cărui simbol etern este privirea lui Orfeu. E copilăresc, şi totuşi nu aparţine copilăriei, căci sinuciderea este străină copilului. Tinereţea, cu dispoziţiile ei tumultuoase, cu impulsivitatea şi lipsa ei de înţelegere a urmărilor, poate fi o vârstă periculoasă; singura dată când m-am gândit cu adevărat să-mi iau viaţa, în loc să flirtez doar cu posibilitatea aceasta numai ca să pot aprecia mai bine valoarea şi bogăţia vieţii, apreciere care, împreună cu sentimentul de vină, răbufneşte imediat în mine la gândul că aş putea, dacă aş vrea, să răsucesc pur şi simplu de volan şi să intru direct în tirul care vine din sens opus, singura dată când chiar am luat ideea în considerare a fost la optsprezece ani, în timp ce mă întorceam acasă de la o petrecere, într-o dimineaţă devreme de vară, prin peisajul industrial de la periferia oraşului Kristiansand, beat şi incapabil să parez lovitura experienţei care mă făcuse să plec de la petrecere fără să spun nimănui. Era o chestiune minoră, toată lumea răsese de mine, chiar şi cei în care aveam cea mai mare încredere şi de care mă simţeam cel mai aproape, şi gândul că nimeni nu mă place şi că n-am nicio valoare, care era de obicei un gând ca oricare altul, căpătase, în starea aceea de ebrietate, o influenţă uriaşă asupra mea. Am urcat un deal, vrând să mă arunc de pe el, şi, în timp ce stăteam acolo, gândul că e realmente posibil să mor, că în clipa următoare viaţa mea ar putea lua sfârşit, s-a înălţat în mine ca un val de exaltare. Îmi amintesc sentimentul de disperare, îmi amintesc exaltarea aceasta, dar nu-mi amintesc ce m-a oprit, de ce după jumătate de oră am coborât la loc şi am pornit-o din nou spre casă. Probabil a fost mama, faptul că mi-am imaginat durerea ei. Şi poate că tocmai imaginea asta fusese motivul adevărat pentru care urcasem acolo, poate asta căutam, ideea că cineva mă iubeşte, că are nevoie de mine.

Îmi dau seama că nu-mi place, de fapt, să vorbesc despre momentul acela, căci suferinţa mea de atunci a fost minoră şi nu s-a întâmplat mai nimic, însă ceea ce vreau să spun, copilă, este că, atunci când eşti adolescent, e de

ajuns o mică dislocare ca să te trezeşti într-o situaţie asemănătoare, şi, dacă eşti doar puţin mai beat sau mai disperat, poţi să faci deodată ceva care în mod normal e de neconceput. Odată, pe când eram într-o excursie în munţi, în nordul Norvegiei, ghidul ne-a spus că printre tinerii din zonă se înregistrase un val de sinucideri. După ce se omorâse primul, sinuciderea devenise o posibilitate reală, şi următorului îi venise deja ceva mai uşor, apoi celui de-al treilea, şi tuturor celorlalţi de după ei.

Tatăl meu, bunicul tău, vorbea din când în când despre sinucidere ca fenomen. Era interesat de autorul norvegian Jens Bjørneboe, atât de romanul lui din 1955 *Jonas*, care ataca sistemul de învăţământ public – poate pentru că tatăl meu era el însuşi profesor; uneori împrumuta termenul peiorativ din roman, „salamandre”, ca să-şi critice colegii –, cât şi de sinuciderea lui Bjørneboe, de partea ei pur practică, de cum făcuse. Vorbea, de asemenea, despre convingerea lui că numărul real al sinuciderilor e probabil mai mare decât cel raportat oficial şi că multe coliziuni frontale pe şosele sunt, de fapt, sinucideri mascate. Pe vremea aceea nu-mi dădeam seama că există întotdeauna un motiv pentru care cineva vorbeşte despre un subiect, şi nu despre altul, ascultam doar ce spune, probabil făceam şi câte un comentariu, ca despre un subiect oarecare, fără să înţeleg că înseamnă ceva, că spune ceva despre ceea ce se trezea în el. A murit după numai câţiva ani din cauză că a băut foarte mult şi fără şir, şi mi-e greu să nu văd în asta o sinucidere lentă. Voia să moară şi a murit.

De ce voia să moară?

Era un om fără ataşamente. A scris o dată despre asta în jurnalul lui, că fusese întotdeauna o persoană singuratică.

În jurul lui existau şi oameni, şi dragoste, lipsa era înăuntrul lui, era incapabil să primească, incapabil să formeze ataşamente.

Pentru că, vezi tu, frumuseţea acestei lumi nu

înseamnă nimic dacă stai singur în mijlocul ei.

Dacă un om de aproape cincizeci de ani se apucă să-i înşire pe toţi cei pe care i-a cunoscut sau de care a auzit şi care au sfârşit-o prost, numărul care-i iese e incredibil, ca şi cum viaţa ar fi o povară grea şi lipsită de orice bucurie, pe care doar câţiva reuşesc s-o ducă până la capăt fără să fie împinşi în întuneric. Dar nu-i aşa, pentru că o asemenea listă nu ia în considerare timpul, oceanul acesta vast de zile şi nopţi care scaldă fiecare întâmplare şi care se extinde, se lărgeşte continuu. Orice catalogare a cazurilor distorsionează realitatea, şi ceea ce considerăm a fi viaţa noastră, în care momentele hotărâtoare sunt înghesuite laolaltă, este faţă de realitate aşa cum harta este faţă de teren sau cerul înstelat faţă de stelele din univers: văzute de aici, distanţa dintre ele pare nesemnificativă, ai putea crede că stau îngrămădite ca un banc de heringi, dar, dacă ar fi să călătorim spre ele, ne-am da seama că adevărul despre univers este spaţiul care le desparte.

De aceea o scriere precum trilogia lui Jens Bjørneboe *Istoria bestialităţii*, un catalog al infamiilor, atrocităţilor şi abuzurilor, este adevărată cuvânt cu cuvânt, dar, per total, este o amăgire. Răul există cu siguranţă, dar este nesemnificativ în comparaţie cu nerăul. Întunericul există în mod sigur, dar numai ca nişte minuscule pete în lumină. Viaţa e cu siguranţă dureroasă, însă suferinţa e numai un fel de canal invizibil prin care străbatem ceea ce altfel e neutru sau bun şi din care, mai devreme sau mai târziu, ieşim.

Aşa eram eu şi mama ta când ne-am dus la Sydney, ieşiserăm dintr-o încercare atât de dură, încât abia dacă reuşiserăm s-o parăm. Totul culminase cu o depresie severă, în timpul căreia mama ta zăcuse nemişcată în pat, incapabilă să săvârşească până şi cele mai puţin solicitante acţiuni, să asculte radioul, de pildă, sau să citească, nemaivorbind să se îmbrace, să se scoale şi să înfrunte ziua. Atunci când o ajutam să se ridice şi ieşeam la o scurtă plimbare prin parc, cu pas încet, ca un cuplu în

vârstă, se aşeza pe câte o bancă şi plângea fără încetare, dintr-o suferinţă probabil fără margini. Bunica ta, mama mea, a venit să ne ajute, a venit şi mama mamei tale; odată, când mă pregăteam să mă duc după copii, iar mama mamei tale tocmai dădea să iasă până la magazin, ne-am uitat brusc unul la altul în faţa uşii de la intrare, iar ea s-a răsucit fără un cuvânt şi s-a repezit înapoi în casă: înţeleseserăm amândoi, în aceeaşi clipă, că mama ta nu putea fi lăsată singură în întunericul acela, că ar fi putut fi tentată să facă ceva care să pună capăt întunericului, ca să-şi curme suferinţa.

După întuneric a venit lumina, dar şi aceea a fost copleşitoare şi necontrolabilă, şi mama ta a trebuit internată în spital. Când şi-a revenit, către sfârşitul verii, şi s-a întors acasă, am cumpărat casa în care locuim acum şi pe care am gândit-o ca o casă de vacanţă. Veneam aici în fiecare vineri şi ne întorceam la oraş duminica seara. Viaţa s-a stabilizat, cu toate că ceea ce se petrecuse a rămas viu înăuntrul ei, ca o reverberaţie, oscilaţiile între sus şi jos erau încă vizibile, chiar dacă nu mai erau de nestăpânit şi treptat s-au redus ca intensitate. Ne-am mutat de tot în casa cea nouă şi am început să trăim aici. Surorile tale au mers la şcoală aici, fratele tău, la grădiniţă. Pentru prima oară de când eram o familie aveam bani, ne-am cumpărat prima maşină, am făcut excursii în zonă, am plecat în vacanţe, iar eu am început să lucrez în grădină, ceea ce tatăl meu făcuse întotdeauna şi ceea ce nu-mi putusem imagina vreodată că am să fac şi eu. După doi ani petrecuţi aici, în prima locuinţă unde m-am simţit acasă de când plecasem din casa în care am crescut, mama ta a început să mă întrebe cum ar fi să mai facem un copil. Nu vorbea prea serios, nu cred, exprima mai degrabă un fel de jind, şi eu am spus nu, nici gând, trei sunt mai mult decât suficienţi. Dar sămânţa fusese plantată deja, iar pentru mine un copil reprezenta un moment de cotitură, un nou început, şi în acelaşi timp presupunea un angajament de care probabil ştiam că am nevoie, în adâncul meu, în

străfunduri ştiam că m-ar fi ajutat să devin un om mai bun. Îmi plăcea de mine când eram cu copiii, asta era una dintre marile bucurii pe care mi le dăruiau, şi nimeni altcineva pe lume nu-mi plăcea mai mult decât ei. Încă un copil ar fi însemnat mai multă dragoste, şi după asta mi-ar fi fost imposibil să aleg vreodată altă viaţă decât pe cea alături de familia mea.

Când am plecat la Sydney, am luat cu mine *Scene dintr-o căsnicie*, filmul din anii ’70 al lui Ingmar Bergman, pentru că mai târziu în vara aceea trebuia să particip la săptămâna Bergman de pe insula Fâro, iar filmul e atât de lung, încât nu apucasem să-l văd acasă. Aşa că ne-am aşezat eu şi mama ta, după zece ani de relaţie, în avionul care mergea spre Australia, şi ne-am uitat la un film aproape documentar despre disoluţia unei alte căsnicii suedezo-norvegiene cu patruzeci de ani înainte. Am făcut glume pe tema asta, despre cum se vede probabil din afară, dar ne-a şi plăcut, era genul de lucruri pe care-l făceam la începutul relaţiei noastre, ne uitam la filme împreună, le discutam, nu în ultimul rând filmele lui Bergman, care făcuseră parte din copilăria şi tinereţea mamei tale şi care pe mine mă copleşiseră undeva spre treizeci de ani. Am fost uimit de autenticitatea filmului, de candoarea şi intensitatea lui, şi m-am gândit că de asta probabil nu pare învechit aşa cum păreau alte filme din anii ’70 sau, de altfel, tot restul filmelor lui Bergman, care aparţin lumii cinematografului şi, cu toate că sunt încă vizionabile pentru că lumea aceea este într-un anumit sens completă şi autosuficientă, la fel cum basmele sunt citibile, deşi lumea pe care o înfăţişează are prea puţine în comun cu a noastră. Nu, filmul acesta se deschidea către realitate într-un cu totul alt mod, şi probabil de asta absenţa copiilor a fost atât de surprinzătoare. Am recunoscut toate celelalte, ura, frustrarea, maliţiozitatea, comuniunea şi dragostea, care păreau să se reverse în valuri între cele două personaje principale fără vreo clipă de răgaz, şi, exact pentru că mă identificam cu cei doi, mi s-a părut

surprinzător că fiicele lor nu aveau nicio contribuţie la ruptură sau la sentimentele pe care aceasta le trezea în ei. Să fi fost din cauza lui Bergman sau a epocii?

Probabil a epocii. Eu însumi am crescut în anii ’70 şi îmi aminteam cât de separată fusese lumea adulţilor de lumea copiilor. Era ca şi cum prima s-ar fi desfăşurat pe un platou, în timp ce copiii îşi duceau viaţa în valea de dedesubt, unde li se permitea să facă ce voiau. Uneori îi vedeam pe adulţi stând acolo şi uitându-se la noi, dar nu coborau în vale aproape niciodată, şi nici noi nu aveam voie prea des să urcăm până la ei. Acolo stăteau profesorii noştri, părinţii, vânzătoarele din magazine, instructorii de înot de la piscină, antrenorii şi maeştrii-cercetaşi. Întâmplările din lumea adulţilor, precum divorţurile, ajungeau în lumea noastră de jos ca nişte zvonuri, dar erau imposibil de controlat, aşa că adesea sfârşeau distorsionate şi coagulate în nişte variante bizare ale realităţii.

Toate acestea sună ca de pe alte vremuri. Şi chiar aşa şi sunt. *Scene dintr-o căsnicie* este faţă de anul naşterii tale ceea ce este un film din 1928 faţă de al meu.

Poate într-o zi ai să-l vezi. Iar dacă-l vezi, poate tu ai să descoperi în el cu totul altceva, la care eu sunt orb.

Am avut escală în Singapore, unde, ieşind pe terasă în toiul nopţii să fumăm, am simţit umiditatea ca pe un zid, în timp ce la Sydney, câteva ore mai târziu, vremea era răcoroasă, aerul rece şi limpede, încărcat de picături de ploaie. În timp ce ne îndreptam spre oraş pe şoseaua largă, din asfalt negru ca smoala, eu am discutat cu şoferul care venise să ne ia de la aeroport despre trupe muzicale din Australia.

— The Church, am spus.

— A, The Churcli! a repetat el în timp ce luminile pe sub care treceam păreau să pulseze în maşină.

— The Hoodoo Gurus.

— A, da!

— Şi totuşi The Go-Betweens au fost cei mai buni,

nu? am conchis.

— S-ar putea să ai dreptate, a spus el. Da, s-ar putea să ai dreptate. De unde sunteţi?

— Eu din Norvegia, am spus şi m-am uitat la mama ta, care stătea alături de mine.

— Eu din Suedia, a spus ea. Locuim în Suedia.

— În Suedia? a spus el. În Suedia sunt revolte chiar acum.

— Serios? am întrebat. Revolte în Suedia?

— Da, chiar acum, în timp ce noi stăm de vorbă. Au anunţat la ştiri.

— Aşa o fi? am spus, uitându-mă la mama ta.

— Habar n-am, a zis ea. Sună ciudat.

Am intrat în oraş, care părea altfel decât mi-l imaginasem, avusesem imaginea vagă a unor străzi largi, inundate de soare, care dau pe plajă, în timp ce oraşul prin care treceam noi era dens, întunecat şi ploios, şi, cu toate că am văzut într-o străfulgerare faimoasa clădire a operei pe cealaltă parte a golfului, luminată toată, în clipa următoare mi-am amintit de Bergen, căci bulevardul a ocolit o colină şi a ieşit în zona portului, unde curând maşina a oprit, şi noi ne-am dat jos.

Ne-am cazat şi am despachetat, eu am fumat o ţigară stând pe balcon şi privind suprafaţa neagră a apei care scânteia de lumini şi din care, ceva mai încolo, se ridicau diguri la fel de negre. Revoltele din Suedia, care sunaseră apocaliptic în maşină, s-au dovedit a fi vreo două maşini incendiate într-o suburbie a Stockholmului. La televizor arătau dramatic, dar în realitate probabil nu erau.

Mama ta se întinsese pe patul dinăuntru, am văzut-o când am aruncat mucul de ţigară pe faleza de ciment şi am deschis glasvandul.

— Eşti obosită? am întrebat-o.

— Nu-ţi face griji, mi-a spus. Tu?

Am clătinat din cap.

— Să ieşim să luăm ceva de mâncare?

— Da.

Am urmat strada pe care plecase maşina venită să ne ia de la aeroport, am ocolit un taluz pe dedesubtul unui pod strălucitor care se înălţa în ploaie şi am intrat într-o zonă cu clădiri joase şi cu câteva baruri şi restaurante. Mama ta era tăcută, ca şi cum s-ar fi impregnat de întuneric. M-am gândit că starea aceasta e cea mai apropiată de natura ei, că e cel mai aproape de ea însăşi când e aşa – şi, în orice caz, era cel mai aproape de tot ce ne înconjura.

Acum puteam să stăm de vorbă. Nu că am fi discutat despre ceva important. Important era felul în care vorbeam. Se întemeia pe o realitate pe care o aveam în comun, şi ceea ce spuneam conta. Ne lega.

Aşa stătuseră lucrurile între noi când hotărâserăm să fim împreună, cu zece ani înainte, şi în perioadele când se născuseră surorile şi fratele tău. Şi aşa era acum. În zilele acelea am fost apropiaţi cum nu mai fuseserăm de câţiva ani, nu doar pentru că ea era complet prezentă, ci şi pentru că eu mă întorsesem din nou spre ea, n-o mai blocam, aşa cum făcusem atâta vreme.

Am vorbit despre copii, despre surorile şi fratele tău, de care nu ne despărţiserăm niciodată pe o perioadă atât de lungă. Ne-am simţit fericiţi să vorbim despre ei, despre cine sunt, ce au de gând, ce li s-ar putea întâmpla pe parcursul zilei. Doi scandinavi într-un restaurant italian într-o seară ploioasă de primăvară în Sydney, cu tăceri lungi între ei, aşa cum observăm adesea între soţi în restaurante, dar nu ne gândim niciodată că ni s-ar putea întâmpla şi nouă.

Dar a fost plăcut. Şi, când am venit acasă după o săptămână, copiii ne aşteptau în hol, emoţionaţi şi bucuroşi. Au primit cadouri, pe care cel mic le-a despachetat cu viteza luminii, cu lăcomia vârstei de şase ani, în timp ce surorile lui mai mari au făcut-o într-un ritm mai demn, şi toţi ne-au pus o mulţime de întrebări despre ceea ce făcuserăm şi văzuserăm. Australia nu le era deloc indiferentă, o ştiau din foarte multe seriale, şi faptul că noi

fuseserăm acolo era aproape ca şi cum ar fi fost chiar ei. Le-am spus că văzuserăm clădirea operei, că acolo era toamnă şi nu prea cald, că arată foarte asemănător cu ce e pe-aici şi că într-o seară luaserăm cina într-un restaurant de pe o faleză înaltă deasupra oceanului, care se izbea de stânca de sub noi în valuri uriaşe în timp ce noi mâneam.

— Erau şi rechini?

— Aţi văzut canguri?

— Copiii purtau uniformă la şcoală?

Se agăţau de noi, nu ne dădeau drumul, ne-au povestit tot ce li se întâmplase cât timp fuseserăm plecaţi.

Nimeni n-a ştiut că mama ta era în seara aceea însărcinată cu tine.

Câteva săptămâni mai târziu, puţin după începutul vacanţei de vară, ne-am dus pe insula Fard, unde am primit camere în casa de oaspeţi a lui Ingmar Bergman, la câteva sute de metri de locul unde el însuşi locuise în ultimii patruzeci de ani ai lungii sale vieţi. Am plecat de acasă la prânz, cu maşina, şi am urmat coasta spre nord, către Oskarshamn, de unde pleca feribotul către Gotland. Maşina noastră, un Multivan, avea un loc mare în spate unde banchetele erau aşezate faţă în faţă, cu o masă între ele, şi, deşi fratele şi surorile tale protestau uneori înainte să plecăm în câte o excursie mai lungă, într-un fel le plăcea, s-ar fi zis, după ce se împăcau cu ideea fundamentală de a sta nemişcaţi pe bancheta unei maşini ore în şir, întrerupte doar de opririle la benzinării şi la cafenele pe marginea drumului. Intrau rapid într-o stare aproape comatoasă, privind apatic pe geam la peisajul care le trecea în viteză pe sub ochi, apoi se însufleţeau brusc la intervale neregulate, care sfârşeau uneori în câte un acces de râs sau într-o ceartă sau se stingeau treptat într-o nouă tăcere.

Nu mai fusesem decât de vreo două ori pe aici înainte şi mă simţeam de parcă aş fi cutreierat pe la marginile cele mai îndepărtate ale propriei memorii, unde nu ştiam niciodată cum va arăta următorul segment, şi

totuşi îl recunoşteam de îndată ce apărea. Era întrucâtva ca atunci când reciteşti un roman, când simţi apropierea unei scene familiare, dar, oricât ai încerca, nu reuşeşti să ţi-o aminteşti înainte să dai de ea, până la urmă, iar întâmplarea sau descrierea respectivă capătă plenitudinea aceea aparte specifică momentelor când ceea ce e aparent nou şi se petrece parcă pentru prima oară întâlneşte amintirea a ceea ce a fost ultima dată, când spaţiul dintre versiunea ta interioară a realităţii şi realitatea exterioară rămâne pentru o clipă deschis, până când exteriorul, care are o prezenţă mult mai puternică, obliterează realitatea dinăuntru, iar lumea devine din nou una.

Soarele era jos pe cei când am părăsit şoseaua principală îndreptându-ne spre Oskarshamn, unde feribotul aştepta la ţărm, şi se făcuse deja întuneric când am coborât rampa de pe celălalt mal, în mijlocul şirului lung de maşini, care s-au înghesuit pe prima sută de metri a străzii din port, dar apoi s-au împrăştiat tot mai mult pe măsură ce strada s-a ramificat, şi s-a ramificat încă o dată, şi încă o dată, până când noi am rămas singurii care o luaseră spre nord, prin pădurea pipernicită caracteristică insulei Gotland, plină de smârcuri, de pâlcuri de copaci, de luminişuri şi pajişti, toate cuprinse paşnic de nemişcarea nopţii. Pajiştile abia se vedeau în contrast cu copacii negri, ca o masă densă în întuneric, ici-colo deasupra lor zăboveau rămăşiţe de ceaţă, iar drumul din faţa noastră era inundat de lumina farurilor, care părea brutală printre toate aceste gradaţii subtile ale întunericului şi care se reflecta în liniile trasate pe şosea şi în stâlpii reflectorizanţi în timp ce noi străbăteam kilometri în şir, apropiindu-ne de capătul nordic al insulei, de unde un alt feribot urma să ne ducă pe Fâro.

Într-o vară anterioară ne făcuserăm concediul pe Gotland, pe vremea când aveam un singur copil şi mama ta era în şase luni cu al doilea. Pe atunci locuiam la Stockholm şi îmi amintesc că discutaserăm despre o posibilă mutare pe Gotland. Probabil eu am fost cel care

voia cel mai mult, întotdeauna mă simţisem atras de regiunile izolate, dar mama ta nu refuza nici ea ideea, cu toate că întreaga ei viaţă era la Stockholm şi nu locuise niciodată în altă parte. Voiam s-o luăm de la capăt, şi niciunul din noi nu avea o viziune realistă asupra vieţii; un peisaj frumos sau o idee romantică era de ajuns ca să trezească în noi un jind mai puternic decât orice obiecţie practică. De asta şi aşteptam un al doilea copil pe vremea aceea. Să avem speranţe, să ne urmăm visurile şi apoi să înfruntăm lucrurile pe măsură ce vin, asta era strategia noastră.

Într-o după-amiază spălam vasele, în timp ce mama ta dormea la etaj. M-am uitat pe fereastra de deasupra hiatului de bucătărie, la ploaia uşoară care cădea neîntrerupt afară, unde lumina cenuşie făcea vegetaţia să sclipească umed cu acea intensitate aparte specifică verilor ploioase din Scandinavia, care mie îmi plăcea atât de mult, nu în ultimul rând pentru că îmi amintea de toate verile pe care le petrecusem în vestul Norvegiei, unde ploua tot timpul şi unde peisajul avea un fel de abundenţă rece, era verde ca o junglă, dar fără luxurianţa aburindă a junglei, mai mult ca o frenezie sobră, un extaz lipsit de căldură.

Păstrăvi, cascade înspumate, iarbă scânteietoare pe povârnişurile dealurilor, nori care-şi târau burţile pe deasupra apei. Gri şi verde, verde şi gri. Mâinile mele în apa călâie din chiuvetă, acoperite cu o reţea uşoară de bulbuci de săpun de fiecare dată când le ridicam ca să pun un pahar sau o farfurie pe picurătorul de metal cenuşiu de pe margine. Gândul subit la sora ta, pe care n-o mai văzusem de câteva minute. Panica pe care am simţit-o crescând în mine şi pe care am încercat s-o stăpânesc făcând totul cu încetineală. Am pus jos pe blat peria de vase, de un galben aprins artificial cu fire albe aproape nefolosite, şi mi-am şters degetele încreţite de pantalonii scurţi în timp ce ieşeam în curte şi o strigam. M-am uitat mai întâi în jurul casei, apoi spre şosea şi spre pădurea de

pe partea cealaltă. N-avea cum să se fi dus acolo, nu? Intuiţia pe care o are orice părinte despre copilul său, care-l face să-şi dea seama în ce s-ar putea băga şi în ce nu, îmi spunea că nu, aşa că am intrat din nou în casă. Am aruncat o privire în camera de zi, dar nu era nici acolo. Apoi am auzit paşi pe plafonul de deasupra. Urcase în pod. Acolo ducea numai o scară de lemn, cu fuscei – oare pe ea să fi suit? Putea să cadă şi să moară! Abia dacă ştia să meargă!

M-am repezit sus, şi ea s-a întors cu faţa spre mine, cu pampersul atârnându-i ca la răţuşte de sub fund, şi mi-a zâmbit. „Nebunatică mică”, am spus, am ridicat-o în braţe şi am dus-o jos. „De ce te-ai dus acolo? Nu ştii că scara aia e periculoasă?” „Nu”, a spus ea fără să înţeleagă sensul vorbelor mele şi m-a privit întrebătoare.

Toţi părinţii au trecut prin asemenea experienţe, când ceva poate să meargă prost, dar nu merge. N-ar fi nevoie decât de o mică modificare a împrejurărilor, un sunet care s-o facă să se întoarcă, să-şi piardă echilibrul şi să cadă cu capul înainte pe podeaua de ciment, dar sunetul nu se produce, ea nu se dezechilibrează şi totul se sfârşeşte cu bine, aproape întotdeauna. Chiar şi un copil mic e competent în felul lui, şi nu-i aşa de uşor să se întâmple ceva cu adevărat grav. Dar se întâmplă, a fi viu înseamnă şi a fi tot timpul în apropierea morţii.

După-amiaza mă duceam să alerg pe drumurile din pădure, şi, dacă îmi făcea plăcere frumuseţea pădurii şi a pajiştilor strălucind verzi în contrast cu cerul gri, greu de ploaie, plăcerea aceasta nici nu se compara cu ceea ce am simţit prima oară când am văzut printre copaci *rauker*, acele formaţiuni stâncoase caracteristice plajelor din Gotland, rămase după ce marea a erodat tipurile mai moi de rocă din straturile geologice din care *rauker* făceau cândva parte, şi care par cioplite de om, ca nişte statui sau monumente, dar totodată par răsucite, distorsionate de ceva care seamănă a furie pe lângă imobilitatea la care e condamnată piatra. Mi se păreau minunat de frumoase

chiar şi în sine, dar aici, înălţându-se din solul plin de muşchi al pădurii printre trunchiurile copacilor, aveau ceva de pe altă lume, ceva profund străin şi totuşi, în mod straniu, încărcat de promisiuni. Când m-am oprit în faţa lor, aveam lacrimi în ochi.

Murmurul încet al valurilor care loveau plaja pustie de pietriş de dedesubt, tăcerea vastă a cerului, trunchiurile roşietice ale pinilor, cu verdele uscat al rămurelelor, atât de palide în comparaţie cu verdele suculent, lacom, al muşchiului, pietrele ca nişte totemuri, înalte de un stat de om, abandonate parcă acolo dintr-o altă eră, demult trecută.

De asta mi-au dat probabil lacrimile, m-am gândit de atunci, din cauza faliei în timp pe care o creaseră, pentru că erau acolo şi acel acolo existase dintotdeauna.

Am alergat mai departe, spre casă, spre mama ta cu burta ei mare şi spre sora ta cu trupuşorul ei mic, am alergat spre familia mea, spre tot ce aveam.

Opt ani mai târziu, surorile şi fratele tău şedeau somnoroşi pe bancheta din spate în timp ce ne apropiam de feribotul care trăgea laţ arm în capătul de nord al aceleiaşi insule. Mama ta, stând lângă mine, era tăcută; m-am gândit că intrase în acel straniu proces de retragere în sine pe care i-l recunoşteam de la sarcinile trecute, o stare nu tocmai de introvertire, căci era întru totul prezentă în tot ce făcea, mai degrabă ca şi cum orice se întâmpla în afara ei nu mai avea importanţă, ca şi cum singurul lucru cu adevărat semnificativ, cu greutate, se petrecea înăuntrul ei.

Faptul că îi observam tot timpul starea de spirit, că interpretam tot ce spunea şi făcea în contextul unor tipare mai largi semăna oarecum cu ceea ce făcusem cu tatăl meu în copilărie. Atunci, ca şi acum, practicam un fel de meteorologie a minţii, pentru că, într-un fel, de asta depindea propria mea existenţă.

Acum era bine.

Am trecut printr-un sătuc şi am văzut feribotul

strălucind pe apă, dedesubt. Era gol, afară de o maşină parcată pe cealaltă parte a punţii, la prova, înspre canalul care ieşea în mare. Imediat ce am urcat la bord şi am parcat în spatele celeilalte maşini, s-a pus în mişcare. Am ieşit pe puntea inundată de o lumină de intensitate industrială şi ne-am dus la balustradă, privind în întunericul blând al verii, unde apa din strâmtoare şi cerul se vedeau doar foarte vag mai deschise la culoare decât cele două insule, întinse ca nişte siluete negre de o parte şi de alta a canalului.

— Ajungem repede? a întrebat sora ta mai mare.

— Da, am spus. O să sun să anunţ că suntem aici.

M-am depărtat puţin, mi-am aprins o ţigară şi am scos foaia pe care mi-o trimiseseră organizatorii cu indicaţiile rutiere şi cu un număr de telefon la care ar fi trebuit să sun când eram aproape, ca să vină cineva să ne dea cheile. Am format numărul în timp ce priveam către ceilalţi – trei copii stând lângă mama lor şi privind peste strâmtoarea tăcută, în noapte, mama care îl ridica pe cel mai mic ca să vadă şi el. Gândul că eşti şi tu aici, în forma aceea minusculă şi fragilă de la începuturile vieţii tale. La telefon mi-a răspuns o femeie, am anunţat-o că suntem pe feribot, ea mi-a spus pe ce stradă s-o iau, adăugând că s-ar putea s-o găsesc mai greu şi că pot s-o sun oricând dacă mă rătăcesc. Fuseserăm şi noi pe Fâro, în vara aceea cu opt ani înainte, şi îmi aminteam că ne aşteptaserăm cumva să recunoaştem casa lui Ingmar Bergman, pe care văzuserăm în nenumărate filme şi fotografii, dar despre care ştiam, de asemenea, că se află într-un loc izolat şi că localnicii – erau cunoscuţi pentru asta – nu dau niciun fel de informaţii. Bergman însuşi trăia pe vremea aceea, deşi n-aveam nicio dorinţă să-l cunosc, nu am niciodată când vine vorba de scriitori sau artişti plastici, pentru că farmecul din opera lor este întotdeauna mult mai direct şi mai personal decât în realitate şi pare mult mai apropiat acolo decât ar putea să fie vreodată faţă în faţă. Ce exprimă literatura altceva decât o apropiere altfel

inaccesibilă şi, în realitate, inexistentă? Atunci continuaserăm să ne uităm după clădirea de lemn lungă, joasă şi pătată cu maroniu, amplasată deasupra uneia dintre numeroasele plaje de pietriş ale insulei, chiar la marginea pădurii, numai din cauza atracţiei pe care o exercita ca reper turistic, atracţie care, atunci când ajungem într-un loc nou, ne face să căutăm obiective de care am auzit. Şi poate şi pentru că Bergman era o figură în aşa măsură mitică, încât părea aproape imposibil să existe în carne şi oase şi să fie prezent fizic într-un loc şi un timp anume. Pentru că opera lui devenise, cu vremea, atât de întinsă, încât el însuşi dispăruse în ea şi devenise un personaj fictiv.

„Ah, deci *aici* am fost!” mi-am spus când, la vreo doi kilometri de locul unde acostase feribotul, am făcut dreapta şi curând după aceea am cotit la stânga pe un drum de pietriş plin de gropi, care trecea mai întâi pe lângă câteva pajişti mai mici şi apoi dispărea în întunericul pădurii de pin.

Drumul era îngust şi şerpuitor, iar conul de lumină al farurilor strălucea când printre trunchiurile fantomatice ale copacilor, când pe pietrişul din faţă. Am trecut pe lângă o clădire pe stânga, înconjurată de un gard înalt de sârmă – acolo era probabil casa lui Bergman şi, după câteva sute de metri, drumul s-a sfârşit lângă două case cu o curte mică de pietriş în faţă.

— Am ajuns? a întrebat una din surorile tale.

— Am ajuns, am spus.

Am oprit motorul şi am tras frâna de mână.

— În sfârşit! a exclamat cealaltă.

— Trebuie neapărat să merg la baie, a spus fratele tău.

După ce ne-am dat jos din maşină şi eu am ridicat capota portbagajului să scot geamantanele, rucsacurile şi plasele pline de mâncare, uşa uneia dintre case s-a deschis. Era femeia cu care vorbisem la telefon. Ne-a urat bun venit şi ne-a făcut instructajul practic, în timp ce

fratele tău se holba la pădure cu o privire sălbatică în ochi. Când am primit în sfârşit cheia, şi doamna a plecat, el s-a repezit în casă, eu m-am apucat să car bagajele, iar fetele au început imediat să se certe cine unde urmează să doarmă în camera de la etaj.

Fiindcă trebuia să vorbesc despre Bergman în timp ce stăteam acolo, reluasem două dintre romanele lui, *Cele mai bune intenţii* şi *Confesiuni private*. Uitasem complet cât de importante fuseseră pentru mine când le citisem prima oară şi cât de mult îmi influenţaseră primul roman. Bergman scrie despre părinţii lui, pe care în cărţi îi numeşte Anna şi Henrik. În cea dintâi povesteşte cum s-au cunoscut şi cum au rămas împreună, a doua prezintă un episod de după câţiva ani, când Anna are o aventură cu un seminarist şi alege să se spovedească. În special portretul tatălui mă impresionase – era o expresie a ceea ce numeam în sinea mea „autoritate infantilă”, care mi se părea că-l caracterizase şi pe tatăl meu –, în aşa măsură încât influenţase descrierea tatălui în propria mea carte, unde partea din mijloc relatează cum se cunosc părinţii personajului principal, pe care l-am numit Henrik. Nici azi nu pot să citesc partea aceea, fiindcă, deşi înfăţişează cumva corect o perioadă din viaţa mamei şi a tatălui meu şi e semnificativă şi în alte moduri, mi se pare falsă. Nu trăisem eu însuşi lucrurile despre care scriam – şi nu mă refer la evenimentele propriu-zise, ci la ceea ce reprezintă ele. Nu rezonau înăuntrul meu, nu aveau rădăcini în mine, şi asta le făcea fundamental neadevărate, chiar dacă superficial erau corecte. E o ironie aici, fiindcă, pe vremea când citisem romanele lui Bergman, cel mai tare mă interesa exact chestiunea adevărului. „Nimeni nu poate comite o violenţă împotriva Adevărului fără să greşească. Fără să facă rău”, spune Jacob, bătrânul preot parohial de la care Anna îşi primeşte confirmarea în *Confesiuni private*, după ce s-a spovedit. Dar adevărul însuşi atrage violenţă, şi romanul se consumă între aceste două poziţii opuse.

Liv Ullmann a ecranizat *Confesiuni private*, şi filmul aproape m-a hipnotizat când l-am văzut la vârsta de douăzeci şi şapte de ani. Sigur n-am înţeles prea mult din el, cel puţin nu aşa cum îl înţeleg acum, dar avea o mare forţă emoţională, iar eu eram lipsit de apărare în faţa lui. La vremea aceea am crezut că arată „viaţa exact aşa cum este ea”, şi deci n-a contat că eu nu trăisem nici măcar pe departe experienţele înfăţişate, infidelitatea în căsnicie şi zbuciumul pe care-l provoca. Căci emoţiile pe care le dezlănţuia filmul nu ţineau de actul infidelităţii – sau cel puţin aşa credeam eu –, ci de viaţă aşa cum este ea. Viaţa aşa cum ne apare atunci când formele exterioare se destramă sau atunci când cineva e absolut sincer cu sine însuşi – ceea ce e poate acelaşi lucru.

Crezusem multă vreme că adevărata cunoaştere e cunoaşterea academică, că experienţa e experienţa academică, şi că asta e ceea ce ar trebui să transmită un scriitor, un regizor de film sau un artist plastic. Că un roman, un film sau un tablou conţin anumite observaţii pătrunzătoare şi că a citi înseamnă a reuşi să desprinzi aceste observaţii din carte. La vremea când am văzut pentru prima oară filmul lui Liv Ullmann şi am citit cărţile lui Ingmar Bergman, începusem să cred că, de fapt, cunoaşterea academică, experienţa academică şi reprezentările intelectuale nu sunt decât o formă de protecţie împotriva vieţii aşa cum este ea cu adevărat. La fel cele mai multe cărţi, filme şi opere de artă.

Era o idee care contrazicea tot ce învăţasem, o idee pur şi simplu antiintelectuală, dar în acelaşi timp în consonanţă cu ceva ce ştiusem dintotdeauna şi pe care, de la sfârşitul adolescenţei, îl repudiasem întotdeauna până atunci, şi anume superioritatea ingenuităţii. Bergman n-a fost niciodată un regizor ingenuu, chiar dimpotrivă, şi, spre deosebire de film, romanul lui *Confesiuni private* nu e nici el ingenuu. Vorbeşte despre consecinţele adevărului, susţinut cu preţul libertăţii, şi o face într-un mod extrem de simplu şi de precis din punct de vedere psihologic.

Mama ei o avertizează pe Anna în legătură cu Henrik, îşi dă seama că nu e bun pentru ea, că e o persoană lacomă care-i va cere totul, şi că ea, ca să i-l poată da, va trebui să renunţe la propria ei viaţă, la propriul sine. Dar Anna e tânără, e îndrăgostită şi îşi urmează inima. Atunci când, după câţiva ani, îl cunoaşte pe preotul Jacob în curtea bisericii din Uppsala, ea duce deja o viaţă dublă, e îndrăgostită de studentul Thomas şi se vede cu el în secret, în timp ce trăieşte cu Henrik şi copiii pe care-i are cu el. De data asta ştie ce face, a cântărit totul şi acţiunile ei sunt deliberate. Faptul că dragostea ei faţă de Thomas este şi distructivă, şi că aceste două forţe, pasiunea pentru altul şi distrugerea, sunt asociate în roman cu libertatea fac din Anna sora unei alte femei adultere din literatură, anume Anna Karenina a lui Tolstoi, pentru care, în cele din urmă, singura soluţie este sinuciderea şi care se aruncă în faţa unui tren. Bărbaţii de care se îndrăgostesc aceste femei au şi ei anumite trăsături în comun: amândoi sunt mai tineri, considerabil mai imaturi, şi amândoi sunt văzuţi limpede, cu toate defectele lor, şi totuşi sunt iubiţi.

Ce fel de iubire e asta?

În opera atât de diversă a lui Tolstoi mai există un personaj care posedă aceeaşi privire şi care exprimă acelaşi tip de iubire, anume prinţesa Maria din *Război şi pace*, care se căsătoreşte spre sfârşit cu Nikolai Rostov şi care, într-un fel, îi este mult superioară. Ea îi vede toate defectele şi eşecurile, îi vede vanitatea şi imaturitatea, în timp ce el nu vede aproape nimic din ea, şi totuşi ea îl iubeşte. Felul în care îl priveşte seamănă cu felul în care îşi privesc părinţii copiii – cel puţin eu îmi privesc copiii astfel, invariabil ştiu mai multe despre ei decât ştiu ei înşişi, de ce fac ceea ce fac, de ce spun ceea ce spun, le văd toate defectele şi eşecurile, în timp ce ei nu sunt conştienţi nici de acestea, nici de modul meu de a-i privi, plin de o dragoste necondiţionată care aproape că devine mai intensă pe măsură ce ei se dovedesc mai slabi. Dragostea Annei faţă de Thomas nu e un lucru chiar atât

de ciudat, dacă stai să te gândeşti, căci, scriind despre Anna, Ingmar Bergman scria despre mama lui, iar Lev Tolstoi o zugrăvea şi el pe mama lui în personajul Maria, care moştenește toate însuşirile şi toată povestea de viaţă ale mamei, aşa cum o cunoaştem din biografia scriitorului compusă de Henri Troyat.

Dacă ar fi să scriu despre iubirea mamei faţă de tatăl meu, şi eu aş descrie la fel. E singurul mod în care pot să înţeleg ceea ce mi-a spus odată, că l-a iubit. Cât despre mine, eu sunt incapabil să iubesc astfel. Dar multă vreme aşa mi-am dorit să fiu iubit.

Am stat în această casă bergmanescă de vacanţă de pe insula Fâro timp de cinci zile, suficient ca să adoptăm un anumit ritm: dimineaţa eu mergeam cu maşina la băcănie să cumpăr micul dejun, înainte de prânz ne duceam la una din plajele de pe partea de nord-est a insulei să facem baie şi luam masa la unul din restaurantele în aer liber de acolo, iar seara, după ce copiii se culcau, ne uitam la filmele lui Bergman, căci mie mi-era groază să merg nepregătit la evenimentul la care urma să particip.

Într-o seară, surorile tale au rămas treze alături de noi, pe canapea, ne-am uitat la A *şaptea pecete*, şi ele au fost hipnotizate. Mai ales vrăjitoarea legată de zid le-a interesat, ce rău făcuse, au continuat să pomenească scena aceea câteva luni de zile după. Cred că ceea ce le fascina era în primul rând faptul că ideea de vrăjitoare nu ţine doar de lumea basmelor, ci există şi în realitatea istorică – a fost un mic şoc pentru ele –, şi în al doilea rând faptul că, în această realitate, ea nu era adevărată, dar oamenii credeau că este, aşa că anumite femei erau oricum considerate vrăjitoare. Le-am povestit despre procesele vrăjitoarelor şi despre proba apei, cum erau legate şi aruncate în apă. Dacă pluteau la suprafaţă, le-am spus, erau vrăjitoare şi erau arse pe rug, dacă se scufundau, nu erau vrăjitoare şi primeau o înmormântare creştinească. „Dar mureau oricum!” au spus ele. „E nedrept! Nu erau

vrăjitoare!” „Nu, nu erau”, le-am spus. „Dar asta s-a întâmplat cu multă vreme în urmă. Lumea era altfel pe atunci. Nouă ni se pare aproape o poveste. Iar ceea ce aţi văzut era un film. Femeia care a fost legată de zid era o actriţă”.

Eu, la rândul meu, eram fascinat de fascinaţia lor, căci, cu toate că locuiau în aceeaşi casă şi se învârteau în aceeaşi lume cu noi, erau legate de ea în alte moduri, în care exista prea puţin din ceea ce gândeam şi trăiam noi. Noi abia dacă ne uitam la ştiri la televizor, aşa încât explozia vizuală şi concentrarea de violenţă şi accidente, probleme şi îngrijorări de acolo existau pentru noi numai în fundal, ca un plan îndepărtat şi tulbure care poate să se apropie dintr-odată, ca atunci când, într-o zi, cea mare a spus că ea crede că Putin este rău sau că Democraţii suedezi sunt un partid rău, sau când, din senin, sora ei a întrebat, în timp ce întorceam odată maşina ca să parchez lângă casă, de ce naziştii i-au omorât pe evrei. Într-un fel ciudat, îmi plăcea să observ aceste rupturi în realitatea lor sigură şi benignă, căci erau, pe de o parte, paşi pe care îi făceau către lumea adultă, pe de alta, fragmente din lume care ajungeau până la ele, şi vedeam în asta o cucerire, faptul că aveau să-şi ia locul în ea. Faptul că setea de cunoaştere era la fel de importantă ca şi nevoia de a fi în siguranţă. Alte părţi din lumea adulţilor – ceea ce exista între mine şi mama ta şi între noi şi rudele şi prietenii noştri – le acceptau fără să-şi pună probleme, fiindcă, într-un fel, ele formau cadrul vieţii lor, dar am observat că simpatiile şi antipatiile noastre li se transmiteau, iar conflictele noastre, chiar dacă neexprimate, le făceau să se dea de o parte sau de alta în nenumărate feluri mărunte, ca şi cum ar fi fost mânate de nevoia inconştientă de a stabili un echilibru.

Erau ca apa, se duceau acolo unde era loc şi unde existau deschideri şi o luau pe lângă acolo unde acestea nu existau.

În zilele acelea de pe Fâro mama ta a fost retrasă, nu

vorbea prea mult, dar se înviora adesea când mergeam la plajă, ca şi cum cerul vast, albastru-deschis, şi lumina orbitoare îi luminau şi gândurile întunecate. Nu mă deranja tăcerea ei, căci erau zile bune, pline de lucruri care mă făceau fericit – nu într-un mod intens ori extatic, ci mai degrabă prin mici bufeuri de satisfacţie. Senzaţia scaunului cald din maşină sub pulpele mele când mă aşezam pe el în pantaloni scurţi. Bucuria de a fi o familie funcţională, când, după ce încărcăm genţile de plajă în maşină şi toată lumea urca, porneam motorul şi o luam pe drumul îngust de pietriş, în umbra copacilor. Bâzâitul insectelor prin aer deasupra florilor când mă aşezam pe bancă la umbra zidului, fumând, sau când toţi stăteam la masă dimineaţa, mâncând în curte, unde era deja cald. Pajiştea acoperită cu iarbă care servea drept parcare la plajă şi care îmi amintea de parcarea unde părinţii mei îşi lăsau maşina înainte să luăm barca spre cabana lor de vară, când eram mic. Cauciucurile negre, iarba verde, umbrele aruncate de mestecenii sub care parcam, căldura din aer, uşurinţa cu care mă mişcam când eram îmbrăcat numai în pantaloni scurţi şi tricou. Felul cum toate zgomotele păreau îndepărtate, încât tăcerea de pe pajişte era izbitoare, aproape pătrunzătoare. Marea care se deschidea înaintea noastră în timp ce mergeam cu umbrelele de soare şi genţile de plajă în mâini, felul cum mersul ni se schimba când păşeam pe plajă şi nisipul ceda sub tălpile noastre, încât fiecare mişcare înainte atrăgea şi un mic recul. Şi ah, da, cerul albastru-deschis, vântul care venea fluturând dinspre mare, valurile înspumate, alb-cenuşii, care plesneau plaja, formând împreună foşnetul acela, în acelaşi timp îndepărtat şi apropiat, care se auzise dintotdeauna aici, fie că erau oameni care să-l audă, fie că nu, şi care ne dădea de ştire dintr-odată, stârnindu-ne un frison de bucurie, că ne aflăm pe o planetă undeva în univers.

Mergeam pe jos până când ajungeam suficient de departe de oamenii veniţi la plajă, eu înfigeam capătul

ascuţit al umbrelei adânc în nisip, aruncam câte un prosop tuturor, mă întindeam pe nisip şi îmi aprindeam o ţigară, în timp ce surorile şi fratele tău se schimbau în costumele de baie şi alergau la marginea apei. Nu-mi mai plăcea să înot, orice sub douăzeci şi cinci de grade mi se părea rece, şi preferam să zac pe nisipul cald şi să privesc marea, cerul, oamenii veniţi la plajă. Curând, copiii se întorceau în fugă, şiroind de apă, câteodată tremurând, şi, mijind ochii la soare, fie ne chemau să înotăm cu ei, fie voiau să-şi cumpere îngheţată.

— Puteţi să ne aduceţi şi nouă câte o cafea? Una cu lapte şi una fără? le-am spus fetelor când s-au postat în faţa noastră.

— Bineînţeles că putem, a spus cea mare. Dar nu vrem. De ce staţi aici fără să faceţi nimic? Nu suntem servitoarele voastre.

— Vreţi îngheţată sau nu?

— Vrem, a spus cea mică şi s-a uitat rugător la sora ei.

Am regretat acest ultimatum, pentru că acum cea mare putea foarte bine să se aşeze şi să spună că nu mai vrea nicio îngheţată, chiar dacă voia. Şi atunci ar fi însemnat că făcusem mult zgomot pentru nimic.

— Cum vreţi, am spus şi am scos o bancnotă de o sută de coroane din buzunarul şortului. Uite-aici!

Au pornit-o prin nisip cu trupurile lor bronzate şi membrele subţiri şi alungite, cu părul lung şi blond răvăşit de vânt. Fratele lor a venit şi el când şi-a dat seama că se întâmplă ceva, a întrebat dacă poate să le însoţească şi a luat-o la fugă după ele.

— Sunt atât de frumoase, nu-i aşa? a spus mama ta.

Stătea la câţiva metri mai încolo şi se uita în urma lor.

— Da, am spus. Sunt.

Am rămas o vreme în tăcere. Habar n-aveam la ce se gândea mama ta. Nu mai aveam în general. Nu mai eram atât de intens preocupat de prezenţa ei, care atâţia ani mă

făcuse mereu să încerc să ghicesc ce-şi doreşte şi să-i îndeplinesc dorinţele sau să mă împotrivesc.

Distanţa mi se părea o eliberare.

Dar nu era aşa tot timpul.

— Voiai şi tu o îngheţată? am întrebat-o.

— Nu, nu vreau.

— N-ai început să regreţi, nu?

— Ce să regret?

— Că vom mai avea un copil.

Ea m-a privit lung, ca şi cum încerca să-şi dea seama ce-mi trece prin minte. Apoi a clătinat din cap.

— Asta îmi doresc cel mai tare, a spus.

M-am lăsat pe spate ca să pot scoate pachetul de ţigări din buzunar şi am aprins una rezemat în cot.

— I-ai spus mamei tale? am întrebat-o iar după un timp.

— Sigur că nu.

— Păi… n-ar trebui să-i spunem?

— Acum?

— De ce nu? E mama ta. Şi în celelalte dăţi i-am spus tot aşa, din timp, nu?

Mama ei era o forţă pozitivă copleşitoare, şi m-am gândit că mama ta avea nevoie să audă asta, ce minunat e că vom avea încă un copil.

Faptul că avuseserăm trei copii atât de apropiaţi ca vârstă fusese ca şi cum ne-am fi legat de catarg în timpul unei furtuni. Faptul că acum, după ce ieşiserăm din furtună, urma să avem încă unul părea probabil un gest nechibzuit şi arogant văzut din afară, nu în ultimul rând şi după tot ce se întâmplase în vara dinainte. Dar mama ta nu se simţea niciodată aşa de bine ca atunci când aveam copii mici.

— Poate, a spus ea şi s-a aplecat peste poşetă, şi-a scos telefonul, a format numărul şi a dus aparatul la ureche.

M-am întins pe spate şi am privit blazat cerul, vag murdar prin ochelarii mei de soare întunecaţi, ascultând în

acelaşi timp conversaţia. Mama ta spunea că suntem pe insula Fâro şi că totul e în regulă, copiii sunt bine, şi că vrea să-i dea o veste excelentă. Am auzit vocea mamei ei când i-a răspuns, debordând de bucurie şi căldură. Asta nu însemna nimic, de fapt, căci soacra mea era alături de fiica ei indiferent ce s-ar fi întâmplat, dar, după timbrul vocii, am avut impresia că se bucură cu adevărat.

— Ce-a zis? am întrebat când mama ta a închis.

— S-a bucurat.

— Foarte bine, am spus şi m-am ridicat în capul oaselor, împingând adânc mucul de ţigară încă aprins în nisipul de lângă mine. Abia aştept să le spun copiilor.

— Da, mă întreb ce-o să zică, a adăugat ea şi m-a privit zâmbind.

Zâmbetul acela mi-a făcut bine.

Chiar atunci, cele trei siluete familiare au apărut ceva mai departe pe plajă, peste dunele de nisip, şi, după cum fetele îşi ţineau mâinile întinse cu grijă înainte în timp ce mergeau, mi-am dat seama că ne cumpăraseră totuşi cafea.

În aceeaşi vară urma să plecăm în Brazilia. Probabil acum crezi că, în anii dinaintea naşterii tale, mergeam tot timpul în vacanţă, dar nu-i aşa. De obicei făceam o excursie în Norvegia, vara, şi tot restul timpului stăteam acasă. În anul anterior însă acceptasem să particip la un festival de literatură în Brazilia şi rugasem să mi se permită să-mi iau şi familia, lucru cu care organizatorii fuseseră de acord. Nu puteau să ne plătească biletele de avion, dar aveau să ne acopere cheltuielile de cazare la hotel şi să organizeze totul pentru noi acolo. În partea aceea de lume era iarnă, aşa că, după festival, aveam de gând să luăm avionul spre nord, unde era cald, şi să petrecem o săptămână la un hotel.

Începusem să scriu un fel de jurnal pentru tine sau o scrisoare lungă despre cine suntem noi şi ce se întâmpla aici în timp ce aşteptam să te naşti. Nu ştiu prea bine de ce am făcut asta, dar cred că ideea era că restul copiilor

aveau să fie destul de mari când veneai tu pe lume – zece, opt şi şase ani – şi că ei erau deja legaţi unul de altul şi aveau o istorie în comun, şi nu voiam ca tu să devii doar un apendice la această istorie, dacă înţelegi ce vreau să spun. Ştiam că n-aveai să poţi citi ceea ce scriam despre noi până după cel puţin şaisprezece ani, aşa că probabil o făceam mai mult pentru mine, ca un mod de a mă pregăti, poate, de a vedea ce se întâmplă aici prin ochii tăi. De a crea un spaţiu pentru tine.

Faza iniţială a verii, când aerul păstrează încă o vagă răcoare şi căldura se evaporă de îndată ce soarele e acoperit de vreun nor sau începe să plouă, încât pare că e de fapt frig, iar căldura soarelui e doar o măsură nereuşită pe care cineva a luat-o ca să remedieze situaţia – ca un radiator din acela pentru fumători montat în afara cafenelelor şi barurilor toamna şi iarna –, n-a durat mult în anul acela, temperatura a început să crească spre sfârşitul lui iunie, deasupra ţării s-a instalat un anticiclon, care a rămas acolo până în septembrie. Era cea mai frumoasă vară de după vara când, cu zece ani înainte, eu şi mama ta ne hotărâserăm să fim împreună şi, intens îndrăgostiţi, hoinăriserăm printr-un Stockholm inundat de lumina soarelui, care se cufunda în fiecare seară într-o mare înflăcărată la orizontul dinspre apus, urmat de nopţi calde, uşoare şi nesfârşite. Dar atmosfera din Osterlen era alta, vara se comporta altfel aici, crea alte stări de spirit, nu ca ambianţa care se naşte între oameni în spaţiile dintre clădiri când muzica se revarsă prin geamurile deschise, când cupluri se plimbă după-amiaza pe străzi altfel pustii, când parcurile debordează de lume, de miros de cârnaţi la grătar şi de fum de la cărbunii arşi, când se aud ambarcaţiunile de pescuit ciocnindu-se între ele jos în port, zumzetul vocilor şi râsetelor din barurile de pe ţărm, când taxiurile ilegale dau raite pe străzi, noaptea, ca nişte rechini, iar oamenii se strâng ciorchine la intrarea în cluburi de noapte şi în restaurante fast-food dimineaţa devreme, când cerul păleşte rapid, aerul se umple aproape

instantaneu de cântecul păsărilor, lumina soarelui se revarsă în cascadă peste toate acoperişurile şi faţadele şi scânteiază pe geamuri, pe antene, pe capotele maşinilor şi pe orice oglindă de apă, iar copacii mari, bătrâni şi stufoşi din parcuri îşi aruncă umbrele dese şi întinse peste pajiştile orbitoare. Vara aducea câte ceva din astea chiar şi în Osterlen, căci şi aici erau orăşele şi sate pline de turişti, şi aici erau porturi mici cu baruri şi crâşme, dar nu asta conta, nu asta îi dădea aura ei aparte – ci enormul cer albastru, întinzându-se la nesfârşit în toate direcţiile, şi câmpurile de dedesubt, care se aşterneau şi ele cât vedeai cu ochii, pline de lanuri aurii uscate, unduind ca un ocean în briza după-amiezii ce bătea dinspre interior către fermele risipite ca nişte insuliţe de clădiri şi copaci, separate între ele de câteva sute de metri. Şi mai erau plajele care se desfăşurau în lungul coastei kilometri în şir, pe alocuri largi, ca nişte panglici late şi netede de nisip dedesubtul dunelor adunate de vânt, alteori înguste, acolo unde stâncile se avântau în mare sau unde pădurea creştea până jos, la linia nisipului. Cerul nu era mai înalt decât la Stockholm, fireşte, dar aici i se adăuga marea, creând o lume de spaţiu şi lumină.

Imaginează-ţi acest peisaj rămânând neclintit zile la rând. Nicio suflare de vânt, doar aerul încremenit sub cerul albastru adânc, câmpurile saturate, copacii bătrâni din curţile fermelor, drumurile înguste care tăiau peisajul în toate părţile. Şi norii de un alb cretos plutind leneş deasupra. Mie, cel puţin, toate acestea îmi stârneau un sentiment de singurătate şi de apartenenţă în acelaşi timp. Şi de nesfârşire şi închidere – totul era mic, local, casele singuratice, satele la fel, dar în acelaşi timp vastitatea cerului părea să tragă totul înspre infinit – nu înspre spaţiul infinit, ci spre un infinit care avea mai degrabă de-a face cu timpul.

Cum aş putea să-ţi explic sentimentul acesta?

Poate ai să-l trăieşti tu însăţi într-o zi sau poate nu.

Dar important de ştiut este că era un sentiment bun.

Când ne trezeam dimineaţa, ceea ce se întâmpla întotdeauna devreme, căci fratele şi surorile tale – cel puţin cei doi mai mici – se sculau pe la şase indiferent că aveau sau nu şcoală, era deja suficient de cald ca să mă pot duce lipăind, numai în şort, până la cutia poştală şi să iau ziarul, pe care îl citeam în curte, unde soarele bătea direct asupra locşorului cu o masă şi scaune pe care-l amenajasem lângă zid, sub fereastra de la bucătărie.

Bondarii bâzâiau în călătoria lor înceată de la o petală la alta în stratul de flori de lângă mine, care ţinea până la capătul casei, unde o mică scară de lemn ducea spre ceea ce, pe vremuri, pe când aici erau trei case separate, fusese intrarea într-una din ele. Acolo, în umbra părului şi a spalierului de lemn arcuit acoperit cu totul de o plantă asemănătoare cu viţa, era locul unde stătea mama ta şi-şi bea cafeaua. Spre deosebire de mine, nu-i plăcea să fie în bătaia directă a soarelui, avea pielea palidă şi sensibilă.

Dar acum, de când ne întorseserăm din Fâro, nu se mai aşezase acolo nici măcar o dată. Întunericul se lăsase încet înăuntrul ei, şi acum era aproape plină de el. I se vedea asta în mişcări, care-i deveneau din ce în ce mai lente, şi în varietatea lor, care devenea tot mai limitată, şi în vorbire, care încetase aproape complet. Dimineaţa cobora scările încet, scotea încet iaurtul din frigider şi muşii din dulap şi le mânca încet la masa din sufragerie, privind fix drept înainte. Tot restul zilei stătea pe canapea şi se uita la filme. Lua prânzul şi cina cu noi şi după cină urca în camera noastră de la etaj şi se întindea pe pat. Când mă duceam la culcare după câteva ore şi o găseam acolo în semiîntuneric, cu o privire înfricoşată în ochi, îmi spunea cu voce joasă: „Nu mai pot să suport” îi răspundeam că aşa e întotdeauna, că trece întotdeauna şi că nu trebuie decât să aibă răbdare. „Dar nu mai pot”, spunea ea. „Ce mă fac?”

Abia dacă mai exista vreun punct comun între viaţa ei din acele zile şi viaţa celorlalţi membri ai familiei.

Fusesem la oraş cu copiii şi cumpărasem o piscină mare şi destul de adâncă, o umflasem şi o pusesem pe aleea de dale dintre case, o umplusem cu apă, şi ei se năpustiseră instantaneu înăuntru, deşi apa era rece ca gheaţa. Cumpărasem rachete de badminton şi o plasă, pe care o montasem în mijlocul gazonului, unde jucam de câteva ori pe zi, fie în doi, fie în patru. Surorile şi fratele tău aveau prieteni care le veneau în vizită sau la care mergeau ei în fiecare zi, arareori erau mai puţin de patru copii aici odată. Luam prânzul şi cina afară, fie în locşorul de la capătul casei de vară, care era izolat de restul curţii printr-o poartă şi părea aproape o lume separată, fie la masa pe care o instalasem sub măr, în celălalt capăt al curţii.

Grădina nu era cine ştie ce privelişte în jumătatea rece a anului – un dreptunghi îngrădit care începea între case şi se întindea pe vreo douăzeci de metri, plin de copaci bătrâni, îndoiţi şi fără frunze, de iarbă galbenă palidă, şi cu privelişte deprimantă a mobilei de grădină acoperite cu mucegai verde, pe care nimeni nu se sinchisea s-o ducă înăuntru când, la un moment dat în cursul toamnei, se făcea prea frig şi prea vânt ca s-o mai folosim. Dar primăvara grădina suferea o transformare totală, căci solul e foarte fertil aici, forţa de regenerare a naturii e imensă, aşa că vara, aparenţa dreptunghiulară a grădinii dispărea cu totul, era greu să-ţi mai dai seama unde-i sunt graniţele, vegetaţia părea să se reverse peste orice margini, copacii şi tufele formau cărări labirintice, şi peste tot erau flori în culori clare, minunate. Fusese proiectată în aşa fel încât să fie constant în floare de la începutul lui martie până la sfârşitul lui august, şi în felul acesta culorile păreau să migreze încet, în funcţie de ce plante urmau să înflorească, ca şi cum ar fi răsărit dintr-o roată, mă gândeam uneori, o roată de ruletă care se învârteşte extrem de încet. Vreme de vreo două săptămâni vara, pământul de sub păr era complet acoperit cu un covor de flori albastre, care străluceau şi mai tare pentru că pajiştea era încă abia verde-cenuşie, iar frunzele

copacilor încă nu se desfăcuseră. Apoi veneau brânduşele şi floarea-Paştelui, urmate de lalele, şi apoi începea luna mai, şi restul grădinii exploda. Liliacul avea perioada lui de glorie, trandafirii pe a lor, iar la sfârşitul lui august, când ai fi zis că totul se sfârşise, stratul de flori din capătul estic al casei, aproape acoperit de crengile de deasupra lui, începea dintr-odată să sclipească violet, roşu pal, roz şi albastru.

Iar când ploua! Când coroana deasă a copacilor se întuneca de umezeală, iar gazonul era ud şi greu, şi peste această lucire verde-închis atârna un cer cenuşiu, cât de fabuloase erau culorile acestea, atât de pâlpâitoare şi de fragile, aproape la fel de diafane ca lumina însăşi!

Dar grădina nu era niciodată atât de frumoasă ca în miezul verii, când aerul stătea cald şi nemişcat între copaci, iar ei îşi aruncau umbra adâncă în lumina verde, plină pe margini de puncte scânteietoare, care fremătau şi se clătinau după-amiaza, când începea să sufle briza dinspre coastă. Copiii care fugeau ţipând de sub jetul de apă al aspersorului şi intrau din nou sub el, sau se scăldau în piscină ca nişte pui albi de focă, sau, concentraţi la maximum, încercau să lovească fluturaşul de badminton ce venea traversând aerul, alb-roşu pe fundalul cerului albastru profund. Sau care stăteau pe burtă, la umbră, fiecare pe propriul pled, cu calculatorul în faţă şi cu picioarele îndoite în sus de la genunchi, legănându-le încet, absent, înainte şi înapoi. Zumzetul viespilor, al bondarilor, al muştelor. Zgomotul brusc, aproape tunător, când celor doi cai care păşteau de cealaltă parte a gardului viu le venea ideea s-o ia la galop, cel mai adesea dimineaţa sau spre sfârşitul după-amiezii, când nu mai era atât de cald, iar pământul vibra sub presiunea şi greutatea copitelor.

Uşa stătea tot timpul deschisă în aceste zile, deosebirea dintre afară şi înăuntru aproape se ştersese, copiii erau desculţi sau umblau în sandale, purtau costume de baie, pantaloni scurţi sau fuste, mâncau sandvişuri

stând în picioare în bucătărie când le era foame sau insistau până când primeau voie să se ducă până la magazin şi să cumpere îngheţată, pe care o mâncau cu mare poftă stând jos pe undeva prin curte.

Între această lume exterioară şi realitatea interioară în care trăia mama ta nu exista aproape nicio legătură. Asta s-a întâmplat, legătura s-a rupt. Ceea ce cu câteva săptămâni în urmă i se păruse minunat nu mai era minunat; nu mai era nimic. Ceea ce i se păruse bun nu mai era bun, nu mai era nimic. Şi asta pentru că frumosul şi binele capătă sens prin legături, prin schimburi, prin ceea ce stă deschis între noi şi lume. Obiectele şi evenimentele în sine nu înseamnă nimic. Ele devin semnificative prin rezonanţa pe care o evocă. Prin intermediul acestei rezonanţe ne conectăm cu lumea, şi asta s-a întâmplat cu mama ta, lumea n-a mai rezonat înăuntrul ei. Legătura s-a rupt, şi ea a rămas izolată.

În întunericul în care trăia atunci nu existau decât ea şi durerea pe care o simţea. Ştiu asta, copila mea, pentru că am văzut. Am văzut că pentru ea era pur şi simplu insuportabil să trăiască. Zăcea în pat toată ziua, şi faptul că stătea acolo era insuportabil, dar n-avea altundeva unde să stea, iar patul se asocia cu somnul, cu întunericul, după care ea tânjea, căci somnul era lipsit de durere. Dar nu putea să doarmă decât un anumit număr de ore pe zi, în restul timpului zăcea nemişcată, cu ochii închişi, în camera cea mai îndepărtată din casă, la etaj, în timp ce acoperişul se încingea la soare şi crea acolo o atmosferă de saună, şi în tot acest timp ea auzea probabil sunetele lumii de afară, din care ea nu mai făcea parte. Auzea copiii care ţipau, strigau şi râdeau jucându-se. În piscină. Auzea huruitul maşinii de tuns iarba pe care o împingeam în cercuri tot mai mici în curte. Auzea bufnetul dulapurilor închise în bucătărie, clinchetul cănilor, sau al paharelor, sau a orice o mai fi fost pus la loc sau scos din ele. Radioul pornit când începeam să gătesc masa, vocea uneia dintre surorile tale care cerea s-o ajut într-un fel sau altul. Croncănitul

coloniei de stăncuţe, răspândindu-se ca o umbrelă de sunet deasupra caselor, seara, când veneau în zbor din toate direcţiile şi începeau să se aşeze pentru noapte. Vâjâitul îndepărtat al circulaţiei de pe şosea şi, foarte rar, zumzetul distinct al câte unui motor care se ridica deasupra, laolaltă cu şuierul cauciucurilor care se învârteau pe asfalt când o maşină venea pe strada noastră şi trecea chiar pe sub geamul dormitorului. Vecinii care stăteau în curte, fiecare cu câte un pahar de vin, şi vorbeau cu voci care în mod sigur încercau să fie şoptite, dar care se auzeau până departe în aerul nemişcat al verii. Viespile care-şi făcuseră cuib în gura de aerisire de deasupra ferestrei şi care bâzâiau când mai tare, când mai încet toată ziua. Televizorul care mergea la parter. Mama ta stătea acolo ascultând probabil toate astea, căci zăcea în pat toată ziua şi toată noaptea. Nu ştiu ce însemnau pentru ea toate acele sunete şi toată viaţa aceea, la ce se gândea când le auzea. Dar, dacă totul e negru şi totul doare, iar negrul şi durerea cresc până când acoperă orice altceva, probabil că nu auzea nimic. Iar dacă auzea, era probabil ceva distant, cam aşa cum sunetele din lumea reală se infiltrează în vise. Dacă identifica un sunet, de pildă ţipetele de bucurie ale surorilor tale sau ale fratelui tău, el n-ar fi ajuns la ea drept ceva bun, ceva încărcat de promisiuni şi de dragoste, ci drept ceva dureros, la care ea însăşi nu participa şi n-avea să participe niciodată.

Se simţea aşa o dată pe lună. Nu întotdeauna la fel de puternic, dar suficient de puternic ca s-o marcheze. Cu alte cuvinte, mă obişnuisem. Şi, într-un anumit fel, învăţasem să mă protejez împotriva ei, ca să nu las toată durerea din ochii ei să ajungă până la mine, să n-o las să însemne pentru mine ceea ce însemna pentru ea. Căci ceea ce implorau ochii ei era ca cineva s-o iubească şi să-i poarte de grijă, cu o grijă iubitoare fără de sfârşit. Şi totuşi cineva trebuia să se ocupe şi de latura pragmatică a vieţii, nu doar pentru că erau cei trei copii care aveau nevoie de atenţie, ci şi pentru că trebuia să câştigăm bani, cu alte

cuvinte, să muncim. Asta mă rodea constant, aşa că, atunci când mama ta era cuprinsă de întuneric, când suferinţa şi anxietatea se năpusteau asupra ei ca o avalanşă şi ea zăcea nemişcată pe canapea sau în pat, începeam să ignor situaţia, cu un soi de speranţă că, până la urmă şi la urmă, avea să-şi dea seama că numai singură poate să iasă din starea aceea.

Dar am fost iar dezamăgit. Viaţa ne mergea bine de multă vreme, se produsese o cotitură, aşteptam un copil. Ceea ce aveai să fii tu exista deja în burta ei. O viaţă nouă. În mijlocul unei veri minunate. Cu trei copii minunaţi, bronzaţi, în jurul nostru. Într-o curte superbă. Cum de putea întoarce spatele tuturor acestor lucruri? Cum de putea să nu le vadă, să nu vadă cât de bun şi frumos e totul?

Ea zăcea, mută şi nemişcată, în dormitorul încălzit şi slab luminat. Rareori cobora să mănânce şi atunci avea o faţă lipsită de expresie, ca o mască, total imobilă, iar mişcările îi erau lente, ca ale unei persoane foarte bătrâne. Mâna i se ridica foarte încet de pe masă ca să ia furculiţa în care era înfiptă o bucată de cartof, o ducea încet de tot la gură, care se deschidea tot încet. Când se uita la mine, avea o privire plină de durere. Dacă nu erau copiii, spunea, mai devreme sau mai târziu, cu o voce joasă, aproape de neauzit: „Ce mă fac? Nu mai pot”.

Era ca o rugăciune. Părea că se agaţă de aceste trei cuvinte, ca şi cum ele erau tot ce avea. Ca să-i arăt că nu accept ideea că asta e tot ce are îi răspundeam cu voce tare. Vocea tare era o respingere a rugăciunii ei şi a premisei acestei rugăciuni, că nu are nimic altceva. Pe deasupra, vorbeam cu o voce iritată. Eram sătul de şoapte, de nemişcare, de lipsa de iniţiativă, de neputinţă, de întorsul spatelui.

— O să-ţi treacă, i-am spus. Întotdeauna trece.

M-am dus apoi să încarc maşina de spălat vasele.

A venit după mine, cu paşi înceţi, cu antebraţele ridicate în unghi drept faţă de corp, ca şi cum ar fi cărat

ceva în faţă. Dar n-avea nimic în mâini.

M-am întors şi i-am adresat o privire demonstrativ întrebătoare.

— Nu putem pleca, a şoptit ea.

Ochii îi ardeau.

Dar nu de lumină. Ardeau de întuneric.

— Cum adică? am spus tare şi m-am uitat drept la ea. Unde nu putem pleca?

— În Brazilia, a spus aproape neauzit.

— Poftim?

— În Brazilia, a spus ea. Nu putem pleca.

— Ba sigur că putem, am spus. O să-ţi treacă, întotdeauna e aşa. Stai în pat câteva zile, poate o săptămână, apoi îţi trece.

— Nu putem, a şoptit.

— NU PUTEM SĂ ANULĂM! am ţipat. NU ÎNŢELEGI?

S-a uitat la mine. Deşi ochii îi erau plini de suferinţă, am privit-o fix până când şi i-a coborât. Apoi m-am răsucit şi am continuat să încarc maşina de spălat vase. Ea a stat o vreme în spatele meu, şi mi s-a părut insuportabil, impulsul să mă întorc şi să-i dau ceea ce voia era aproape imposibil de înăbuşit. Dar nu m-am răsucit, am răsturnat în chiuvetă resturile de apă folosită la clătit şi am pus paharele cu gura în jos pe raftul de sus al maşinii. Am deschis robinetul şi am ţinut o farfurie oblic sub jetul de apă, răsucind-o încet deasupra chiuvetei.

Atunci am auzit în spate paşii ei care ieşeau din cameră şi urcau scările.

Am clătit restul farfuriilor, le-am aranjat pe raftul cel mai de jos al maşinii, am pus toate cuţitele şi furculiţele cu mânerele în jos în recipientul din colţ, am turnat detergent în micul compartiment, am închis uşa maşinii de spălat şi am pornit-o. Apoi mi-am turnat o cană de cafea şi am ieşit în curte.

Am stat multă vreme la masa de sub fereastra bucătăriei, privind curtea. Soarele zăbovea sus pe cer către sud-vest, iar umbrele întinse peste peluză începeau să se lungească. Copiii erau înăuntru, dar lăsaseră o mulţime de urme după ei. O pereche de sandale zăceau pe

aleea de dale în faţa piscinei albastre de plastic, cu cureluşele roz şi tălpile bej din lemn de plută, una întoarsă cu faţa în jos. Pistolul Star Wars alb cu portocaliu rezemat de trunchiul mărului, prosoapele risipite în grămăjoare în mai multe locuri pe iarbă, bicicleta pe care o zăream în spatele porţii, trântită la pământ, cu spiţele scânteind în soare. Animalele de pluş pe care le scoseseră din casă cu vreo două zile în urmă şi nu le mai aduseseră înapoi, rămase pe gazon în faţa zidului de cărămidă din celălalt capăt, unde nu se duceau aproape niciodată. Un urs polar, un panda, un tigru şi o bufniţă, din câte-mi dădeam seama. Un maiou albastru cu puncte albe, tot lângă piscină. O minge de fotbal, cu o zgârietură adâncă în pielea galbenă, în stratul de levănţică, la jumătate de metru de mine, o minge albastră de baschet sub fereastra biroului meu, husa pentru rachetele de badminton puţin mai încolo.

Impulsul de a face bine era încă puternic în mine. Mi-a trebuit toată voinţa de care eram în stare ca să nu cedez nevoii de a urca la ea şi a-i cere scuze, pentru ca echilibrul să fie restabilit.

Dar, dacă i-aş fi cedat, nu echilibrul dintre noi ar fi fost restabilit, mi-am spus, ci echilibrul dinăuntrul meu. Nu voiam să urc la ea, de fapt, ca să fac bine, ci pentru că eram slab. Nu eram capabil să fiu ferm, să fiu consecvent, să mă împotrivesc. Dacă se întorcea spre mine cu privirea aceea în ochi, atât de plină de disperare, de spaimă, cedam şi încercam să-i dau ceea ce voia. Iar dacă i-o sfidam, ceea ce raţiunea îmi spunea că trebuie să fac, căci ceea ce se petrecea era profund distructiv, în mine se dezlănţuia un haos de ruşine şi de vinovăţie.

De ce nu puteam pur şi simplu să fiu bun?

De ce nu puteam să fiu pur şi simplu blând şi iubitor?

Îmi făcea şi mie bine, nu?

Dar nu era atât de simplu. Căci, dacă aş fi cedat, aş fi permis spaimei să ne guverneze familia. Călătoria aceasta fusese planificată de aproape un an. Era o experienţă pe care voiam s-o ofer copiilor, voiam să vadă America de

Sud, să vadă Brazilia, Rio de Janeiro, o călătorie pe care speram să n-o uite niciodată.

Băga-mi-aş picioarele de porcărie nenorocită!

Am stins ţigara în ghiveciul aşezat pe pământ lângă masă, am sorbit din cafea şi mi-am aprins încă una. Mi-am întins picioarele. Mirosea a iarbă proaspăt tăiată, căci mai devreme tunsesem jumătate de gazon. Maşina de tuns stătea unde o lăsasem, lângă mărul cel mai îndepărtat. Deşi instinctul de posesiune asupra a ceea ce cumpărasem ca adult nu era la fel de puternic ca acela pe care-l simţeam faţă de lucrurile mele în copilărie, şi cu toate că abia dacă mai consideram ceva al meu afară de haine şi de cărţi, mi-am dat seama că-mi face plăcere s-o văd stând acolo, vopsită galben metalic, în tot verdele acela vegetal.

M-am ridicat şi am traversat curtea, prin iarba moale şi mângâietoare pentru picioarele mele desculţe, până la maşina de tuns iarba, care a pornit după ce i-am smucit firul doar de vreo două ori, fiindcă fusese folosită nu demult.

După o jumătate de oră, când am terminat, am dat drumul mânerului pentru ca motorul să se oprească şi am împins maşinăria peste peluza tunsă scurt şi apoi pe aleea de dale către veranda casei de vară, care era plină de unelte de grădinărit, de găleţi şi ligheane, de jucării, valize şi toate celelalte lucruri pentru care nu mai avuseserăm loc în casă. Am lăsat-o în harababura asta, am închis uşa şi m-am dus în camera de zi, unde copiii zăceau tolăniţi în tot felul de poziţii pe canapeaua mare din colţ, uitându-se la televizor. Canapeaua cenuşie, plină de pete, mi s-a părut ca o stâncă, iar copiii pe ea, ca nişte lemurieni. Aveau încheieturile extrem de flexibile şi se simţeau complet liberi să-şi aleagă poziţia; fratele tău stătea sus pe spătar, cu o mână atârnându-i pe o parte, una dintre surorile tale era întinsă pe burtă cu amândouă mâinile sub bărbie, cealaltă stătea într-o rână, cu capul rezemat de colţul canapelei şi cu un picior pe spătar.

— Sunteţi bine? i-am întrebat.

— Da, a spus fratele tău.

— Şi voi? le-am întrebat pe surorile lui.

— Sigur.

— Vă uitaţi la televizor?

— Nu, tati, ne uităm pe fereastră, a răspuns sora ta mai mare. Sunt numai chestii tari pe-afară.

— Hai că mi-ai zis-o! am recunoscut. O să mă duc puţin să lucrez. Veniţi la mine dacă aveţi nevoie de ceva.

— Unde-i mami?

— Sus.

— De ce nu putem să ne ducem s-o chemăm pe ea?

— Ba bineînţeles că puteţi. Voi hotărâţi.

Am intrat în căsuţa pe care o numeam oarecum eufemistic „birou" şi am scris câteva pagini din scrisoarea mea către tine, despre ce făcuserăm în ziua aceea. N-am pomenit nimic despre mama ta sau despre starea în care se afla. Apoi m-am întors în casa principală, am deschis uscătorul din baie şi am scos grămada de rufe. Înăuntru mai era o urmă de căldură, şi mi-am lipit faţa de haine, era o senzaţie copilăresc de plăcută să simt pe piele rufele calde, mirosind a curat.

Le-am aruncat peste celelalte haine care zăceau pe un pat lipit de zidul din celălalt capăt al casei faţă de camera de zi, acolo unde mama ta avea spaţiul ei de lucru. Încăperea aceasta era în formă de L, şi în capătul lung, sub o fereastră care dădea spre grădină, se afla biroul ei, pe care îl cumpăraserăm de la un anticar înainte să ne mutăm aici. Data de la mijlocul secolului al XIX-lea şi, din toată mobila noastră, era piesa care îmi plăcea cel mai mult. De vechime, se înăsprise şi era plin de crăpături, dar rămăsese în acelaşi timp robust şi funcţional. Îmi plăcea nespus chiar şi cea mai mică urmă a trecerii timpului.

Tot peretele din capăt era acoperit de o bibliotecă în care mama ta pusese fotografii ale copiilor, ale mele, plus cărţile ei, printre care proporţia de scriitoare era mult mai mare decât în biblioteca mea. Lucrurile se mai schimbau de obicei pe-aici când era exaltată, atunci se ataşa de alte

obiecte, şi îmi dădusem seama că nu-i era uşor să se împace cu asta când revenea la normal, probabil se simţea şi ruşinată, pentru că de obicei îndepărta obiectele adăugate şi înceta să mai poarte hainele de atunci.

Aceste laturi diferite făceau parte tot din personalitatea ei, dar, în loc să fie adunate în jurul unui sine, ca nişte modulaţii ale lui – simţeam, de pildă, că o parte dintre lucrurile pe care le cumpăra şi le scotea la un moment dat îi plăceau pentru că îi aminteau de vremurile bune ale copilăriei, când stătuse cu bunica ei deveneau uneori ele însele un sine şi preluau controlul.

Mama ta ura asta. Nu-şi dorea nimic mai tare decât să scape de acest chin. Îi distrusese viaţa, spunea. Avea ceva înăuntru care punea stăpânire asupra ei.

Dar cine era când nu era ea însăşi?

Am început să împăturesc hainele şi să le pun în teancuri joase pe podea în faţa mea: unul de prosoape, unul de cearşafuri, unul pentru fiecare dintre copii şi dintre noi. Afară în curte, de unde lumina intra pe trei ferestre, culorile începuseră să pălească. „Probabil iarba se simte deja răcoroasă sub tălpi”, m-am gândit. Dar aerul era încă plăcut şi cald.

Când m-am dus la culcare în seara aceea, la scurt timp după copii, mama ta dormea. Am stat şi am privit-o timp de câteva secunde cum îşi întinsese un picior peste pilotă, pe care o strângea cumva aproape de ea, şi m-am gândit la tine – sau la acel început de viaţă care aveai să fii tu – cum stai acolo înăuntru. Ştiam că vârsta de trei luni e un fel de prag: înainte de asta se putea întâmpla orice, iar deocamdată, tu – sau acea formă de viaţă care avea să se transforme în tine – nu existai decât de şase sau şapte săptămâni.

Dar eram sigur că va fi bine.

Era groaznic de cald aici. M-am aplecat şi am deschis fereastra de la capătul patului, şi, când aerul serii a năvălit înăuntru, în cameră s-a format un coridor invizibil de răcoare. M-am dezbrăcat şi m-am întins pe partea mea de

pat.

Mama ta deschisese ochii şi se uita la mine.

— Nu putem să mergem, mi-a spus. Ascultă-mă! Nu putem.

— Mai avem cinci zile, am spus. Nu putem să mai aşteptăm puţin şi să ne hotărâm când se apropie termenul?

Ea a închis ochii o vreme. Când i-a deschis din nou, a spus:

— Nu pot. Nu pot.

Am oftat şi m-am întors pe partea mea fără să-i spun noapte bună.

Câteva zile mai târziu eram în drum spre Ystad. Mama ta avea programare la un psihiatru şi o duceam cu maşina. Anulasem călătoria în Brazilia şi le spusesem copiilor că nu mai plecăm nicăieri. Cea mică plânsese, pentru că abia aştepta. Dar îi trecuse, iar vara era superbă, aproape în fiecare zi mergeam la plajă, aşa că n-avea de ce să-mi pară rău pentru ele. Organizatorii îmi trimiseseră câteva e-mailuri încercând să ne convingă să venim totuşi, mai întâi pe toţi, apoi doar pe mine. Le scrisesem că intervenise o boală în familie; pentru ei asta ar fi putut însemna orice. Dar eram furios – pe ei, pe mama ta, pe faptul că răul învinge întotdeauna binele.

În ziua aceea, soarele inunda iarăşi peisajul. Mergeam prin pădurea Sandskogen, unde coroanele copacilor, cu frunzişul lor des, se îndesau unele în altele ca pereţii unui tunel. Era circulaţie, ca întotdeauna vara. Am trecut pe lângă terenul de camping, înţesat de corturi şi rulote, şi m-am uitat înainte, pe cealaltă parte a drumului, unde marea se zărea ca o strălfulgerare albastră deasupra parcării. Dar priveliştea nu mi-a produs nicio plăcere, eram într-o stare de spirit apăsătoare, năpădit de un sentiment de descurajare completă, oamenii în haine de vară care aşteptau în faţa chioşcului, sau se îndreptau spre plajă, sau stăteau pe terasa restaurantului în aer liber îmi treceau prin faţa ochilor fără să-mi facă nicio impresie, eram absolut indiferent la orice.

Mama ta făcuse psihoterapie cât timp locuise la Stockholm, şi acesta fusese unul dintre dezavantajele mutării într-un alt oraş, faptul că relaţia aceea se încheiase. La Malmö nu mersese la altcineva, nici la Ystad; acum îşi făcuse o programare la policlinica unde se ducea periodic să-şi ia reţetele. Mă rugase de mai multe ori s-o ajut să-şi găsească un psihoterapeut sau un program de tratament. Îi spusesem că trebuie să se descurce singură. Cum aş fi putut să-i aranjez eu aşa ceva? Nu aveam niciun fel de legături în lumea aceea. Şi de ce aş fi făcut-o? Era un adult responsabil de viaţa lui, ca şi mine.

Când s-a îmbolnăvit rău la Malmö, am sunat un psiholog, am fost la el la o programare, dar inutil, distanţa dintre el şi realitatea ei era prea mare. El voia să discute despre ce înseamnă să fii căsătorită cu un scriitor cunoscut şi despre cum perioadele ei de absenţă din viaţa noastră de zi cu zi ne afectează relaţia. Ea era dincolo de toate astea, mută şi catatonică, pe marginea unui ocean de întuneric care o sorbea treptat, aşa că cine ce făcea acasă îi depăşea cu mult posibilităţile de percepţie.

Aşa era şi acum, stăteam în aceeaşi tăcere, trei ani mai târziu, în drum spre un alt medic. Am parcat într-o piaţă largă, asfaltată, dintr-un cartier cu aspect industrial, cu depozite şi clădiri de birouri, şi am luat-o pe jos prin strălucirea orbitoare şi inutilă a soarelui spre clădirea clinicii. Medicul, un tânăr cu ochelari care nu părea să aibă nici treizeci de ani, stătea la biroul lui, iar eu şi mama ta ne-am aşezat pe scaune separate. Am stat şi l-am aşteptat până a citit documentele medicale pe care le avea despre ea. Aşa făceau toţi, nimeni nu ştia nimic dinainte şi întotdeauna puneau aceleaşi întrebări. Doctorul şi-a cerut scuze, spunând că fluctuaţia de personal e foarte intensă. I-a pus câteva întrebări mamei tale, care abia putea să vorbească. A spus că-şi dă seama că este într-o depresie profundă şi ca atare trebuie s-o întrebe dacă are idei de suicid. După mult timp, ea a clătinat din cap.

— Putem avea încredere că e aşa? a spus el. Că nu

aveţi de gând să faceţi nimic prostesc?

— Da, a spus ea.

Am mers la farmacie şi i-am cumpărat reţeta, apoi ne-am dus să-i luăm pe copii, fuseseră lăsaţi pe la diverşi prieteni, şi mama ta s-a întors în pat.

Până atunci nu considerasem că există realmente vreun risc de sinucidere şi de aceea îi aruncasem doctorului o privire surprinsă când îi pusese întrebarea. Nici acum nu credeam că e cazul, cu adevărat. Pentru el fusese însă o întrebai e de rutină, când aveau de-a face cu cineva atât de deprimat erau obligaţi să întrebe.

Mama ta avea trei copii pentru care ea era totul şi pe al patrulea în pântec.

O vedeam că se luptă, că abia mai rezistă, dar ştiam, de asemenea, că o să reuşească şi că în curând lucrurile aveau să se îndrepte.

Şi totuşi, a doua zi am ieşit din maşină înainte să plecăm de acasă, le-am spus copiilor să aştepte puţin şi am urcat la ea în dormitor, unde stătea întinsă pe pat.

— Plecăm, i-am spus.

Ea s-a uitat la mine.

— Nu te deranjează, da?

Ea a clătinat foarte slab din cap.

— N-o să… faci nimic prostesc, da?

A scuturat din cap.

— Bine, atunci îţi doresc o zi bună, am spus. Ne vedem diseară.

Ne duceam la un water park mai spre nord, nu departe de Tomelilla. Mergeam acolo câte o dată pe vară, şi copiii începeau să ne sâcâie de îndată ce începea sezonul. Aveau bazine şi tobogane de toate felurile, iar alături exista şi un parc de distracţii asociat, aşa că biletul de intrare oferea acces nelimitat şi la toate atracţiile parcului.

Odată, când treceam cu maşina pe lângă intrare, îi citisem greşit firma, pe care mi se păruse că scrie THE SUMMERLAND OF THE SOUL. Fusese doar o iluzie,

pentru că de fapt inscripţia era THE SUMMERLAND OF SKÅNE. Dar *summerland of the so*ul, Nu-mi puteam închipui un nume mai atrăgător[1], m-am gândit în timp ce ne îndreptam spre nord, cu sora ta cea mare pe scaun lângă mine şi ceilalţi doi pe bancheta din spate. Alesesem traseul pe lângă Castelul Tosterup, o construcţie din secolul al XIV-lea aflată la vreo doi kilometri spre interior de unde locuiam noi, o clădire de cărămidă galbenă vizibilă de departe, deşi nu foarte înaltă, cu ziduri groase şi strâmbe, un turn şi un şanţ cu apă, înconjurată de un parc şi care părea ciudat de stingheră printre terenurile agricole din jur. Era unul dintre locurile mele preferate din regiune, atât pentru că data de pe timpul lui Dante şi pentru că Tycho Brahe îşi petrecuse verile aici, în copilărie, pe vremea când Skåne făcea parte din Danemarca, iar unchiul lui era stăpânul castelului, cât şi pentru că structura socială pe care o reprezenta castelul înconjurat de păduri şi de terenuri agricole era atât de veche şi de concretă: în acest edificiu cu ziduri strâmbe, groase de câţiva metri, şi protejat de un şanţ cu apă, se adunau toate resursele locale şi din el izvorau toate comenzile. Se afla încă în proprietate privată, de fapt, era locuit de o familie, şi mă ducea cu gândul la Franţa lui Montaigne, la viaţa torpidă de ţară a acelei lumi şi la nuvelele scurte ale lui Calvino care combinau istoria şi fantezia, *Baronul din copaci* şi *Vicontele tăiat în două*, de care eram îndrăgostit.

Eram fericit că aşa ceva există la mică distanţă de locul unde trăiesc, deşi arareori mergeam să-l văd, doar atunci când aveam musafiri. îl zăream în fiecare zi de la distanţă, când mă duceam sau mă întorceam de la Ystad – un zid galben printre copaci şi acoperişul roşu sclipitor care abia dacă se ridica deasupra pădurii, scânteind în soarele apusului.

În dimineaţa asta am trecut în goană pe lângă el,

1 Pe lângă sensul sugestiv de „tărâm de vară al sufletului“, expresia are în engleză și o anumită eufonie, (n.tr.)

apoi printre lanurile de porumb care se întindeau până la marginea pădurii, printr-un sătuc, peste calea ferată, şi am coborât către valea unui râuşor – sau poate un pârâu mai lat –, unde vegetaţia era atât de strident verde, încât părea aproape artificială după nuanţele aurii uscate ale lanurilor de porumb, galben prăfuit şi bej, copleşite de lumină. Apoi, pe lângă nişte silozuri enorme, aproape cât o fabrică – sau poate chiar erau o fabrică? am urcat spre un platou, care în acest peisaj plat aducea cel mai mult cu o câmpie înaltă de munte. După care am ieşit în şoseaua principală.

Surorile şi fratele tău erau în foarte bună dispoziţie, vorbeau şi râdeau, printre altele, despre ce aveau să facă mai întâi când ajungeam acolo, îi auzeam în ciuda muzicii, pe care o puneam întotdeauna când eram la volan.

La destinaţie urma să ne mai întâlnim cu o familie: cea mai bună prietenă a surorii tale mai mari de la grădiniţa din Malmö, cu care era încă prietenă, deşi acum aveau amândouă unsprezece ani, venise cu părinţii şi sora ei mai mică să petreacă o săptămână la o casă de vacanţă din Sandskogen, chiar la marginea Ystadului. Tatăl ei era cel mai calm şi mai echilibrat om pe care-l cunoscusem vreodată; terminase filosofia şi scrisese o teză despre Wittgenstein şi budism, care-i fusese publicată, dar acum lucra într-un cu totul alt domeniu, pentru o firmă de consultanţă înfiinţată chiar de el. Mama ei, care era daneză, lucra ca soră medicală la un adăpost pentru dependenţi din Malmö. Vorbea încet, era puţin timidă, şi împreună formau una dintre acele perechi rar întâlnite în care totul pare la locul lui, totul pare potrivit, una dintre relaţiile acelea despre care îţi imaginezi că durează o viaţă. Oamenii sunt, desigur, şi altceva decât ce se vede la suprafaţă, şi nu e nimic mai uşor pentru un cuplu decât să-şi lipească o faţadă comună, cunoscusem câteva perechi perfecte care nu mai erau împreună, dar există ceva care nu poate fi simulat, şi anume armonia şi încrederea reciprocă.

Sper că ai să-i cunoşti şi tu într-o zi. Nu ne sunt

prieteni apropiaţi, eu nu mă pricep suficient de bine să vorbesc cu oamenii ca să am prieteni apropiaţi, plus că îmi petrec tot timpul ocupat cu mine însumi, ceea ce oamenii observă, desigur, aşa că nimeni nu face paşii în plus necesari. Dacă cineva încearcă să se apropie, de obicei mă retrag în mine însumi. Aşa e tatăl tău, puţin timid cu oamenii – şi nu neapărat pentru că vreau să fiu aşa, ci pentru că aşa am ajuns, şi pentru că viaţa de unul singur în faţa tastaturii şi a ecranului e mai uşoară.

Şi atunci, până la urmă, poate că vreau să fiu aşa? Nu e o însuşire bună, ceva ce îţi doreşti să întâlneşti la alţii, dar o să devină parte din viaţa ta, şi cred că de asta şi scriu aici, într-un fel ca să-ţi cer iertare când ai să citeşti într-o zi. Fiindcă, atunci când va veni ziua aceea, aş vrea să te gândeşti la mine fără pică. Şi să te gândeşti fără pică la noi, părinţii tăi, în vara aceea când ne-a fost atât de greu.

Am devenit mai determinist cu anii, mă gândesc din ce în ce mai des că nu avem, de fapt, de ales, ceea ce suntem ne modelează reacţia la situaţiile care apar, şi devenim ceea ce suntem tot ca reacţie la situaţiile în care ne-am aflat şi pe care a trebuit să le înfruntăm de-a lungul vieţii. Nu încerc să scuz greşeli, prostii sau fapte rele, dar, din experienţa mea, oamenii sunt într-un fel prizonieri ai propriului sine, fiecare din noi vede realitatea într-un anumit fel şi acţionează în consecinţă, fără a putea să iasă din sine şi să vadă că realitatea aceea este numai una dintre multele realităţi posibile şi că am fi putut foarte bine să acţionăm altfel, în mod tot atât de justificat.

De asta am scris că autoamăgirea este cel mai omenesc lucru de pe lume. Autoamăgirea nu e o minciună, e un mecanism de supravieţuire. Şi tu ai să te amăgeşti singură, problema e doar în ce măsură, şi singurul sfat pe care ţi-l pot da este să încerci să ţii minte că alţii pot să vadă şi să simtă exact aceleaşi lucruri în cu totul alt mod şi că au tot atâta drept la propriul punct de vedere ca şi tine.

Dar e greu. S-ar putea să fie cel mai greu lucru din câte există. Pentru că la fel de important este să rămâi

fidel ţie însuţi, să-ţi păstrezi convingerile şi să gândeşti cu mintea ta, nu cu a altora. E foarte uşor să intri într-o anumită imagine a realităţii şi apoi să laşi imaginea aceea să pună stăpânire pe tine, chiar dacă în anumite privinţe ea merge în răspărul a ceea ce simţi, trăieşti şi crezi. Ce faci atunci? Cel mai uşor e să-ţi ajustezi sentimentele, experienţele şi gândurile la ea, pentru că o imagine a realităţii este în acelaşi timp mai simplă şi mai plăcută ca interacţiune decât realitatea însăşi. Asta ne aduce înapoi la autoamăgire, lucrul cel mai omenesc dintre toate.

Şi poate că şi ceea ce voi spune acum nu e nimic altceva decât autoamăgire: nu merită să aspiri la o viaţă uşoară, alegerea uşoară nu e niciodată soluţia cea mai valoroasă, numai o viaţă grea merită trăită.

Nu ştiu. Dar cred că aşa este.

Ceea ce pare să contrazică faptul că vă doresc ţie, surorilor şi fratelui tău o viaţă simplă, uşoară, lungă şi fericită.

Am condus douăzeci de minute, din care ultimele cu o sută de kilometri pe oră, pe şoseaua principală – dreaptă, dar unduind peste dealuri – din valea Fyle, cu geamul deschis şi aerul năvălind în maşină, apoi am făcut stânga, am coborât o pantă lungă, am intrat pe un drum cu pietriş și am ajuns la un teren întins, plan, înţesat de maşini parcate. Am găsit un loc liber pe fâşia de iarbă de lângă gard, care s-a dovedit perfect, pentru că maşina era în umbra unui copac răsmuros, iar ziua se anunţa arzătoare.

Am deschis portiera şi am coborât pe iarbă, am tras uşa glisantă să iasă copiii, am scos geanta cu prosoape şi articole de baie, am încuiat maşina, mi-am aprins o ţigară şi am pornit după surorile şi fratele tău, care o luaseră deja mult înainte şi se îndreptau către intrare, aşezată pe o porţiune mai ridicată de teren de la capătul parcării. Am primit fiecare o brăţară şi am intrat într-un soare arzător, pe lângă o uriaşă construcţie cu frânghii de căţărat, scări de funie, turnuleţe şi tuneluri, unde nu se zărea niciun copil; probabil saltelele de cauciuc pe care se putea sări

frigeau de soare.

De acolo ne-am uitat în josul dealului, pe unde cobora toboganul cel mai lung, pornit de undeva mult deasupra capetelor noastre, cred că avea vreo sută cincizeci de metri lungime, în care te dădeai pe o salteluţă subţire care prindea o viteză, din fericire, prea mare ca să fie accesibil copiilor, altfel ar fi trebuit să mă duc cu ei, şi vremea când îmi plăcea să mă arunc de pe înălţimi, chiar şi în condiţii atât de controlate şi de sigure ca aici, trecuse de mult.

Water parkul acesta era destul de vechi şi de uzat, nu conţinea nimic high-tech, totul se făcea manual şi mizând pe gravitaţie, şi de asta îmi şi plăcea, avea ceva care-mi amintea de anii ’70. În plus, era foarte spaţios, piscinele şi toboganele se răsfirau pe o suprafaţă foarte mare, cu un mic sătuc de chioşcuri şi cafenele în mijloc, iar între atracţiile din parcul de distracţii erau porţiuni întinse de parc pur şi simplu.

I-am găsit pe prietenii noştri pe iarbă în faţa uneia dintre piscinele mai mici, şi m-am aşezat lângă ei câteva minute, până când copiii s-au schimbat în costum de baie în cabinele din spatele nostru. M-au întrebat cum se simte mama ta, le-am spus că destul de bine, dar că acum e puţin deprimată. Cine ştie de ce, am fost tentat să le spun că urma să mai avem un copil, dar evident că n-am făcut-o, am vorbit în schimb despre viaţa din Malmö şi despre fiica lor mai mică, care curând avea să intre la aceeaşi grădiniţă unde fusese şi sora ei mai mare, o cooperativă a părinţilor, ceea ce însemna că părinţii jucau în ea un rol semnificativ – toată lumea trebuia să preia câte o sarcină, care în anumite cazuri înghiţea o grămadă de timp, pe lângă faptul că făceau cu rândul curăţenie în clădire şi, o dată la şase luni, erau de serviciu timp de o săptămână. Le-am spus că nu-mi lipseşte partea asta, ei au zâmbit şi au recunoscut că nici ei n-o aşteaptă cu prea mare nerăbdare.

— Dar erau şi chestii bune, am spus. Copiii îi cunoşteau pe toţi părinţii.

— Faceţi şi acum parte dintr-o cooperativă a

părinţilor, nu? m-a întrebat el.

— Tocmai am terminat. Cel mic începe şcoala în august.

— Ah, aşa e! Ce trece vremea!

— Într-adevăr. Nici n-apuci să te dezmeticeşti, şi ei îşi iau zborul. M-am uitat la fiica lor mai mică, stătea în poala mamei şi se uita în sus la noi, până când mi-a întâlnit privirea şi atunci şi-a plecat ochii. Ei, cu ea mai aveţi un pic de timp, am spus zâmbind.

Chiar atunci au venit fetele în fugă. Voiau să mergem cu ele, aşa că mi-am înfăşurat un prosop la mijloc, mi-am scos şortul şi mi-am pus slipul, cu ochii la ele, căci o luaseră la fugă către deluşorul plin de iarbă, pe lângă unul dintre celelalte tobogane, pe care se cobora în nişte colaci mari galbeni de cauciuc, şi am simţit că n-am niciun chef. Nu pentru că mi-era teamă, ci pentru că afurisita de apă era prea rece.

Ne-am petrecut toată dimineaţa pe lângă tobogane şi piscine, am luat prânzul şi apoi ne-am dus în parcul de distracţii, unde am rămas tot restul zilei. M-am dat cu fratele tău într-o maşinuţă care se ciocnea, în timp ce surorile tale urcaseră fiecare în câte una, ne-am dat în montagnes russes şi apoi ne-am aşezat împreună într-una dintre cupele acelea care se învârtesc foarte repede în jurul propriei axe. Le-am zâmbit când a pornit cursa, şi ele au râs, dar brusc a părut că maşinăria băgase într-o viteză nouă, pentru că am început să ne învârtim mult mai rapid decât mă aşteptasem, şi, nu ştiu de ce, m-a apucat râsul, dar nu măsurat şi reţinut, aşa cum râd de obicei, ci un râs incontrolabil, clocoteam de o satisfacţie colosală, şi am hohotit fără oprire în timp ce ne roteam în cupa vopsită strident din parcul demodat, şi am văzut cum copiii ridică ochii spre mine, surprinşi, apoi cum încep şi ei să râdă.

— Ai râs aşa de tare, tati! a spus sora ta cea mai mică după ce cursa s-a sfârşit şi ne-am dat jos.

— Chiar am râs. A fost super!

— Tu de obicei râzi aşa, a spus ea şi a încercat să mă

imite. He-he-he! Dar acum ai râs de-adevăratelea.

— Cred că da, am spus. Ţie ţi-a plăcut?

A încuviinţat cu gravitate din cap şi s-a uitat la mine.

— Ne mai dăm o dată?

Când am plecat spre casă, după-amiaza târziu, copiii au stat tot drumul tăcuţi şi somnoroşi la locurile lor. Nu mă mai gândisem la mama ta timp de câteva ore; doar când am intrat în maşina încălzită, atât de familiară, mi-am amintit deodată că e singură acasă, în pat, în dormitorul încins, plină de întuneric şi de deznădejde.

Am condus repede cei treizeci de kilometri, printr-un peisaj care mi se părea şi el tăcut şi ameţit, saturat de soare, de căldură, gata să primească atingerea răcoroasă a brizei de seară, întunecimea înstelată a nopţii.

— Salut! am strigat când am intrat în hol. Ne-am întors!

N-am primit niciun răspuns şi am urcat în dormitor. Ea s-a ridicat în capul oaselor, susţinându-se în coate.

— Cât e ceasul? a întrebat.

Mi-am dat seama imediat că ceva se destinsese în ea. Privirea ei avea mai multă energie, chiar dacă era la fel de întunecată.

— Şase şi un pic, am spus. Ai mâncat ceva?

A încuviinţat din cap.

Când am coborât, am văzut că făcuse ordine în bucătărie, spălase vasele şi pusese farfuriile şi tacâmurile la loc în bufet.

A doua zi s-a trezit de dimineaţă, a mâncat şi s-a întors în pat. Am dus-o pe sora ta cea mare la prietena ei în Sandskogen, cealaltă a plecat la o prietenă din cartier, iar fratele tău a fost invitat acasă la prietenul lui cel mai bun, încât după-amiază casa era goală. Mama ta a coborât şi s-a aşezat pe băncuţa din hol. Parcă toată energia din casă se scurgea înspre ea, în ochii ei întunecaţi. A spus că nu mai poate să trăiască aşa. Că lucrurile nu mai pot să continue în felul ăsta. Eu stăteam în picioare, în pantaloni scurţi şi tricou, uşa din spatele nostru era deschisă, aerul

de afară, încărcat de lumină, era cald şi nemişcat. Ea stătea acolo în pijama, cu ochii plecaţi.

— Sunt de acord cu tine, am spus. Deci ce ai de gând să faci?

— Nu ştiu.

A urmat o tăcere. După o vreme, a spus:

— Trebuie să mă ajuţi.

— În ce fel?

— Trebuie să mă tratez. Să-mi iau nişte medicamente. Să-mi găsesc un psihoterapeut.

— Foarte bine, am spus. Te-ai gândit la ceva?

A clătinat încet din cap. Apoi a ridicat ochii spre mine.

— Trebuie să mă ajuţi.

— S-ar putea ca asta să fie parte din problemă, am spus.

— Cum adică?

— Nu pot să te ajut cu adevărat. E ceva din care trebuie să ieşi pe cont propriu, trebuie să te ajuţi singură. Eu pot să te susţin, să fiu alături de tine, dar nu pot să te ajut. Numai tu poţi face asta. Ultima parte trebuie s-o parcurgi singură. Despre asta e vorba, de fapt.

— Cum adică?

— Boala ta are de-a face cu faptul că nu-ţi asumi responsabilitatea faţă de tine însăţi. Când eşti deprimată nu-ţi asumi responsabilitatea faţă de starea în care eşti, iar când eşti fericită, nici atunci nu ţi-o asumi.

— Dar stările astea pur şi simplu se întâmplă. Crezi că asta vreau? Crezi că vreau să trăiesc aşa?

— Nu. Dar, pe de altă parte, nu cred că te străduieşti suficient. Când se întâmplă, renunţi la toate. Dacă laşi totul în seama celor din jur, n-o să te vindeci niciodată. Tu eşti singura care te poţi scoate din situaţia asta. Nimeni altcineva nu poate să te ajute. Trebuie s-o faci singură. Pentru că despre asta este vorba. Eu pot să fiu lângă tine, să te susţin, dar nu pot să străbat drumul în locul tău. Nu-ţi dai seama?

Ea s-a ridicat şi a urcat în dormitor.

Am oftat şi am ieşit în curte. Vorbisem cu voce tare şi opusesem rezistenţă, îi spusesem exact ceea ce nu voia ea să audă – că trebuie să înfrunte lucrurile singură. Ea voia să audă că mi-e milă de ea. Voia ca alţii să aibă grijă de ea, voia compasiune, ajutor, voia să audă că boala vine din afara ei. Câtă vreme primea numai acest tip de reacţie, mie mi se părea că boala avea să fie alimentată, avea să continue la nesfârşit. Era mai uşor dacă n-avea legătură cu ea, atunci putea pur şi simplu să accepte să fie îngrijită părinteşte. Pe de altă parte, dacă avea legătură cu ea, atunci putea s-o înfrunte. Şi numai aşa ar fi putut să se elibereze.

Asta credeam.

Mă simţeam groaznic, dar mi-am învins impulsul de a îndulci ce spusesem, de a avea grijă de ea. I-am adus pe copii acasă, am făcut chiftele şi am preparat spagliete pentru cină, am spălat vasele şi apoi m-am aşezat în curte să citesc.

Când m-am dus la culcare, ea era trează. Am citit o vreme presa pe laptop, ea s-a ridicat, a trecut pe lângă copiii care dormeau şi a coborât la parter, unde am auzit-o umblând o vreme, pregătindu-se de culcare. Am închis Macul, l-am pus pe podea lângă pat, am stins lumina şi am rămas întins în semiobscuritate, cu ochii închişi, în timp ce ea s-a întors şi s-a întins lângă mine.

Copiii s-au trezit devreme, şi m-am sculat odată cu ei. Pe iarba de afară era rouă, şi copacii stăteau încremeniţi în lumina soarelui care răsărea. Le-am pus pe masă micul dejun, foarte simplu: o cutie de fulgi de porumb, una de lapte, un castron adânc pentru fiecare şi o lingură. Cât despre mine, am băut o cană de cafea în curte, unde era deja cald la soare şi unde insectele ieşiseră deja la treabă, bâzâind în jurul florilor. Astăzi urma să vină fratele meu, unchiul tău, împreună cu băiatul lui, verişorul tău. Locuiau pe coasta de vest a Norvegiei, înnoptaseră la Oslo şi aveau încă mult de mers, aşa că nu-i aşteptam decât spre

sfârşitul după-amiezii. N-aveam niciun plan pentru ziua aceea, dar îmi închipuiam că o excursie la plajă sau la piscina exterioară din Nybrostrand era probabil inevitabilă. Uneori era greu s-o conving pe sora ta mai mare să vină; deşi îi plăcea foarte mult să fie în apă şi atunci nu se certa niciodată cu ceilalţi, nu-i plăcea să se mişte, nu-i plăceau schimbările, şi, dacă făcea scandal şi se împotrivea, uneori îmi lua câte-o oră până s-o sui în maşină. Dar, când ajungeam acolo şi intrau în apă, totul mergea strună. Întotdeauna aveam grijă să-i spun asta. „Nu uita ce bine te simţi acum!” îi atrăgeam atenţia. „Cât de mult îţi place aici!” „Bine, tati”, spunea ea, dar a doua zi puteam foarte bine s-o luăm de la capăt. Nu întotdeauna însă, uneori lucrurile decurgeau lin, fără niciun frecuş.

Într-o zi obişnuită aş fi lucrat dimineaţa, aş fi luat prânzul şi pe urmă m-aş fi dus cu copiii la scăldat, apoi aş fi făcut un grătar seara. Când mama ta stătea în pat, nu puteam să lucrez, nu le puteam neglija cu totul pe surorile şi pe fratele tău. Iar acum, că aveam musafiri, grătarul ar fi putut să devină prea complicat, m-am gândit, în timp ce stăteam în curte cu cafeaua. Poate mai bine nişte creveţi? Creveţii nu trebuiau decât puşi într-un castron pe masă. Şi erau la fel de festivi.

Creveţi, baghete proaspete, maioneză şi vin alb. Şi bere, pentru că vinul nu era tocmai stilul meu.

Puteam să ne oprim la pescăria din Kâseberga, unde aveau de obicei creveţi proaspeţi. Sau la piaţă în Ystad, la rulota care vindea peşte. E drept că nu aveau întotdeauna creveţi, dar acolo era şi Sistembolaget, magazinul de băuturi alcoolice patronat de stat, aşa că oricum trebuia să trec prin Ystad. Şi baghete de la Olof Victor, excelenta brutărie din câmp, de lângă sat.

Urma să conduc pe căldură, dar, dacă mergeam întâi la plajă, copiii aveau să fie bine dispuşi şi să accepte fără mari proteste.

Mă simţeam bine să ştiu că vine fratele meu, mă gândeam că o să putem sta în curte după ce copiii se

duceau la culcare, să bem bere şi să vorbim.

Avantajul de a avea fraţi sau surori este că ai un ataşament pe viaţă, pe care nimic nu-l poate rupe. Sper să trăieşti această experienţă cu surorile şi fratele tău. Asta a fost unul din motivele pentru care eu şi mama ta ne-am dorit mai mulţi copii, ne-am gândit că întotdeauna o să vă aveţi unul pe altul.

În timp ce stăteam acolo, pisica a apărut pe acoperiş și s-a uitat atent la mine, aplecându-şi capul pieziş peste streaşină. Era o pisică siberiană de pădure, şi, ca şi ruda ei din Norvegia, putea să coboare din copaci cu capul înainte. Asta a făcut şi acum, căci aproape de mine creştea un copăcel, înalt de vreo doi metri, cu ramuri subţiri care s-au legănat şi au tremurat sub greutatea ei lăţoasă. Când a ajuns la pământ, s-a furişat în bucătărie pe uşa deschisă, căutând de mâncare.

Am intrat după ea. Stătea pe soba scundă şi neagră cu lemne şi a mieunat când m-a văzut. Am deschis o conservă nouă şi abia am reuşit să-i torn mâncarea în castron, aşa de tare îmi dădea cu botul peste mână când a mirosit-o.

Copiii stăteau în camera de zi, uitându-se la televizor. Nu prea aveau voie, dar în vara asta regula fusese mai laxă. Trăseseră jaluzelele, aşa că înăuntru domnea un semiîntuneric de grotă. O clipă m-am întrebat dacă n-ar fi trebuit să închid televizorul, dar mi-am închipuit valul de proteste care ar fi urmat şi că n-ar fi găsit nimic altceva de făcut, ceea ce ar fi însemnat să fac eu ceva cu ei.

Şi pur şi simplu n-aveam energie pentru asta.

În plus, urma să mergem la plajă aproape toată ziua.

Soare, aer şi mişcare suficiente pentru o zi, nu?

Dar jaluzelele alea, fir-ar! Puteam cel puţin să ridic jaluzelele! Ca să nu pară complet închişi în casă.

Le-am ridicat, ignorând protestele.

— O oră la televizor, am spus. Ne-am înţeles?

— Da, au spus ei, şi m-am întrebat dacă ştiau şi ei ce ştiam eu, că într-o oră aveau să protesteze vehement dacă-

l închideam, oricât ar fi fost de acord cu mine acum.

M-am dus la baie, am golit uscătorul de rufe, am dus hainele pe patul din camera mamei tale, le-am pus pe cele ude din maşina de spălat în uscător, l-am pornit, am băgat în maşină rufele de deasupra din cele două coşuri de sârmă puse sub fereastră, le-am stropit cu detergent pudră, am selectat un program şi am pornit şi maşina.

Când cumpăraserăm coşurile de rufe, mi-am amintit, eu voisem să fie de plastic. Asta pentru că, în copilăria mea, coşul nostru de rufe fusese de plastic. Plastic albastru cu găurele. Mi-l imaginam pe atunci ca pe un tip mărunţel, instalat în colţul băii, care ne dădea voie să-i scoatem capacul ca să-l umplem ochi cu rufe delicios de murdare. De aceea pentru mine numai coşurile de plastic erau valabile. Închipuie-ţi! Aveam peste patruzeci de ani şi eram complet guvernat de o idee din copilărie! Mama ta a reuşit să mă convingă că cele de sârmă sunt mai bune, că materialul e mai plăcut, că plasticul e urât şi sugerează ceva industrial – n-a spus asta, pentru că, dacă ar fi folosit cuvântul „urât”, m-aş fi zbârlit –, iar acum îmi face plăcere să mă uit la aceste două coşuri cu sârmele lor întreţesute şi sacii interiori din pânză bej. Dar câte alte idei, câte alte preferinţe bizare nu aveam oare care mi se trăgeau din copilărie, de care nu-mi dădeam seama sau pe care le luam de bune?

Am intrat în biroul mamei tale şi am început să împăturesc hainele de pe pat până când m-am săturat şi m-am întors în bucătărie.

Era abia şapte şi jumătate.

Orele dimineţii nu erau niciodată o problemă când puteam să scriu, pur şi simplu dispăreau, uşoare ca fulgul, de parcă abia mă atingeau în zbor. Dar acum simţeam toată greutatea timpului.

Am urcat câteva trepte pe scară, ca să arunc o privire în dormitor, spre pat.

Mama ta zăcea complet nemişcată – dormea.

N-am vrut s-o trezesc, n-am vrut să-i spun că trebuie

să se scoale şi să mă ajute, că avem de făcut totul împreună. Pentru că, dacă nu-i ceream nimic şi mă descurcam singur, pe urmă aş fi putut să-i spun: „Uită-te la mine, uită-te la tot ce fac, în timp ce tu nu faci nimic!”

Era un sentiment plăcut. Mânia în sine nu era un sentiment plăcut, dar mânia amestecată cu triumf, da.

Dacă m-aş fi aşezat să mă uit la televizor cu copiii, triumful ar fi fost minor. Dacă, pe de altă parte, făceam ceva care cerea efort şi dădea rezultate vizibile, triumful ar fi devenit mai intens.

Ceea ce ar fi trebuit să fac în primul rând era să pun ordine la etaj. Pentru că arăta groaznic, peste tot erau împrăştiate jucării şi cărţi, lăsând doar pe mijloc potecă de trecere. Dar, dacă mă apucam de curăţenie, mama ta s-ar fi trezit. Iar dacă voia atât de mult să doarmă, ei bine, las-o să doarmă!

M-am apucat în schimb să curăţ bucătăria. Cu toate că spălam vasele în fiecare zi şi ţineam ordine pe blat, treptat se făcea din nou haos, pentru că ne trezeam că teancuri de lucruri din alte părţi ale casei ajungeau aici parcă singure, nemaivorbind de ce se întâmpla în bufetul unde erau coşurile de gunoi, în sertarele cu tacâmuri, în cuptorul cu microunde, în cuptor şi în frigider.

Era un proiect major, care a devenit treptat şi mai consistent, pentru că, în clipa când curăţăm un dulap, îmi dădeam seama cât de murdare sunt şi celelalte. Deşi eram îmbrăcat uşor, în şort – de fapt, o pereche de blugi tăiaţi scurt – şi un tricou larg şi lălâu, în scurtă vreme mă încinsesem, fruntea îmi sclipea de sudoare, bluza mi se lipise de spate. Mare parte din iritarea pe care o simţisem mai devreme îmi dispăruse, fiindcă, deşi nu muream de dragul muncii, aveam totuşi o anumită satisfacţie, căci de multă vreme îmi spuneam că trebuie făcută curăţenie, şi uite că acum era făcută.

Am scos toată mâncarea din frigider, am aruncat tot ce expirase, am extras rafturile şi le-am spălat în chiuvetă, am curăţat pereţii interiori, am pus rafturile la loc şi am

băgat din nou mâncarea. Apoi m-am apucat de bufete, unde am făcut acelaşi lucru, am aruncat toate pachetele vechi de condimente, toate alimentele pe care nu le mai foloseam şi care stăteau acolo de ani de zile, am şters uşile, am scos farfuriile, paharele şi cănile, am curăţat rafturile şi le-am pus la loc.

Pe la nouă şi jumătate copiii au închis singuri televizorul şi au ieşit din cameră, mi-au zis „bună!” când au trecut pe lângă mine şi s-au dus în curte, unde surorile tale au început să joace badminton, iar fratele tău s-a aşezat pe iarbă alături, să le privească. După o vreme, în timp ce eu scurgeam apa cenuşie din chiuvetă şi o umpleam cu apă proaspătă, curată şi caldă, fetele au lăsat badmintonul şi au intrat în fugă. Voiau să ştie unde le sunt costumele de baie. Le-am găsit, le-am împărţit, şi ele au fugit din nou afară.

La scurtă vreme după aceea am auzit o bătaie în uşă.

Am atârnat cârpa udă peste marginea găleţii, m-am îndreptat de spate, mi-am şters transpiraţia de pe frunte şi am ieşit în hol.

Era una dintre prietenele fetelor cu mama ei, stăteau în prag, două siluete întunecate pe fundalul soarelui orbitor din spatele lor.

Fetiţa îşi ţinea mama de mână şi se uita spre piscină, unde surorile tale se ştergeau cu prosoapele şi ne fixau cu privirea.

Mama m-a întrebat dacă poate să-şi lase fetiţa la noi în ziua aceea.

Am spus da, bineînţeles, nu-i nicio problemă.

— Mami, pot să mă duc în piscină? a întrebat ea.

— Ce mai stai? i-am spus.

Ea a luat-o la fugă spre ceilalţi copii, şi mama ei a făcut un pas în hol. A întrebat de mama ta. Am arătat cu degetul la etaj.

— Doarme încă, am spus. Iar eu făceam curăţenie în bucătărie.

— Bun, atunci transmiteţi-i salutări din partea mea. E

bine dacă vin s-o iau după-amiază?

Am încuviinţat din cap.

— Atunci ne vedem mai târziu. Sunaţi-mă dacă e vreo problemă!

S-a răsucit să plece.

— De fapt, e ceva, am spus. Ne gândeam să mergem la plajă. Poate să vină şi ea cu noi?

— Sigur, a răspuns mama. E o zi superbă.

— Aşa e.

După ce a plecat, am continuat o vreme curăţenia, apoi m-am dus sus s-o trezesc pe mama ta. Era aproape zece şi jumătate şi ideea de a o lăsa să doarmă nu-mi mai surâdea. Scurta conversaţie din hol îmi fusese de ajuns ca să mă văd din afară, prezenţa vecinei mă adusese cumva în lumea de zi cu zi, unde gândurile mele de dinainte nu sunau prea bine.

M-am oprit lângă pat şi am chemat-o încet pe nume.

Nu s-a mişcat.

M-am aplecat şi am împins-o uşurel.

— E târziu, i-am spus. Poate-ar fi bine să te scoli.

Nicio reacţie.

Folosea nişte somnifere puternice, uneori era aproape imposibil s-o trezeşti, şi m-am gândit că poate a luat unul în plus faţă de câte lua de obicei, pentru că în ultima vreme dormise foarte mult.

M-am întors la parter şi stăteam pe bancă în hol, când copiii au venit în fugă şi s-au oprit în faţa mea.

— Putem să facem o baie în cadă? au spus. Ne e frig!

— Vă e frig? am întrebat. Păi afară e cald!

— Dar, tati, apa e rece!

Probabil aveau dreptate, schimbasem apa cu o zi înainte, aşa că m-am ridicat, m-am dus în baie şi am spălat cada, am şters-o, am pus dopul şi am dat drumul la robinet. Cele trei fete s-au dezbrăcat şi au intrat de îndată ce am ieşit eu. 11 vedeam pe fratele tău pe fereastră, trăgea după el prin curte furtunul aspersorului.

Trebuia s-o trezesc.

Am urcat din nou. De data asta eram neliniştit, mă temeam să nu fie ceva în neregulă.

Am chemat-o din nou pe nume, mai tare, şi am tras-o mai zdravăn de umăr. Abia dacă a întors capul.

Am scuturat-o din nou.

Nimic.

M-am speriat. Să fi luat oare prea multe pastile de dormit?

Dormea pur şi simplu adânc. Nu era niciun pericol.

Am coborât şi m-am aşezat pe peluză.

Fratele tău se dusese spre veranda casei de vară, unde era robinetul pentru furtun.

— Ce este? m-a întrebat.

— Nimic, am spus. Vrei să uzi grădina?

— Dap, a zis el.

— Bine.

M-am ridicat, m-am dus în birou şi am luat telefonul. Oare să chem salvarea?

Nu, nu puteam. Nu puteam să-i deranjez pentru ceva atât de mărunt.

Dormea pur şi simplu adânc.

În acelaşi timp mă simţeam înspăimântat, mâinile îmi tremurau tot mai tare şi abia dacă mă puteam ţine pe picioare.

„Mă duc să mai încerc o dată”, m-am gândit.

— Unde-i mami? a întrebat fratele tău când m-a văzut venind.

Răsucea robinetul înainte şi-napoi, încât apa ţâşnea şi se retrăgea pe rând din aspersor.

— Doarme adânc, i-am spus.

De ce adăugasem „adânc”? De ce nu spusesem doar că doarme?

Ce să fac?

Ah, ce să fac, ce să fac?

Am urcat scările, am trecut prin camera înţesată de lucruri şi m-am oprit în faţa patului.

Era cald ca în cuptor.

Iar ea zăcea la fel de nemişcată.

M-am aplecat înainte, am luat-o de umeri şi am scuturat-o tare.

N-a reacţionat.

Chiar atunci a venit şi fratele tău.

— Ce este? a spus.

— Nimic, am spus. Mami doarme adânc.

— Nu poţi s-o trezeşti?

— Nu, am spus şi am păşit spre el. Dar ştii că ia pastile de dormit, nu? Şi astea te fac să dormi foarte adânc. Hai, vino jos!

„Dumnezeule mare, ajută-mă!” m-am gândit. „Ajută-mă, Doamne! Am nevoie de ajutor”.

După ce fratele tău a ieşit şi în timp ce fetele chiriăiau în baie, am scos iar telefonul. Cu siguranţă aveau să înţeleagă că sunt speriat, chiar dacă s-ar fi dovedit că n-avusesem motiv să mă tem.

Am sunat la 112. Mi s-a răspuns imediat. Mi-am spus numele plimbându-mă prin curte, ca să nu mă audă fratele tău.

— E vorba de soţia mea. Nu reuşesc s-o trezesc. Mă tem să nu fi luat prea multe somnifere. Nu ştiu ce să fac.

— OK. Respiră?

— Da.

— Ce adresă aveţi?

Le-am spus.

— Trimitem imediat o maşină. Ajunge în zece minute.

Abia atunci mi-am dat seama, scumpa mea.

Abia atunci, când salvarea era deja pe drum.

Am sunat-o pe mama fetiţei care venise la noi şi i-am spus ce se întâmplase.

— Aţi putea să-i luaţi dumneavoastră pe copii? Nu vreau să vadă când vine salvarea.

— Ajungem imediat, a spus ea.

Am închis şi am fugit în baie.

— Îmbrăcarea! am spus. Vă rog, cât se poate de repede!

— De ce?

Le-am spus că mami merge la spital, că nu e nimic grav, dar că ei o să se ducă acasă la prietena lor să se joace.

Au sărit afară şi au început să se îmbrace. Am ieşit şi am dat colţul casei. Maşina vecinilor venea în goana mare, cred că prinsese o sută. A frânat, tatăl a ieşit şi a venit în fugă spre mine.

— Unde e? a întrebat. Mă pricep la primul ajutor.

— Respiră, i-am spus. Vine salvarea imediat. Luaţi, vă rog, copiii! înainte să ajungă.

A venit după mine spre intrare. Copiii au ieşit, şi el i-a mânat spre maşină. Au urcat şi, chiar când auzeam deja sirenele lângă magazin, au plecat.

A fost un infern. Cu toate că ceea ce s-a întâmplat de fapt a fost simplu – a venit o maşină, copiii s-au urcat în ea şi au plecat, apoi a sosit o ambulanţă –, toate mişcările acestea au fost un infern. Tot restul a dispărut, parcă şters de o lumină albă orbitoare.

Din salvare au coborât doi bărbaţi. Păreau calmi. Unul dintre ei m-a întrebat ce s-a întâmplat, celălalt a scos o trusă. Le-am povestit în timp ce dădeam colţul casei. I-am condus sus, prin toată debandada de la etaj, până în dormitorul încins ca un cuptor.

Ea zăcea ca mai înainte, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Am început să plâng.

— E saună aici, a spus unul din ei, clătinând din cap.

Celălalt a început s-o examineze.

— E însărcinată, am spus.

— Ştiţi ce fel de medicamente a luat? m-a întrebat al doilea.

— Nu, am spus.

— Unde le ţine? în baie?

— Da.

— Puteţi să ni le aduceţi?

Am coborât în baie, am scos cutiile cu pastile din

dulap, erau deschise, mai erau câteva tablete pe un colţ al chiuvetei. Am pus totul într-o pungă.

Sus, în dormitor, ei o strigau pe nume, tare.

Şi ea le-a răspuns.

Cu o voce încleiată, dar le-a răspuns.

Unul dintre ei a coborât şi a adus din maşină o targă. Mi-a spus că mama ta va fi bine. I-am dat punga cu medicamente.

Am rămas la parter şi i-am ascultat cum îşi fac treaba, în timp ce pe obraji mi se prelingeau lacrimi. Totul părea să alunece în toate direcţiile, ca şi cum nu exista niciun centru, nimic care să ţină lucrurile pe loc.

Apoi au coborât scările cu mama ta legată de targă. Era încă inconştientă. Ghetele lor grele, scara îngustă, silueta ei aparent masivă, ca într-un vis în care totul e disproporţionat.

În timp ce ne îndreptam spre spital cu salvarea, tot ce vedeam afară părea să nu aibă nimic în comun cu mine. La fel şi ceea ce se petrecuse. Erau doar imagini, fără nicio legătură între ele. Am inspirat de câteva ori adânc, încercând să fiu prezent şi să asimilez ce se întâmplă. Şi totuşi, în acelaşi timp, parcă-mi doream să rămân pe dinafară, să împing totul la o parte sau să-l las să treacă prin mine, imponderabil.

Când am ieşit în şoseaua principală, şoferul de alături a pornit luminile albastre.

— Nu e neapărat nevoie, dar s-ar putea să fie cam aglomerat, a spus el, aşa că nu strică.

Ocoleam maşinile din faţă în curbe lungi şi line. Majoritatea trăgeau pe margine. În timp ce străbăteam pădurea, marea ni se deschidea în faţă printre copaci şi dispărea la loc.

O lăsasem să zacă acolo.

Luase prea multe pastile, şi eu nici măcar nu observasem.

Zăcuse într-o cameră ca o saună.

Lumina soarelui smălţa frunzişul, sclipea pe apă,

strălucea pe asfalt. Am intrat în zona rezidenţială din apropierea centrului. Oamenii de pe trotuare se uitau lung după noi, aşa cum aş fi făcut şi eu dac-aş fi fost în locul lor, şi nu aici.

O lăsasem să zacă acolo.

Într-o cameră ca o saună.

Am urcat dealul spre spital, am intrat prin spate, unde ni s-a deschis o poartă. Am parcat în garajul dinăuntru, şi mama ta a fost dusă într-o sală unde aştepta o echipă de medici şi asistente.

Cei doi bărbaţi din salvare le-au dat un scurt raport, le-au spus ce se întâmplase, ce luase mama ta, că e însărcinată, apoi au ieşit.

Stăteam lângă perete şi lacrimile îmi şiroiau pe faţă.

— Sunteţi soţul? m-a întrebat o asistentă.

Am confirmat.

— Puteţi să luaţi loc aici, a spus ea, făcând semn din cap către un scaun din colţ.

— N-am ştiut că le-a luat, am spus cu voce abia auzită. A zăcut acolo singură toată dimineaţa.

— Nu e vina dumneavoastră, a spus ea. Nu trebuie să gândiţi aşa.

Dar eu exact aşa gândeam. O lăsasem să zacă acolo zile întregi, într-o căldură ca de saună, şi nu-mi păsase suficient de ea nici măcar ca să observ că luase pastilele.

Dar n-am spus nimic, căci vorbele asistentei mă mângâiaseră, chiar dacă nu erau adevărate.

Mama ta era trează pe masa de operaţie, însă ca într-o transă, nu înţelegea situaţia, dar o accepta, accepta că în jurul ei sunt medici şi asistente. După un timp, ei au părăsit încăperea, şi n-a mai rămas decât o soră. Îmi dădusem seama ceva mai devreme că viaţa ei nu e în pericol, altfel ar fi fost moartă deja. Dar ce se întâmplase cu viaţa ta nu ştiam.

După câteva ore am coborât dintr-o maşină şi am intrat în curtea noastră de acasă. Surorile şi fratele tău erau acolo, şi la fel prietena lor şi mama ei. Două dintre ele

jucau badminton la soare, ceilalţi doi şedeau la umbră şi se uitau. Erau complet absorbite de joc, râdeau, glumeau şi se concentrau una asupra alteia. I-am spus mamei că soţia mea e în regulă, în afara oricărui pericol. I-am vorbit cu ochii în pământ, căci simţeam o ruşine teribilă că o expusesem pe fiica ei la aşa ceva. Când am ridicat privirea şi i-am întâlnit-o pe a ei, mi-am dat seama că ea nu se gândea la asta. A fost cât pe ce să izbucnesc din nou în plâns, dar nu, nu trebuiau să mă vadă copiii. Ea a spus că fetele şi fratele tău fuseseră bine, se jucaseră o vreme acasă la ei, apoi voiseră să vină aici. Mâncaseră şi se simţiseră foarte bine.

Au mai stat puţin, apoi ea şi-a luat fetiţa şi au plecat. Le-am spus surorilor şi fratelui tău că mama lor o să stea o vreme în spital, dar că totul e în regulă şi că nu e nimic grav. Mai fusese şi altă dată internată, aşa că nu s-au îngrijorat. Nu văzuseră nici salvarea şi nici targa, nu fuseseră martori la nicio parte a dramei, şi, câtă vreme eu eram calm, erau şi ei. Fratele meu a sosit cu băiatul lui spre sfârşitul după-amiezii şi, după ce am schimbat câteva vorbe în faţa uşii, lângă mica grămadă de genţi şi valize cu care veniseră, şi le-am spus puţin mai mult despre ce se întâmplase decât le povestisem la telefon, au ieşit pe peluză şi au început să joace badminton. N-am înţeles cum puteau, eu nu mai eram în stare să văd decât întunericul dinăuntrul luminii, nu mai vedeam decât umbre şi înfăţişarea fantomatică a curţii scăldate în lumină, şi totuşi în acelaşi timp ştiam undeva în adâncul meu că aşa e drept, că, de dragul copiilor, totul trebuie să arate cât mai obişnuit cu putinţă.

M-am aşezat pe scaunul de sub geamul bucătăriei, mi-am aprins o ţigară şi m-am uitat la ei cum trimit cu un plesnet fluturaşul alb cu vârf roşu de la unul la altul, peste plasă, cum de fiecare dată el rămâne suspendat aproape imponderabil pe fundalul cerului vast, albastru profund. M-am uitat la umbrele verzi întunecoase care cădeau peste curte. La soarele care atârna peste acoperişul casei de

vară, arzând tăcut.

Am luat masa afară, în jurul unei mese albe, pătate de umbrele frunzelor de măr care tremurau din când în când în adierea serii, cu copiii mijind ochii la soare, apoi am plecat din nou la spital. Am parcat lângă intrare, şi ceva din asfaltul cald, din albastrul adânc al cerului, din umbrele lungi şi bogăţia luminii răspândite de soarele jos mi-a amintit de serile de vară din copilărie. Când ziua se sfârşea cu adevărat, dar era atât de cald, încât ne duceam să înotăm în tura de seară, jos, lângă promontoriul abrupt, unde, foarte aproape de stâncă, suprafaţa apei era întunecată, iar mai departe, acolo unde lumina plutea pe apă în fâşii late, era de un albastru luminos.

Adâncimile răcoroase care pândeau.

Am luat liftul şi am urcat, am străbătut un coridor, am deschis uşa pavilionului şi am intrat. O soră medicală care se îndepărta pe hol s-a întors cu faţa spre mine, şi am întrebat-o de mama ta.

Fusese pusă singură într-o rezervă albă, plină de lumina soarelui la apus. Era acoperită cu o pilotă albă şi îmbrăcată în haine tot albe.

Stătea cu capul pe pernă şi arăta palidă şi istovită. Când am intrat, s-a întors spre mine.

— Ah, Karl Ove! a spus când m-am aşezat lângă ea, cu o voce joasă, abia o şoaptă. iartă-mă, trebuie să mă ierţi!

Plângea.

Plângeam şi eu.

— N-am ştiut ce fac, a spus.

— Ştiu, am spus şi i-am luat mâna. Nu trebuie să te mai gândeşti la asta. N-a fost vina ta. Şi acum eşti bine, totul s-a rezolvat. Totul s-a rezolvat. Totul s-a rezolvat cu bine, înţelegi?

TREI

În unele zile de primăvară, peisajul de aici pare să se deschidă în toate direcţiile. Se întâmplă în săptămânile dinainte ca toată vegetaţia să iasă de-adevăratelea la iveală, când copacii sunt încă despuiaţi şi pământul e încă gol ca şi cum ar fi iarnă, în vreme ce soarele străluceşte cu plenitudinea verii şi lumina lui nu întâmpină niciun obstacol, nu e absorbită de lanurile de porumb sau de iarbă, de coroanele copacilor sau de vreo altă vegetaţie care creşte şi care, de îndată ce apare, creează un mic spaţiu în jurul său şi devine un loc în toată puterea cuvântului. În asemenea zile primăvăratice, peisajul de aici pare generic, iar volumul de aer de sub cer prin care cade lumina este enorm.

Aşa era în ziua aceea de aprilie când mergeam pe şoseaua pornită din cele două sătuce, cu ferme risipite pe ambele laturi, ce privesc drept spre mare. Iar marea era atât de întunecată, încât nu reflecta razele soarelui, ci zăcea acolo ca o panglică bleumarin sub bolta albastru pal a cerului.

Când ne-am apropiat de intersecţia dificilă, am încetinit, am semnalizat dreapta, m-am aplecat înainte să văd dacă vine vreo maşină şi am luat-o pe şoseaua de coastă, care merge pe lângă terenul de artilerie până sus la Kabusa, unde se uneşte cu şoseaua principală spre Ystad.

Aerul de deasupra dealurilor era uşor voalat, aşa cum e adesea primăvara şi vara.

Am dat muzica mai încet ca să văd dacă eşti trează, dar, cu toate că în spate era perfect linişte, mi-era imposibil să-mi dau seama, fiindcă uneori stăteai acolo fără să scoţi un sunet, doar privind drept înainte.

— Vezi vacile? te-am întrebat cu voce tare.

Vreo sută de vaci păşteau aici, o rasă rezistentă, vag lăţoasă, multe cu păr de culoare deschisă, unele aproape complet albe, majoritatea bej, aproape gălbui, câteva maronii, dar niciuna bătând în roşcat, ca vacile cu care eram eu obişnuit din copilărie, astea erau mai întunecate,

în culori mai telurice.

Nu le-am văzut niciodată alergând, stăteau ca nişte statui, păscând sau întinse pe jos să se odihnească, pe vânt sau pe ploaie, pe zloată sau soare.

Tu n-ai scos niciun sunet, ceea ce e bine, m-am gândit, fiindcă aşa ai să fii odihnită când ajungem la mama ta, care abia aşteaptă să te vadă şi care ar fi fost poate dezamăgită dacă adormeai atunci.

Maşina a intrat printre copaci, şi vacile, câmpia şi fundalul mării au dispărut. Restul drumului până la Ystad traversa pădurea Sandskogen, a cărei idee îi venise lui Carl Linnaeus în timpul călătoriei sale prin Skåne în anii 1700 – voise s-o planteze probabil ca să fixeze solul, să nu fie suflat de vânt în interior, peste câmpuri.

Acum pădurea părea să fi fost aici dintotdeauna.

Crengile copacilor erau goale, şi se vedea încă printre ele, nu aşa cum avea să fie în doar câteva săptămâni, când frunzişul creştea atât de des, încât treceai pe sub el ca printr-un coridor. Aruncam priviri scurte spre pădure, şi, din cauza vitezei, ceea ce-mi apărea erau spaţiul dintre copaci şi solul pădurii, covorul bejuliu de iarbă înaltă, dar turtită, din care creşteau mestecenii. Undeva în mine s-a trezit amintirea senzaţiei pe care mi-o dădea mersul pe această iarbă pe vremea când, copil fiind, umblam prin pădure tot anul, când, fără să-mi dau seama, acumulam experienţe ale naturii, care puteau răbufni deodată ca o avalanşă dacă erau stârnite de ceva neaşteptat – cântecul unei păsări primăvara, aerul răcoros, aproape lucios, al unei dimineţi de vară, mirosul zăpezii umede iarna, ceaţa din întunericul unei seri de toamnă.

Speram ca tu, fratele şi surorile tale să aveţi şi voi aceste trăiri ca adulţi, dar mi-era greu să-mi dau seama dacă tu aveai să percepi timpul pe care îl trăiam acum împreună aşa cum mi-am perceput eu copilăria. Viaţa de zi cu zi, mesele prozaice, mersul pe ici, pe colo cu maşina, serile petrecute pe canapea în faţa televizorului.

Avea să-ţi rămână ceva magic din toate astea?

Sigur că da, pentru că magia nu depinde de amintirile propriu-zise, ci de spaţiul pe care ele îl luminează, de corzile pe care le ating, de rezonanţa altor vremuri. Pentru părinţii mei, anii copilăriei mele n-au fost probabil prin nimic deosebiţi. Cântecul păsărilor era doar un cântec de păsări, lumina verii dimineaţa era doar lumină, ceaţa din serile de toamnă, doar ceaţă, mirosul zăpezii, doar miros de zăpadă.

La sensul giratoriu de la intrarea în Ystad am cotit spre oraş în loc s-o luăm pe traseul mai rapid prin zona semiindustrială spre autostradă, căci nu ne costa decât câteva minute în plus, iar în centrul oraşului erau mult mai multe de văzut. Un bulevard lung, mărginit de copaci, o ţinea drept ca săgeata spre gară şi spre zona portului – unde deasupra docurilor se înălţau feriboturile masive care mergeau spre Polonia şi spre Bornholm –, pe lângă clădirea teatrului, construită la sfârşitul secolului al XIX-lea, când teatrul era încă o instituţie socială importantă, pe lângă micul port de bărci şi apoi în sus pe dealuri, unde pe ambele laturi se întindeau cartiere rezidenţiale şi unde, pe culme, un nou sens giratoriu lega şoseaua dinspre centru cu cea venită din zona industrială şi cu drumul către Malmö şi Trelleborg.

Îmi plăcea orăşelul acesta, care stătea paşnic pe malul Balticii de sute de ani, neatins de niciunul din războaiele dezlănţuite pe celălalt ţărm. Ca orice oraş de provincie, privea înăuntrul său, şi, ca oricărui oraş dintr-o zonă agricolă, îi displăceau lucrurile noi; aici totul era aşa cum trebuie, răul venea din lumea exterioară. Toată lumea citea ziarul local, care pentru ei era pur şi simplu „gazeta”, şi cum ar fi putut să nu-ţi placă această enumerare zilnică de întâmplări mărunte, care sunt aceleaşi peste tot, dar care, datorită forţei spiritului local, devin semnificative acolo unde trăieşti?

N-am înţeles motivul cel mai important pentru care îmi plăcea aşa de mult să trăiesc aici decât la câţiva ani după ce ne-am mutat. Dar el avea de a face cu copilăria

mea. Am crescut la zece kilometri de o capitală regională cu circa cincisprezece mii de locuitori, într-o zonă din sudul Norvegiei care era plină de turişti vara şi aproape pustie iarna. Structura socială de aici era identică, şi faptul că nu recunoscusem asta imediat se datora peisajului, atât de diferit, încât masca structura. Dar Ystad era ca Arendai, şi acum, ca şi atunci, îmi plăcea să mă duc în oraş sâmbăta dimineaţa, să cutreier câteva magazine, să mănânc o chiflă într-o patiserie şi să trag cu urechea la conversaţiile locale despre chestiuni locale, să văd vecinii întâlnindu-se şi salutându-se pe arterele pietonale, schimbând poate câteva cuvinte şi râzând înainte să-şi vadă fiecare de drum. Nu mai lipseau decât pălăriile ridicate, favoriţii lungi şi stufoşi, o redingotă şi galoşii dacă ploua, şi te întorceai direct în secolul al XIX-lea.

Când creşti într-un asemenea loc, aşa cum probabil vei creşte şi tu, nu vezi lucrul ăsta la început, şi, când îl vezi, în adolescenţă, el reprezintă tot ce e strâmb în lume, tot ce tânjeşti să laşi în urmă, pentru că e indescriptibil de mic, indescriptibil de îngust, în vreme ce tu, când eşti tânăr, eşti plin de emoţii ample şi visezi să dărâmi toată această meschinărie şi să fugi, să evadezi în lumea adevărată, unde se găsesc lucrurile de care eşti interesat şi pe care le porţi înăuntrul tău, tot ce este măreţ şi important, nou şi deschis.

Cel puţin aşa a fost pentru mine.

Apoi am înaintat în vârstă, apoi am avut copii, apoi m-am trezit în acelaşi mediu în care crescusem, doar că văzut de pe partea cealaltă. Nu l-am ales conştient, nu m-am gândit niciodată: „Vreau să trăiesc aşa cum trăiam în copilărie”; dacă aş fi gândit asta, probabil că n-aş fi făcut-o. Nu, pur şi simplu aşa s-a întâmplat. Într-o zi m-am trezit aici. Şi, dacă nu mi-ar fi plăcut cum stăteau lucrurile, atunci, într-o zi, aş fi ajuns în altă parte. Asta înseamnă deci că îmi plăcea ceea ce este mic, îngust, că îmi plăcea să stau jos în curte, departe de locurile importante şi principale din lume.

În orice caz, ceea ce căutam nu era niciodată noul, ci adevărurile vechi exprimate prin nou.

N-ai scos niciun sunet în timpul celor cincizeci de kilometri de autostradă până la Mahno. Eu am pus muzică şi, în timp ce şofam, am privit peisajul. Câmpurile alternau între verdele abia înmugurit şi maro – pe alocuri aproape negru în umbra de la marginea pădurii, alteori atât de uscat şi de uşor, încât pământul părea aproape o întindere de nisip. Într-un loc am văzut două conducte uriaşe, înalte cât un stat de om, zăcând în mijlocul unui câmp, soarele le bătea atât de puternic, încât orice culoare se disipase, ai fi zis că sunt făcute din lumină. Iar găurile de la capete, negre ca noaptea. Pădurea care se întindea pe latura dinspre interior semăna de la distanţă cu un teren plin de tufişuri, copacii erau golaşi şi vag roşietici în lumină. A urmat o zonă de molid des, unde vârfurile străluceau verde pal, în timp ce restul copacului era plin de umbră. Priveliştea a trezit în mine un soi de dorinţă, aşa cum trezeşte uneori apa rece şi întunecată când peisajul din jur e plin de lumină, căci dungile acelea groase de umbră poartă ceva în ele, senzaţia de profunzime atunci când tot restul este plat.

Pe marginea drumului zăcea un iepure mort, o grămăjoară blănoasă din care pe asfaltul cenuşiu se scurgea o baltă de sânge deschis la culoare. Câţiva kilometri mai încolo am văzut un bursuc mort. Părea perfect intact, ca şi cum ar fi adormit la soare, cu botul lui în alb şi negru.

Aproape de Malmö, pe creasta unui deluşor de unde se vede frumos oraşul şi se pot recunoaşte cele mai înalte trei clădiri – Torsoul Răsucit, Prinţul Moştenitor[2] şi hotelul Hilton, după care mă uitam întotdeauna, pentru că locuiserăm chiar lângă el timp de câţiva ani am intrat pe autostrada spre Helsingborg. Chiar când acceleram ca să intru în trafic, a început să-mi clipească o luminiţă de pe

2M oștenitor (Kronprinsen) este un bloc de apartamente cu 26 de etaje, (n.tr.)

bord. Era avertizorul de combustibil, şi m-am uitat la indicator: săgeata tocmai intrase în zona roşie. Ciudat, pentru că de obicei ştiam cam câtă benzină mai am în rezervor, nu în mod conştient, ci ca pe unul dintre lucrurile pe care le ştii pur şi simplu, la fel cum ştii dacă mai e pâine în bucătărie, săpun în baie, lapte în frigider, cât a crescut iarba din curte, ce zi a săptămânii este, ce oră din noapte, cam ce greutate are bicicleta pe care te pregăteşti s-o bagi în portbagaj.

Ştiam că vine o benzinărie după ce trecem de Barsebäck, şi abia o aşteptam, fiindcă, pe lângă pus benzină, puteam să verific cum stăm, să-mi cumpăr o cafea şi poate să umplu vasul cu lichid de parbriz.

Deşi centrala nucleară nu se vedea de aici, la ea mă gândeam întotdeauna când treceam pe lângă Barsebäck sau mă opream la benzinărie. O văzusem doar de departe, de la Malmö, şi imaginea ei mă umplea întotdeauna de o vagă nelinişte. Nu pentru că mă temeam de un accident, care ar fi avut consecinţe dezastruoase pentru toată zona, ci pentru că ceea ce făceau oamenii înăuntrul ei era asemănător cu ce făcea Dumnezeu.

Când am parcat lângă pompa de benzină şi am oprit motorul, tu ai început să ţipi. Am coborât şi am ocolit maşina, am deschis uşa din spate, am urcat şi m-am aplecat asupra ta.

— Salut! am spus. Te-am trezit prea brusc? O să fie bine, ai să vezi. Stai să-ţi dau puţin lapte.

M-am uitat în jur după biberon, dar nu l-am văzut.

Unde putea să fie?

O, nu, fir-ar!

Îl lăsasem la vecin.

Îmi aminteam acum clar că-l pusesem pe masă, dar nu-mi aminteam să-l fi luat de acolo.

— O să trebuiască să cumpărăm altul, am spus. E un mall nu departe de aici. Dar mai întâi trebuie să pun benzină, bine?

Tu plângeai mai departe. Ţi-am desfăcut centura, te-

am ridicat din scaun şi te-am scos din maşină, am stat câteva clipe cu tine şi te-am strâns la piept. Din fericire, te-ai oprit.

Ţinându-te pe un braţ, am deschis cu mâna cealaltă capacul rezervorului. Apoi m-am postat în faţa pompei şi am băgat mâna în buzunarul din spate după cardul bancar.

Nu era.

Acolo îl ţineam întotdeauna, în buzunarul din spate, împreună cu permisul de conducere.

Să-l fi pus în celălalt buzunar?

Nu, nu era nici acolo.

Tu priveai pieziş în jos, şi te-am ridicat în faţa mea cu amândouă mâinile.

— Am păţit o mică nenorocire, ţi-am spus. N-avem niciun ban şi am cam rămas fără benzină. Şi n-avem nici biberon.

Tu nu m-ai privit în ochi, ci ai continuat să te uiţi oblic către pământ.

— Ne descurcăm noi, bine?

Te-am lipit din nou la piept, am deschis uşa şi te-am pus la locul tău. Ai început să urli. Ţi-am prins centura, am închis portiera, am urcat la volan, am pornit motorul şi am ieşit din nou pe autostrada inundată de soare.

Când plătisem factura dimineaţă, scosesem micul portofel pentru cârduri pe masă şi uitasem să-l pun în buzunar.

Mi-am amintit acum tot lanţul întâmplărilor, dar la vremea aceea fusesem distrat.

Ce rahat!

Futu-i mama mă-sii de treabă!

Trebuia să pun benzină, iar tu aveai nevoie de lapte. Nu cunoşteam pe nimeni în Helsingborg, iar mama ta era lefteră, ştiam pentru că mă rugase pe mine cu o zi în urmă să-i aduc ceva bani. Avusesem de gând să scot din bancomatul de la spital. Acum nu mai puteam. Nu puteam nici să merg la ghişeul băncii, pentru că îmi foloseam permisul de conducere pe post de buletin.

Oare aş fi putut să împrumut nişte bani de la spital? Şi să-i înapoiez a doua zi? Doar nu fugeam cu ei.

— Crezi că mai rezişti o oră? te-am întrebat.

Plânsul tău îmi frângea inima.

— Ne descurcăm noi, n-avea grijă! am adăugat. Doar că tac-tu e un tâmpit.

M-am gândit să pun nişte muzică, dar părea prea brutal să-ţi acopăr plânsul în felul ăsta, aşa că te-am ascultat în timp ce ne îndreptam către Landskrona, până când, după vreo zece minute, plânsul ţi s-a transformat într-un geamăt prelung şi apoi s-a oprit de tot.

Adormiseşi. Acum nu mai voiam să te trezesc, aşa că am pus nişte muzică, dar foarte încet, abia cât s-o aud peste zumzetul motorului şi peste fâşâitul cauciucurilor pe asfalt.

Chiar după Landskrona, şoseaua se înalţă destul de abrupt, şi de sus, unde sunt o benzinărie şi nişte restaurante fast-food, se vede Helsingborg. E o privelişte splendidă, cel puţin mie aşa mi se pare, căci nu sunt prea multe puncte de belvedere în Skåne, o regiune în general plată, iar amplasamentul oraşului, lângă strâmtoarea îngustă dintre Suedia şi Danemarca, e inegalabil. Pe celălalt mal e Helsingor, cu conturul vizibil al castelului unde a trăit Hamlet, şi între cele două oraşe circulă feriboturi, mari, albe şi maiestuoase pe apa albastră care sclipeşte în soare.

Am coborât dealul, am traversat câmpia, am urcat din nou şi am ieşit de pe autostradă spre Helsingborg, printr-o regiune uşor înclinată, nedefinită, nici oraş, nici ne-oraş, până când am ajuns la un sens giratoriu mare, de unde şoseaua era înghesuită de clădiri pe o distanţă de câteva sute de metri, apoi se deschidea din nou aproape de port, care scăpăra şi sclipea în toată lumina. Am luat-o la dreapta şi am urcat panta spre spital, care trona colosal în vârf.

Era întotdeauna greu să găsesc un loc de parcare, pentru că nu mai îndrăzneam să intru în parcări

supraetajate cu maşina noastră masivă după ce, nouă-nouţă fiind, o zgâriasem de vreo două ori de stâlpi şi de ziduri de beton.

De obicei mă învârteam încet de câteva ori prin parcarea în aer liber din faţa intrării, pentru că, mai devreme sau mai târziu, o maşină dădea cu spatele şi lăsa un loc liber, dar de data asta am avut noroc, erau două locuri goale chiar unul lângă altul, şi am parcat, am oprit motorul şi am ocolit portbagajul ca să vin pe partea ta.

Dormeai încă, aşa că am desfăcut scaunul de la locul lui, i-am ridicat mânerul şi te-am săltat cu totul de pe banchetă, având grijă să te întorc cu spatele la soare, ca să nu-ţi bată direct în ochi.

Mişcările mele în timp ce mergeam prin parcare legănând scaunul în mână te-au trezit, dar de data asta nu te-ai mai apucat să urli, ai stat doar acolo cuminte, clipind încet.

Slavă Domnului!

Varianta de coşmar ar fi fost să începi să răcneşti când intram în pavilion şi ca nici eu, nici mama ta să nu fim în stare să te consolăm, pentru că tu voiai lapte, iar noi nu aveam. Personalul ar fi observat şi ar fi tras singur concluziile. Că nu suntem buni părinţi, că nu suntem în stare să avem grijă de tine, şi oricum ar fi ştiut că mai avem trei copii acasă.

„Te rog, nu plânge!” mi-am spus în timp ce intram pe uşile automate. „Nu plânge! Nu plânge!”

Vestibulul spitalului avea forma unei mici piaţete cu o farmacie şi o cafenea, erau acolo vreo treizeci de oameni, unii aşezaţi la mese, alţii mergând prin hol sau stând în faţa rafturilor farmaciei ori la tejgheaua cafenelei. Unii erau bolnavi, se deplasau în cărucioare pe rotile, sau umblau sprijinindu-se în nişte cadre de mers pe roţi, cu perfuzii prinse de braţe prin furtunuri de plastic, alţii erau teferi şi sănătoşi, erau şi vreo două familii cu copii.

— Aici te-ai născut tu, ştiai? ţi-am spus, uitându-mă în jos la tine.

Stăteai absolut nemişcată, privind drept înainte. Apoi ai dat uşurel dintr-o mână.

Când te născuseşi, rămăseserăm aici o săptămână întreagă, plus că eu venisem des şi înainte, în vizită la mama ta, aşa că locul mi-era bine cunoscut. Am intrat în holul cu lifturi şi am apăsat pe butonul din mijloc, cu ochii la numerele de deasupra uşilor, ca să văd care lift coboară mai repede şi să mă postez în faţa lui.

Nici schimbarea luminii dinăuntrul liftului, nici mişcările pe care le-am făcut când am intrat nu te-au făcut mai conştientă de tine însăţi şi de situaţie, priveai doar în aer şi acceptai ce se întâmplă. Poate senzaţia de foame era suficient de slabă ca să fie copleşită de schimbarea continuă a mediului exterior.

Mama ta ne-a văzut prin uşă în timp ce veneam pe coridor şi s-a dus imediat să cheme o asistentă, care a descuiat pavilionul şi ne-a lăsat să intrăm.

— Of, îngeraşul meu! a spus ea, aplecându-se peste tine. Ah, ce dulceaţă eşti! Ce scumpete mică!

Am desfăcut centura, te-am ridicat şi te-am pus în braţele ei. Ea te-a strâns tare la piept.

— Ne-au dat o cameră aici unde putem să stăm împreună, ne-a spus.

— Trebuie s-o schimbăm, am înştiinţat-o.

— Pot s-o schimb eu.

— Şi n-am niciun pic de lapte la mine.

— Dar tu pari să fii în regulă, nu, îngeraşule? ţi-a spus ea.

Cu scaunul de maşină într-o mână şi cu geanta în alta, am pornit după voi pe coridor, pe lângă sala cu televizoare, în care era întotdeauna lume, până într-o cameră din celălalt capăt.

Te-am admirat amândoi cum zăceai goală pe pat, dând din picioare. Am vorbit despre tine şi despre ceilalţi copii, despre faptul că mama ta urma să vină curând acasă, şi în tot acest timp tu ai fost veselă şi însufleţită, până când ne-am pregătit să plecăm, şi atunci ai început să

scânceşti şi păreai gata să plângi de-adevăratelea. În timp ce mama ta şi-a pus haina, eu m-am dus să vorbesc cu o soră medicală care stătea în oficiul ca o cuşcă al asistentelor şi care s-a ridicat şi a ieşit când mi-a întâlnit privirea.

I-am explicat situaţia, că îmi uitasem cardul bancar, că eram cu rezervorul aproape gol, că puţina benzină rămasă nu-mi ajungea până acasă. Aveau cumva vreun fel de seif în pavilion din care aş fi putut să împi umut trei sute de coroane? îi aduceam înapoi a doua zi.

— Din păcate, e imposibil, mi-a spus ea. Nu putem împrumuta bani vizitatorilor. Sunt sigură că înţelegeţi.

— Dar vi-i aduc mâine. Oricum vin şi mâine aici. E doar pentru benzină. Sunt cu fetiţa mea cea mică aici. E o situaţie realmente dificilă.

— Îmi pare rău, nu se poate, a spus ea.

Am privit-o câteva clipe, apoi m-am întors şi m-am dus înapoi în cameră. Nu mai spusesem că n-aveam lapte pentru tine, probabil ar fi sunat la Protecţia Copilului.

Mama ta ţi-a dat un ultim pupic pe obraz, eu te-am pus în scaun, l-am luat în mână, am sărutat-o şi am pornit spre ieşire, în timp ce tu, legănată din mers, începeai să plângi.

Lucrurile merg din rău în mai rău, m-am gândit în timp ce-i făceam mamei tale cu mâna şi intram în lift. Ce naiba să fac?

— Ne descurcăm noi, ai să vezi, ţi-am spus în timp ce străbăteam etajele în jos şi tu răcneai din toate puterile, cu pleoapele umflate de lacrimi.

Am traversat vestibulul, am ieşit în parcare, am ajuns la maşină, unde o clipă m-am întrebat dacă merită să te scot din scaun şi să te strâng la piept, poate te-ai fi oprit din plâns, dar ţi-aş fi creat nişte false aşteptări, fiindcă mai devreme sau mai târziu ar fi trebuit să te pun la loc şi să te bag în maşină, şi atunci ai fi luat-o de la capăt. Mai bine să nu ne mai lungim, m-am gândit. Ţi-am prins scaunul de banchetă, am pornit motorul şi am ieşit din parcarea

spitalului.

Ce să fac? Să mă opresc la benzinărie, să le explic situaţia şi să-i rog să mă lase să fac plinul pe credit?

N-ar fi acceptat sub nicio formă.

Am cotit pe strada care ducea către centrul oraşului.

Puteam să caut o bancă, la urma urmei, aveam bani în cont, existau fotografii ale mele pe internet, puteam să-i rog să verifice.

Era o mică şansă.

Dar unde găseam aici banca Nordea?

Am coborât dealul şi am făcut dreapta la intersecţia din port, apoi am condus încet pe bulevard, uitându-mă pe străzile laterale pe lângă care treceam.

Nu se zărea nicio bancă.

Am urcat panta uşoară care ocoleşte oraşul, am intrat pe străzile chiar din apropierea centrului, dar acolo erau în cea mai mare parte reprezentanţe auto şi supermarketuri, nu părea genul de loc unde sunt bănci.

Tu ţipai în spate ca din gură de şarpe.

În maşină era cald, poate mai bine să deschid geamurile, m-am gândit şi am apăsat pe butonul de pe uşă. Interiorul s-a umplut dintr-odată de un aer vijelios, dar care avea ceva sălbatic, necontrolat, aşa că am închis iar geamurile, am pornit aerul condiţionat şi am luat-o din nou către centrul oraşului.

Am parcat la poalele dealului, aproape de o stradă care ştiam că duce în centru, mi-am scos telefonul mobil şi am căutat pe google Nordea Helsingborg. Am atins cu degetul harta care a apărut şi am studiat-o câteva clipe. Sucursala părea să fie puţin mai departe chiar pe strada unde ne aflam.

— Ţine-mi pumnii! am spus.

Nu mai ţipai deja atât de ascuţit, poate obosiseşi. Ţi-am desfăcut scaunul, l-am ridicat de pe banchetă, am încuiat portiera şi am luat-o înainte pe trotuar, legănându-te din mers. Aveai faţa udă de lacrimi. Nu mai stătuseşi niciodată atâta vreme fără mâncare şi probabil simţeai

ceva ce nu mai trăiseşi până atunci.

Am mers cât am putut de repede, lovindu-mă cu scaunul peste pulpă la fiecare pas. Ca să mai variez, îl îndepărtam uneori de corp, alteori îl apropiam, ţinându-l când cu dreapta, când cu stânga. Străzile erau pline de oameni care hoinăreau fără ţintă pe lângă vitrine, cu ochelari de soare la ochi, fără nicio grijă, ducând plase de cumpărături, unii cu comete de îngheţată în mână. Noi parcă eram în altă lume, m-am gândit.

Ai început să plângi din nou, dar nu cu furie şi din toate puterile, aşa cum făcuseşi în maşină.

Lumea se uita la noi.

„Duceţi-vă dracului, idioţi nenorociţi!”

Ah, de-ar fi înţelegător casierul de la bancă!

Eram în Suedia, aşa că aveam şanse mici, aici totul se făcea după reguli.

Aşa că, bineînţeles, oamenii funcţionau după reguli.

Şi eu de ce nu funcţionam la fel? De ce mă tot trezeam în asemenea situaţii?

Am mărit pasul şi, la vreo cincizeci de metri mai în faţă, pe stânga, am văzut sigla Nordea.

Era plin de lume, numai oameni în vârstă, stăteau pe scaune lângă perete sau în faţa ghişeului din mijloc, completând formulare cu mişcări lente. Mulţi s-au uitat la noi când am intrat, eu am pus scaunul cu tine pe podea şi am luat un bon cu număr de ordine din aparat.

Aveam de aşteptat.

Ţi-am desfăcut centura şi te-am ridicat din scaun, te-am lipit la piept şi m-am plimbat cu tine ca să-ţi distrag atenţia.

După vreo douăzeci de minute ne-a venit rândul. M-am apropiat de ghişeu cu tine pe braţ.

— Bună ziua! am spus.

— Bună ziua! mi-a răspuns casieriţa, o femeie la vreo cincizeci de ani.

— Am o problemă, am spus.

— Vă ascult.

— Locuiesc în Osterlen şi am rămas fără benzină aici. Şi mi-am uitat şi cârdul acasă, şi buletinul. Dar am cont la Nordea, şi am bani în el. Destul de mulţi, de fapt. Aş putea cumva să retrag ceva fără buletin? Puteţi să mă căutaţi pe google, dacă vreţi, sunt fotografii de-ale mele pe internet, ca să vă convingeţi că sunt cel care spun că sunt.

Am roşit de umilinţă.

Ea s-a uitat la mine şi mi-a zâmbit.

— Nu e nevoie, a spus. Aveţi cumva un cod?

Când transferaţi bani pe internet?

— Da, am spus. 4740.

— Puteţi să vă scrieţi aici numele, adresa şi numărul de cont?

Le-am scris.

— Cât aţi vrea să scoateţi? m-a întrebat.

M-am uitat la ea cu ochii umezi.

— Nu ştiu. O mie?

— Dumneavoastră hotărâţi.

— Atunci o mie cinci sute.

A bătut o vreme la calculator, a tipărit o chitanţă, apoi a numărat banii şi i-a pus pe tejgheaua dintre noi.

— Vă mulţumesc foarte mult! am spus. E incredibil!

Ea a zâmbit şi a apăsat butonul care afişa următorul număr de ordine pe ecranul de deasupra noastră.

După o jumătate de oră şedeam lângă tine pe bancheta din spate a maşinii, turnând lapte în noul biberon pe care îl cumpăraserăm. Am înşurubat tetina şi ţi-am vârât-o în gura căscată. Ai supt cu sete, cu ochii deschişi, dar fără să vezi nimic pe lumea asta, şi ai cuprins biberonul cu mâinile, deşi nu puteai să-l ţii singură.

— Sfinte Dumnezeule! am spus şi m-am uitat pe geam chiar când treceau două umbre. Apoi mi-am întors privirea spre tine. E bun? Mi se pare că-ţi place.

Tu ai tras aer, ai plescăit din buze şi ai băut din nou.

Când biberonul s-a golit, te-am şters la gură, ţi-am schimbat scutecul şi, când te-am prins la loc în scaun, pleoapele începuseră deja să-ţi fluture.

— Ce zi! am spus şi am suit în faţă, am pornit maşina, am ieşit din oraş și am luat-o în sus pe deal până la benzinărie, unde numerele care păreau să alerge în josul ecranului de pe pompă şi care de obicei mă făceau să nu mă simt în largul meu, fiindcă erau bani care se duceau, mi-au dat acum un sentiment puternic de satisfacţie.

Ai dormit tot drumul până la Ystad, unde am stat timp de o jumătate de oră parcaţi în apropierea gării. Poate ar fi trebuit să te las în maşină cât mă duceam s-o iau pe bunica ta, care venea cu trenul de la Stockholm să ne ajute, dar gândul că ai putea să te trezeşti şi că cineva te-ar fi putut vedea acolo, singură în maşină, m-a făcut să scot scaunul cu tine cu tot şi să traversez cu el şoseaua până pe peron, unde trenul a ajuns după numai câteva minute.

Bunica ta din partea mamei venise în mod regulat la noi în ultimul an, căci în perioada asta mama ta alternase perioadele de spitalizare cu statul acasă, şi, cu toate că mi-ar fi plăcut să organizez totul singur, îmi dădusem seama că aveam nevoie de ajutor, căci trei copii într-o casă mare însemnau foarte multe îndatoriri casnice pe lângă munca mea obişnuită, iar când eram doar eu cu ei alergam pur şi simplu de la una la alta fără să am nici timp, nici linişte sufletească să le ofer apropierea şi căldura cu care ea, bunica ta, umplea casa.

Când a ieşit din tren, te-a salutat cu mare însufleţire. Nu i-am spus nimic despre aventura noastră, doar că totul e bine şi că mama ta, fiica ei, urmează să vină curând acasă. Am luat valiza ei într-o mână, scaunul cu tine în alta şi am pornit alături de ea spre maşină.

Când am ieşit din pădure pe câmpia unde începe Osterlen, marea din faţa noastră nu mai era albastru-închis, ci galben scânteietor, aproape albă acolo unde lumina soarelui îi atingea suprafaţa.

Palele turbinelor eoliene vizibile departe spre interior, deasupra coroanelor minuscule ale copacilor, se învârteau cu viteză în bătaia vântului.

În după-amiaza când le-am spus că o să aibă o surioară, fratele şi surorile tale nu-şi mai încăpeau în piele.de bucurie. Era mai mult decât visaseră, să aibă un bebeluş în casă. Fratele tău însă nu m-a crezut. Glumesc adeseori cu ei inventând întâmplări şi teorii care sunt atât de improbabile, încât nu pot fi adevărate sau despre care, cel puţin când erau mai mici, nu ştiau niciodată dacă sunt adevărate sau nu. Fratelui tău nu i-a plăcut niciodată prea mult genul ăsta de farsă, poate pentru că e ceva în ea care sugerează nesiguranţă, aşa că replica lui a fost întotdeauna „tati, nu mai glumi!”

Acum refuza să creadă.

L-am asigurat că n-aş glumi niciodată cu ei despre aşa ceva.

Dar nu, el nu mă credea. Poate s-o sune pe mami?

Bineînţeles.

Am format numărul, a început să sune şi i-am pasat telefonul. El l-a luat, l-a pus la ureche şi a ieşit în grădină. L-am auzit bolborosind. Când s-a întors spre noi, faţa îi strălucea de bucurie.

— O să avem o surioară! a strigat.

— Ştiam deja, blegule, i-a spus cea mare, râzând de bucuria lui.

M-am gândit că n-ar mai trebui să-i păcălesc atâta.

Când ai venit acasă, ei te aşteptaseră toată toamna, şi cred că asta a făcut ca lunile în care mama ta a fost de atâtea ori plecată la spital să treacă mai uşor.

Te-ai născut cu o lună mai devreme, mama ta era acasă, i s-a rupt apa noaptea, m-a trezit şi a chemat salvarea, care a venit fără zgomot pe strada de sub fereastra noastră. Ningea şi totul era moale şi întunecos. Dimineaţă le-am spus surorilor şi fratelui tău, erau emoţionaţi, şi, în timp ce s-au dus la şcoală, unde probabil le-au dat vestea tuturor celor pe care-i cunoşteau, eu am sunat-o pe bunica ta, care a luat imediat trenul. A venit, şi eu am plecat la spital la Helsingborg. Cezariana fusese programată pentru a doua zi, care era ziua de naştere a

surorii tale. împlinea zece ani, era o zi mare pentru ea, şi acum a trebuit s-o sun şi să-i spun că noi n-o să putem participa. Că va trebui s-o serbăm după câteva zile. Dar apoi a venit o moaşă care nu înţelegea chestia asta cu cezariana, i-a indus mamei tale durerile facerii şi te-ai născut chiar în seara aceea. A doua zi dimineaţă devreme eu am venit acasă, m-am oprit pe drum şi am cumpărat un iPhone, pe care îi promiseserăm deja de câţiva ani surorii tale că i-l luăm când împlineşte zece ani, i-am sărbătorit ziua şi m-am întors la spital, unde tu dormeai într-o cuşcă mică de sticlă pe roţi, într-o pijama minusculă şi cu o scufiţă pe cap, sub pătură.

Entuziasmul de care au dat dovadă fratele şi surorile tale nu s-a stins; în fiecare zi când se întorceau de la şcoală o luau la fugă pe ultimii metri spre casă, îşi aruncau ghiozdanele, se descălţau şi se repezeau să te vadă. Creşti în mijlocul acestui entuziasm, al acestei bucurii. Şi este un sentiment necondiţionat, n-ai făcut nimic altceva ca să-l meriţi decât să exişti.

În după-amiaza asta la fel, primul lucru pe care l-au făcut când s-au întors acasă a fost să dea buzna să te vadă. Erau fericiţi şi că venise bunica. Ea s-a apucat imediat de treabă în bucătărie, a scos mâncare din frigider, a pus cratiţe şi tigăi pe aragaz, a umplut toată casa cu energia ei. Te-am dus la baie, te-am pus pe masa de înfăşat şi ţi-am scos cu grijă hainele, în timp ce tu te uitai ca de obicei ţintă la micile avioane care se roteau deasupra ta în aer.

Nu mă mai gândisem nicio clipă în ziua aceea la sângele de dimineaţă din vasul de toaletă. Acum mi-a venit în minte, ca şi cum amintirea avea legătură cu încăperea, nu cu mine.

Nu mă mai temeam, eram doar agasat că ceva nu funcţionează cum trebuie. Că tot timpul apare ceva care să încurce lucrurile.

M-am aplecat înainte, mi-am lipit buzele de buricul tău cald şi am suflat.

Ochii ţi s-au căscat de uimire.

Am mai făcut o dată la fel – şi ai râs.

Apoi ţi-am pus un scutec curat, o pereche nouă de pantalonaşi şi o bluziţă şi te-am ridicat în faţa oglinzii.

— Cine-i frumuseţea asta mică? am spus.

Nu erai interesată, aşa că te-am adus în bucătărie, unde bunica ta tăia nişte legume cu radioul pornit şi cu fereastra deschisă.

— Pot s-o las un pic aici? am întrebat.

— Sigur, a spus ea. Mai ia-ţi şi tu puţin timp pentru tine.

Am adus şezlongul din camera de zi, l-am pus jos şi te-am prins în el cu centura. Apoi am fiert nişte apă în ceainic, am turnat-o clocotită peste nessul maro-roşcat de pe fundul unei căni şi am ieşit cu ea în mână.

Curtea arăta altfel decât dimineaţă, când soarele stătuse în celălalt capăt al cerului. Şi mai erau şi palele de vânt care o străbăteau acum.

M-am uitat la covorul de flori albastre de sub părul încă lipsit de frunze şi de sub prunul din spatele lui. Străluceau în lumină, culoarea lor contrasta puternic cu iarba verde, dar aveau forme moi. Ici-colo apăruseră şi narcise, şi peste tot se înălţau lalele, încă verzi şi fără flori, dar ce verde! Umed, profund, o promisiune de viaţă.

În câteva ore, după asfinţit, florile albastre n-aveau să mai strălucească, ci doar să pâlpâie slab în lumina tot mai scăzută, şi ea în nuanţe de albastru, şi tot verdele acesta avea să dispară.

Am luat-o pe poteca de dale spre casa de pe cealaltă latură a curţii. Aerul era tare şi rece la umbră, aşa cum e adesea primăvara, când el şi lumina exprimă lucruri opuse. Vară, spune una, iarnă, spune celălalt.

Am închis uşa în urma mea şi m-am aşezat la birou.

Mi-a făcut bine.

Veneam aici de câte ori puteam. Când mama ta era acasă sau una din bunici venea să stea la noi, îmi petreceam aici aproape tot timpul. Îi duceam pe fratele şi pe surorile tale la şcoală şi îi luam, dar în restul zilei

stăteam aici.

Îmi plăcea să fiu singur; foarte simplu, nu?

Tatălui meu, bunicului tău, îi plăcea şi lui. În casa unde am copilărit era o cameră separată, cu pat, care era a lui, şi acolo îşi petrecea cea mai mare parte a timpului.

Nu-mi plăcea că fac ce făcuse şi el, voiam să fiu un altfel de tată pentru voi decât fusese el pentru noi. Dar, de cum închideam uşa în urma mea, era ca şi cum voi, copiii, dispăreaţi, nu mă mai gândeam deloc la voi, intram în propria mea lume.

De fapt, nu întotdeauna. Când ne era foarte greu, nu mă gândeam decât la voi. La tine, care încă nu te născuseşi, la surorile şi fratele tău.

Îmi amintesc cum odată stăteam aici în mijlocul camerei, după ce-i dusesem la şcoală, eram complet sfâşiat pe dinăuntru şi am început deodată să plâng. Nu doar aşa cum plângeam când eram mişcat şi mi se umezeau ochii, nici ca atunci, în ziua aceea de vară când a venit salvarea, când lacrimile îmi curseseră tăcute pe obraz, ci violent, cu suspine, tare şi contorsionat.

„Nu mai pot”, m-am gândit atunci.

S-a sfârşit în câteva minute. Şi mi-a prins bine, insurmontabilul a părut încă o dată surmontabil.

Nici tu, nici surorile sau fratele tău nu m-aţi văzut vreodată plângând. Eu sunt cel puternic, simţiţi voi, aşa cum copiii simt întotdeauna despre părinţii lor, şi m-am gândit că e absolut esenţial să simţiţi mai departe aşa până când, adolescenţi fiind, începeţi să vă percepeţi propria putere, când toate slăbiciunile mele vă vor deveni evidente. Atunci veţi fi suficient de puternici ca să le acceptaţi.

Şi apoi, dacă veţi avea propriii voştri copii, totul va începe din nou.

De la fereastra de deasupra biroului mă uitam drept spre bucătărie, la silueta de umbră a bunicii tale care se mişca încet într-o parte şi-ntr-alta, tăind calea luminii care intra în încăpere pe geamul din spatele ei. Când treceau

prin cameră, vedeam şi capetele copiilor şi ghiceam ce fac după viteză şi direcţia mişcării.

Aveam sentimentul că ieşiserăm la un liman. Dar nu ştim niciodată la ce anume se referă senzaţiile, de ce sau cum. În vara dinainte mă simţisem ca şi cum aş fi avut un foc înăuntrul meu, ca şi cum tot ce se înnodase în mine în ultimii ani luase foc. Când cineva trece printr-o perioadă dificilă, greutăţile se răspândesc în cercuri concentrice şi ating chiar şi situaţii şi relaţii periferice. Când înăuntrul cuiva se lasă întunericul, în celălalt se aprinde focul, şi orice simţ al normalităţii dispare, afară de cazul când te lupţi să rămâi în ea, fără măcar să-ţi dai seama neapărat ce faci. Căci, pe de o parte, totul e ca de obicei, şi trebuie să rămână aşa, pe de alta, totul e în criză. Fricţiunea dintre aceste două niveluri este cea care aprinde focul. În cazul meu era ca unul dintre focurile acelea care izbucnesc uneori în gropile de gunoi şi care pot ţine ani de zile. Pot să se micşoreze treptat până rămân numai să fumege, dar apoi se întâmplă altceva, ceva dramatic, şi ele se înteţesc din nou. Focul acesta nu-l vedea nimeni, nu ştia nimeni de el şi nimeni nu-l putea înţelege, pentru că totul părea să fie aşa cum fusese întotdeauna. Dar toate relaţiile mele au dispărut în el: prieteni, familie, vecini. Îmi lua câteva săptămâni ca să răspund la e-mailurile unor oameni cu care înainte aveam grijă să păstrez legătura, şi, dacă cineva mă suna, nu răspundeam la telefon. Părea să se întâmple, pur şi simplu, aşa cum e adesea cazul cu acţiunile care nu sunt bune – sunt cumva ţinute în afara câmpului conştiinţei. Orbirea aceasta parţială este una dintre formele pe care le ia autoamăgirea. Sigur că e de asemenea posibil să nu-mi fi păsat niciodată, de fapt, de alţi oameni, ci numai de mine, şi ca acum să fi profitat de ocazie să merg până la capăt în privinţa asta, ca ceea ce se întâmpla să fi fost un pretext ca să scap de tot ce nu reprezenta scopul vieţii mele, care eraţi voi şi scrisul. Căci focul

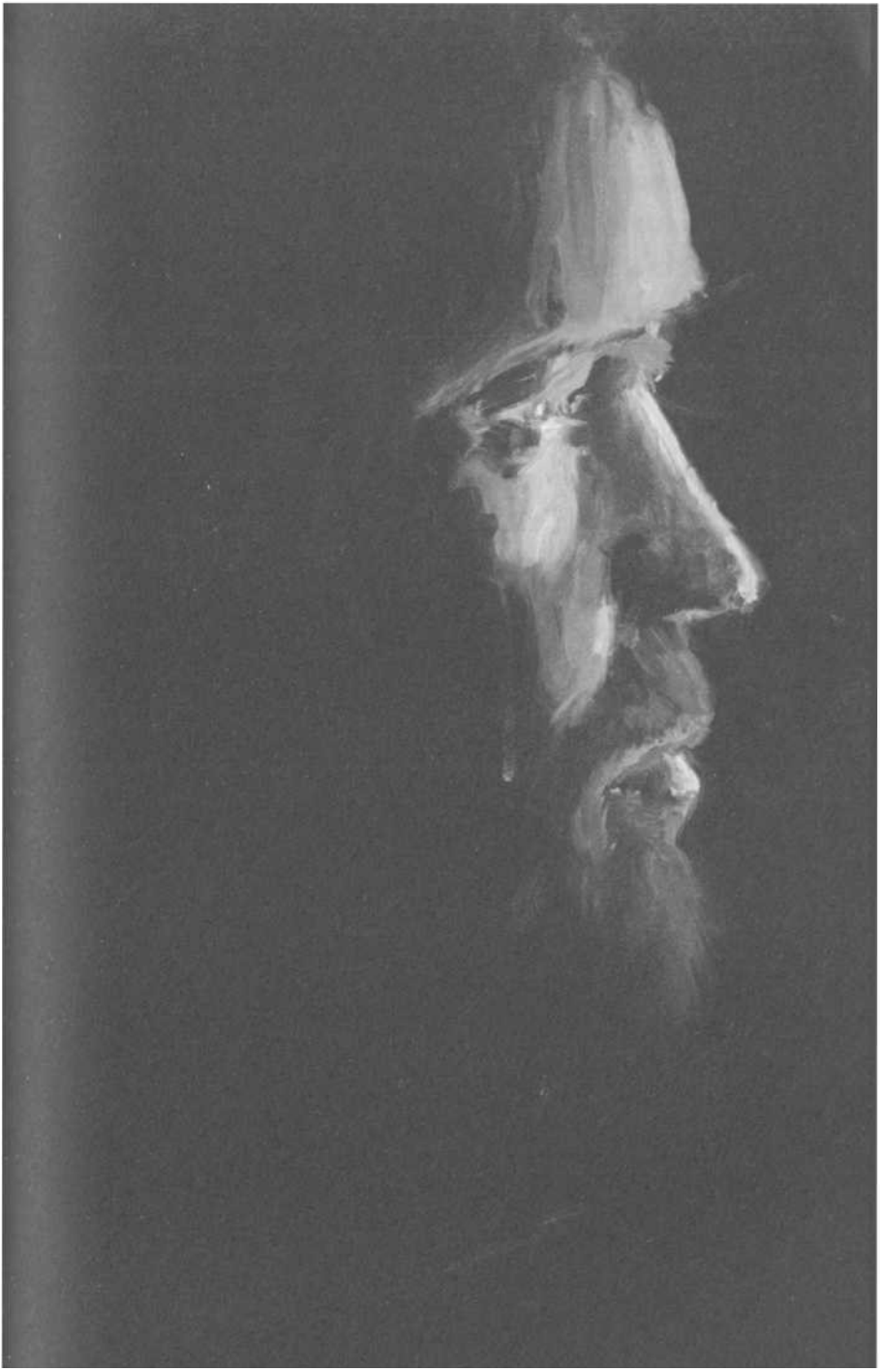

acesta avea şi ceva bun. Nu avusesem niciodată atâtea motive să muncesc, şi nici atâtea motive să trăiesc.

Acum lucrurile păreau să se rezolve singure, şi, în ziua aceea de primăvară, în timp ce stăteam la biroul meu şi mă uitam în bucătăria de pe cealaltă parte a curţii, aveam intens sentimentul că ceva se terminase, se destinsese.

Dar mai gândisem aşa şi altă dată, mi-am dat seama, după care lucrurile continuaseră ca înainte.

M-am ridicat şi m-am întors în casă. Tu adormiseşi în şezlongul tău, bunica te acoperise cu o pătură, şi îţi scoseseşi o mână afară, pe deasupra.

— Îngeraşul a adormit, a spus ea.

— A avut o zi lungă, am răspuns şi am intrat în sufragerie să văd dacă fusese pusă masa.

Nu fusese, aşa că arh scos farfuriile din bufet şi am început să le împart. Am râcâit cu unghia arătătorului câţiva solzi uscaţi de mâncare de pe una din ele, în timp ce mă uitam afară pe geam la crengile castanului masiv care se legănau în sus şi-n jos în vânt, cu mugurii frunzelor ca nişte coconi micuţi, verde pal, în vârf.

Când soarele atârna pe cer la apus, într-o culoare mai profundă decât avusese peste zi, portocaliu cu o vagă tentă roşiatică, iar vântul se potolise de tot, te-am îmbrăcat în mica ta salopetă, ţinându-te în poală cu capul pe genunchii mei, te-am pus în cărucior şi le-am chemat pe surorile şi pe fratele tău.

Cei doi mai mici au venit şi s-au apucat să-şi pună gecile şi să se încalţe.

— Vă uitaţi un pic la ea? i-am rugat şi m-am dus s-o caut pe cea mare.

Stătea sus, întinsă pe pat, jucându-se pe tabletă. După nechezat, am presupus că era ceva cu nişte cai.

— Nu vii? am întrebat-o.

— Nu cred, a spus, ridicând privirea. De ce, trebuie?

— Nu trebuie, am spus. Dar o să fie haios.

— Ha-ha! Ce e haios pentru tine nu e haios şi pentru

mine.

— Şi ce e haios pentru mine?

— Să locuieşti într-o cabană de buşteni la munte şi să te îmbraci cu un pulover împletit de mână.

— Am făcut eu asta vreodată?

— Poate nu în mod direct. Dar la asta visezi, recunoaşte!

— Şi tu, la ce visezi?

— Să am o cameră a mea într-o casă nouă, care să nu aibă pereţii înclinaţi şi unde totul să fie modern.

— Bine, am spus. Dar vino dacă te răzgândeşti.

Ea n-a mai răspuns, nici măcar n-a mai ridicat ochii din ecran. Am coborât la ceilalţi, mi-am pus o geacă, adidaşii vechi şi am pescuit un fes maroniu din coşul de sub cuier.

— Puneţi-vă şi voi căciuliţe! le-am spus. Se face rece.

— Ai luat bani, tati? m-a întrebat sora ta.

Am încuviinţat din cap, mi-am pus fesul, am deschis uşa cu o mână şi cu cealaltă am împins căruciorul în care erai tu.

Fratele şi sora ta ieşeau deja pe poartă şi au pornit-o prin curtea din spate, unde umbrele cădeau lungi, şi ceva ceţos şi imprecis domnea în aerul nemişcat de deasupra pământului. Am luat-o încet după ei, tu erai cu ochii ţintă la cer, în timp ce eu mă uitam la poarta care trebuia vopsită şi la porţiunea acoperită cu dale de lângă zidul din spate al casei de vară, unde în doar câteva săptămâni am fi putut deja să stăm şi să luăm masa, la mobila de tec ponosită pe care o moşteniserăm de la foştii proprietari, acoperită acum cu frunze, pe alocuri atât de umede şi de întunecate încât aproape se transformaseră în sol.

M-am aplecat pe sub frânghia de rufe întinsă de la un copac până la gardul care ne despărţea de proprietatea vecină, singurul nostru gard complet alb, şi asta din simplul motiv că vecinii se oferiseră să vopsească şi partea noastră când îl refăcuseră pe al lor, am trecut pe lângă zidul de piatră şi am ieşit pe pajiştea din faţa şopronului de

cărămidă roşie unde, în jumătatea caldă a anului, stăteau uneori doi cai. De acolo puteam să mă uit către staţia de pompieri, care funcţiona cu voluntari şi unde afară se adunase o mulţime de oameni, unii cu torţe arzând în mâini.

— Ia uite acolo! am spus, aplecându-mă peste tine. Eşti bine în cărucior?

Te-ai uitat drept la mine, zâmbind cu zâmbetul tău caraghios.

M-am îndreptat de spate şi am mers mai departe către staţia de pompieri. Sora şi fratele tău au venit spre noi, fiecare voia câte o torţă, dar se temeau să-şi ia singuri.

Am luat eu pentru ei. I-am salutat din cap pe vecinii pe care îi ştiam, am parcat căruciorul la mică distanţă de grupul lor într-un fel care speram să pară relaxat, pentru că nu ştiam ce să vorbesc cu ei, dar nu voiam nici să par ţâfnos.

Fratele tău şi-a vârât cu atenţie torţa în focul care ardea într-un butoi, când a luat foc a scos-o ţinând-o departe de corp, cu mişcări exagerate, şi a pornit cu paşi ţepeni către ceilalţi copii. Sora ta a făcut la fel.

Câţiva dintre taţii colegilor de clasă ai copiilor erau îmbrăcaţi în costum complet de pompier, cu tot cu cască. Într-un an fusesem invitat să-mi pun şi eu, dar, cu toate că puţine lucruri pe lume îmi plăceau mai mult decât focul şi flăcările, refuzasem oferta. Uneori îi vedeam aşezaţi înăuntru la sediu, alteori afară, lângă cele două maşini uriaşe. Pur şi simplu nu mă vedeam participând la această tovărăşie; chiar dacă mi-aş fi dorit, ar fi fost imposibil.

Gândul m-a făcut să zâmbesc. Ideea focului dinăuntru nu ieşea prea bine din întâlnirea cu pompierii adevăraţi.

Focul era ceva mare. Eu eram ceva mic.

M-am aplecat peste cărucior şi te-am mângâiat pe obraz, mai voiam unul din zâmbetele tale radioase. Dar nu l-am primit; ţi-ai întors în schimb capul într-o parte şi, din aceeaşi mişcare, ţi-ai ghemuit picioarele.

În mijlocul drumului era un cărucior de mână în care

fusese instalată o combină muzicală. Alături, un bărbat ţinea un steag suedez. Soarele cobora peste casele de pe cealaltă parte a drumului, şi razele lui nu mai ajungeau la pământ, ci cădeau pe copacii de deasupra noastră, care străluceau cu o lumină aurie pe lângă pământul tot mai cenuşiu.

În piaţă a izbucnit asurzitor un marş, şi parada a ieşit încet pe strada principală şi a coborât panta lină, condusă de bărbatul care trăgea căruciorul de mână şi de cel cu steagul. Ici şi colo printre cele vreo treizeci de persoane care o luaseră în jos ardeau torţe, majoritatea ţinute de copii, în spatele nostru, cele două maşini de pompieri au pornit motoarele cu un mârâit profund. Urma să se ţină încet după paradă, străbătând satul.

Era noaptea valpurgică, seara când, în Suedia, primăvara este întâmpinată cu cântece. Nu ştiusem de acest obicei până când nu mă mutasem în această ţară cu doisprezece ani în urmă, şi mă surprindea de fiecare dată la fel de tare. Faptul că, dintre toate popoarele, suedezii, care se consideră naţiunea cea mai modernă din lume şi care nu vor să aibă nimic de-a face cu trecutul sau cu tot ce e arhaic, pentru care tot ce e fix şi imobil este reacţionar, chiar şi corpul, care pentru ei nu e un fapt biologic tangibil, o parte a naturii, ci un construct cultural, un fel de artefact pentru care se stabilesc instrucţiuni de utilizare în universităţi – faptul că, deci, dintre toate popoarele, suedezii se strângeau o dată pe an în jurul unor uriaşe focuri de tabără, lucrul cel mai arhaic din lume, aducând, în cântece vechi, laudă primăverii, în ideea exact că până şi noul e întotdeauna vechi, mi se părea greu de înţeles.

Dar cât de mult mă bucuram că e aşa!

În timp ce înaintam cu parada în josul dealului şi ieşeam pe şoseaua care duce spre câmpurile largi din afara satului, am simţit cum arhaicul şi simbolicul intră şi ies succesiv, pe nesimţite, din realitatea concretă din care se născuseră. Ba vedeam steagul, auzeam marşul, vedeam

mica paradă de oameni, formând un singur tot, sub cerul din ce în ce mai întunecat, într-un peisaj agricol care se deschidea în toate direcţiile, în timp ce soarele atârna ca o minge roşiatică la apus, în spatele unui văl de ceaţă, ba simţeam cum se ridică în mine senzaţia că mă aflu aici şi acum, că acesta este timpul nostru, şi, în clipa următoare, vedeam căruciorul stupid şi combina urâtă din el, pantalonii de trening, gecile de fâş, capetele care păreau chircite sub căciuli, nasurile mari, ochii mici, obrajii umflaţi, oamenii în vârstă care încercau să ţină ritmul muzicii cu paşi ţepeni, vag târşâiţi, mirosul de îngrăşământ, adică de balegă, femeia din faţa mea, căreia o pală de vânt îi aruncase părul peste faţă şi care nu mai reuşea să şi-l aranjeze la loc – a încercat o dată, dar vântul i l-a suflat iar, apoi a încercat din nou, smucind agasată din mână tatăl care îi striga fiicei sale o mustrare.

Am privit în jur – câmpurile în asfinţit, copacii masivi care creşteau pe lângă pârâu şi în jurul fermelor, întunericul care se ridica peste tot şi valurile roşii de lumină de pe cerul apusului. Şi m-am uitat la tine, care nu adormiseşi încă, ci zăceai pe spate în cărucior privind atent mica figurină de plastic care se legăna deasupra ta.

În primul an când sărbătorisem noaptea valpurgică aici, una dintre surorile tale îmi dăduse mie torţa ei, care arsese aproape complet şi pe care îi era teamă s-o mai ţină cu flacăra atât de aproape de mâna ei. Am dus-o eu pentru ea. După câteva sute de metri, traseul traversa un pod peste un pârâu, şi m-am gândit să arunc torţa arzândă în apă. Când m-am oprit lângă balustradă, mâna mă înţepa de fierbinţeală. Am azvârlit torţa, care n-a aterizat însă în apă, aşa cum avusesem de gând, ci alături, în iarbă, şi iarba a luat foc. Am luat-o la fugă peste pod, apoi în josul pantei abrupte, am împins torţa cu piciorul în apă şi am strivit sub tălpi iarba care ardea, în timp ce parada trecea pe deasupra, urmată de cele două maşini uriaşe de pompieri. Roşu la faţă de efort şi de ruşinea privirilor pe care le atrăsesem, am urcat la loc pe şosea şi m-am grăbit să

prind grupul din urmă.

Mi-am amintit de episodul acesta în timp ce străbăteam podul, aşa cum mi se întâmpla în fiecare an, dar niciodată în alte momente. De aici mai aveam cinci minute de mers până la focul de tabără în jurul căruia ne strângeam, pe un câmp de la poalele unei ridicături de pământ de pe malul pârâului. Rugul era înalt de vreo trei metri, lat şi rotund ca o căpiţă tradiţională de fân. Copiii şi-au aruncat torţele în el, aprinzându-l. Lumea stătea înşirată pe panta blândă, cred că vreo cincizeci de persoane în total. Deasupra noastră erau parcate cele două maşini de pompieri, şi pe câmp, puţin mai departe de foc, fuseseră instalate o gheretă şi un grătar unde clubul sportiv local vindea liotdogi şi băuturi răcoritoare.

Cerul de deasupra se întuneca rapid, şi la răsărit începuseră să apară primele stele, în timp ce soarele se cufunda într-un văl roşu sub orizontul de la apus. Focul de tabără se încinsese deja, trosnea, bubuia şi azvârlea flăcări, fum şi fulgi rotitori de cenuşă înspre cerul negru-albastru. Copiii alergau în jur gâfâind fericiţi, ţipând, răcnind şi râzând, căci sosise primăvara, uşoară, luminoasă şi plină de o volbură de senzaţii neobişnuite.

Tu erai încă trează. Mi-am coborât capul şi mi l-am frecat de burta ta, dar tu n-ai râs, te-ai uitat doar la mine cu ochi mari în timp ce mă îndreptam la loc.

— Tati, tati, putem să cumpărăm ceva? m-a întrebat sora ta.

Venise în fugă lângă noi, cu obrajii roşii şi cu geaca albă lucind slab în lumina cenuşie.

— Puteţi să cumpăraţi singuri?

— Dacă vii şi tu cu mine.

M-am luat după ea până la gheretă, împingând căruciorul pe terenul accidentat. Dincolo de cercul de căldură al focului era frig. Ea s-a aşezat la coadă şi, când i-a venit rândul, m-am apropiat şi i-am stat alături în timp ce comanda şi plătea, ca să-i dau sentimentul de securitate de care avea nevoie.

Şi-a vârât hotdogul în gură, a înhăţat sticla şi a fugit spre prietenele ei de clasă. Eu am rămas unde eram, cu o mână în buzunar şi cu cealaltă pe mânerul căruciorului. Banalitatea bidoanelor cu ketchup şi muştar, hotdogii înnegriţi, masa pliantă pe care se aliniau băuturile mi se păreau aproape de neconceput aici sub stele, în lumina jucăuşă a focului. Era ca şi cum aş fi stat într-o lume anostă şi aş fi privit într-una magică, ca şi cum viaţa noastră se consuma la graniţa dintre două realităţi paralele.

Venim de departe, dintr-o frumuseţe înspăimântătoare, căci un nou-născut care deschide pentru prima oară ochii e ca o stea, ca un soare, daine trăim viaţa în meschinărie şi stupizenie, în lumea hotdogilor arşi şi a meselor pliante şubrede. Măreaţa şi înspăimântătoarea frumuseţe nu pleacă nicăieri, e aici tot timpul, în tot ce e mereu la fel, în soare şi stele, în focul de tabără şi în întuneric, în covorul albastru de flori de sub copac. Nu ne foloseşte la nimic, e prea mare pentru noi, dar o putem privi şi ne putem înclina în faţa ei.

Am stat aşa multă vreme, uitându-mă la toţi oamenii care stăteau acolo în amurgul tot mai întunecat, vorbind şi râzând, la copiii care ţopăiau printre ei, la flăcările portocalii ale focului, care se răsfirau în întuneric. Când m-am aplecat peste tine, pe obraji îmi curgeau lacrimi. Tu ai zâmbit când mi-ai văzut faţa apropiindu-se, pentru că nici lacrimile nu ştiai ce sunt.

EPILOG

Astăzi e miercuri, 13 aprilie 2016, ora unsprezece fără douăsprezece minute, şi tocmai am terminat de scris această carte pentru tine. De fapt, am terminat-o cam acum o oră şi apoi m-am dus la şcoală să-l iau pe fratele tău, i se făcuse greaţă şi, când am ajuns, zăcea întins pe canapeaua de lângă intrarea în clasă. Acum stă întins pe canapea în casa cealaltă şi se uită la televizor. Tu eşti la grădiniţă. Ai doi ani şi o natură veselă şi energică, de când te ridici în pătuţul tău dimineaţa şi o strigi pe mami să vină să te scoată de acolo până când te culci seara, cu sticla de lapte în mâini, fără să protestezi vreodată. Acum câteva zile te-ai trezit chiar când mă sculam din pat, era patru şi vreo două minute, voiam să vin aici să lucrez. Te-ai ridicat şi ai privit ţintă întunericul de dincolo de geam.

— Tati, luna! ai strigat, arătând cu degetul.

M-am oprit şi m-am aplecat înainte, ca să văd ce vedeai şi tu.

Era într-adevăr luna, strălucind în întuneric.

Nu ştiu de ce am fost atât de fericit, dar avea legătură cu faptul că deja te orientai în lume şi puteai chiar să identifici corpurile cereşti. Cu faptul că lumea devenise ceva personal, era lumea ta. Începuturile vorbirii sunt un lucru foarte curios, cum spui deodată „întuneric” când ieşim afară pe întuneric sau „stele” când stai pe bancheta din spate a maşinii – ceea ce îţi place şi acum mai mult decât aproape orice altceva –, sau cum strigi „CAMION!” când vezi un camion şi în clipa următoare „TATI, CAMIONUL SE OPREŞTE!”

Cea mai mare parte a timpului o petreci însă cu mama ta, ea e cea pe care o chemi când se întâmplă ceva, ea e cea care te mângâie şi-ţi oferă siguranţă. Evenimentele din vara de acum aproape trei ani şi repercusiunile loi s-au încheiat de mult. Mama ta a venit acasă de la spital pentru ultima oară în primăvara de după naşterea ta, şi de atunci e aici, cu tine şi cu noi. A scris două cărţi în acest timp, într-o zi ai să le citeşti. Fratele şi surorile tale se joacă în fiecare zi cu tine, tu stai lipită de

perete, cu ochii închişi, în timp ce ei te caută, sau ei te urmăresc prin camere în timp ce tu alergi cât poţi de repede – care nu e foarte repede pentru nimeni afară de tine.

Ştii să numeri până la cincisprezece, dar întotdeauna sari peste trei. Ştii al cui e fiecare lucru din casă şi-ţi place să-l numeşti pe proprietar – al încălţărilor sau al gecii, al jucăriei sau al căştilor. Ai un animal de pluş pe care îl târăşti peste tot cu tine, un urs polar. Îţi place să te uiţi la filmele cu *Epoca de gheaţă*, şi primul cuvânt pe care l-ai spus, pe lângă „mama”, a fost „mulţumesc” îţi place să te învârteşti până ameţeşti şi să le faci oamenilor cu mâna, indiferent că-i cunoşti sau nu. Îţi place cum îţi stă cu rochiţa albastră, atunci îţi lipeşti palmele de piept, te mângâi şi spui „frumos”.

Înţelegi?

Uneori e dureros să trăieşti, dar există întotdeauna ceva pentru care viaţa merită trăită.

Ai să încerci să ţii minte?

1 Torsoul Răsucit (Tuming Torso) este un zgârie-nori rezidenţial cu 53 de etaje, cea mai înaltă clădire din Scandinavia; Prinţul